

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZÜRLÜLERİN TOPLUMA KATILIMINDA MÜZELERİN ROLÜ

96074

MÜZECİLİK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ
SEMRA KÜÇÜKOĞLU

**TC YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

TEZ DANIŞMANI : Öğr. Gör. Sedat GÖKSU

ÖNSÖZ :

03 Ağustos 1986 sabah 03:00 sıralarında geçirdiğimiz bir trafik kazasında, boyun omurunun kırılması sonucunda annem felç oldu. İlk yardımla ilgili tüm kişilerin bilgisizliği ve donanım eksikliği olmasaydı, annem kuşkusuz böyle bir sonuçla karşılaşmayacaktı.

Tedaviyi uygulayan tüm doktorların yeterliliği; bizlerin ve en önemlisi de annemin kararlılığı sonucu “total felç” durumu, “ortopedik özürlü”ye dönüştürülebildi. Bilinçli fizyoterapi ve bedensel eğitim programları ile annem, konut içinde (bastonlu olarak) yaşamını sürdürebiliyor. Konut dışında ise sürekli olarak tekerlekli sandalye kullanmak zorunda.

Annemin bu durumu söz konusu değilken, hepimiz sağlıklı bir aile olarak yaşamımızı sürdürmekteydik. Bugün ise tatilde, yolculukta, sosyal etkinliklerde, alışverişte ve ilgili tüm alanlarda planlamalarımızda en önemli etken, annem ve **engelleridir**.

Annemin ve benzer konumlardaki tüm insanların ülkemizde başkasının desteği olmadan “normal” yaşamlarını sürdürmeleri imkansızdır. “Özürlü”, kapalı bir mekan içerisinde toplumdan ve topluma katılımdan uzak yaşamaya tutsaktır.

21nci Yüzyılın **insanı öne çıkaran** anlayışı, özürlüler için yeni bir bakış açısı getirmek zorundadır. Özürlüyü, normal kabul etmemek; ona özel statü tanıyıp; sınırlı olanaklarla yetinmesini beklemek, bu bakış açısına uygun değildir.

Özürlü için **engelden arınmış** (Barrier Free) yaşam ortamı sunmak, erişimini ve iletişimini güçlendirmek, Devletin ve tüm kurumların temel sorumluluğu olmalıdır.

14 yıldır, özürlü yakını olarak düşlediğim gelişmelerin gerçekleşmesine ışık tutmak için, tezimi bu konuda hazırlamayı yararlı buldum.

Tezimi tüm güçlüklerle karşı; yaşam sevincini yitirmeyen güzel insan annem Hatice İşçi’ye adıyorum.

Çalışmalarına yön veren, çok değerli hocalarım YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Anabilim Dalı Başkanı Prof. Tomur Atagök’e, tez danışmanım Öğr. Gör. Sedat Göksu’ya ve Dr. Fethiye Erbay’a her aşamadaki değerli destekleri için teşekkürlerimi sunarım.

Semra KÜÇÜKOĞLU
Eylül 2000

ÖZET :

Geçmişte, özürllüler toplumun değersiz ve dışlanmış bir bölümünü oluşturmaktaydı. Toplumun bütününden fiziksel olarak farklı olanlar, normal insanlar tarafından geleceğı olmayan isimsiz topluluklar olarak değeriendirilmekteydi. Günümüzde toplumsal bilincin gelişmesiyle beraber; toplumun özürllüleri algılamasında da önemli ilerlemeler oldu. Ancak, özürllülere karşı ayrımcılığı yasaklayan özel yasalara karşın; hala özürllü insanlar, toplumun bütün eğitim ve istihdam olanaklarına erişimde ayrımcılıkla karşılaşmaktadırlar.

Özürllüler için çeşitli fiziksel ve kurumsal engellerle dolu günümüzde, temel sorun; özürllülerin nasıl korunacağı değil onların topluma eşit şekilde katılımının nasıl sağlanacağı olmalıdır. Bu sorunun gözardı edilmesi, toplumun geneline getireceğı sosyal maliyetin yanında ekonomik bir maliyet de yaratacaktır. Tezin ana varsayımı, engelsiz bir toplum yaratılması için harcanacak giderin, özürllülere karşı iktisadi ve sosyal hayatta süregelen ayrımcılığın doğurduğu maliyetten az olacağıdır.

Toplumun bütününü için kültür, eğitim ve eğlence merkezi olan müzelerin, özürllülerin toplumla bütünleşmesi için önemli rolü vardır. Kendilerini geçmişin kutsal savunucuları rolünden kurtaran modern müzeler, ziyaretçilerinin de istek ve ihtiyaçlarını dikkate almaktadırlar. Müze ziyaretçilerinin göz ardı edilemeyecek bir bölümünü de özürllü insanlar oluşturmaktadır. Bütün müze hizmetlerine özürllülerin de erişiminin sağlanması modern müzeler için bir gerekliliktir. Müze hizmetlerine erişimin sağlanması, özürllülerin müzeyi “diğerleri”yle beraber eşit şartlarda ziyaret etmelerini sağlayacaktır.

Müzelerin özürllülerin topluma katılımı konusunda üstlendiğı rolü; ABD ve AB ‘deki üç, İstanbul’daki iki müze örneğinde inceleyerek somut önerilere ulaşmayı amaçlayan ve beş bölümden oluşan tezin ilk bölümünde, tüm çalışmaya ışık tutacak ve veri tabanı oluşturacak özürllüler ile ilgili tanımlar açıklanmıştır.

İkinci bölümde; ABD, AB ve Türkiye’deki özürllülere yönelik yasalar incelenmiştir. Bu bölümde ayrıca ülkelerin özürllülere yönelik politikalarının ayrılmaz bir parçası olan özürllülerin istihdamı da incelenmektedir. İstihdam ile ilgili rakamsal veriler ve hukuki uygulamalar ilk bölümdeki sıralamaya sadık kalınarak açıklanmıştır.

Son üç bölümde, klasik müzecilik ile çağdaş müzecilik arasındaki farklar ortaya konarak günümüz müzelerinin toplum ile iletişimi incelenmiştir. Bu bölümün sonunda, ABD ve AB’deki altı müzenin, sırasıyla National Air and Space Museum, the British Museum, the Royal Museum of Scotland, Modern Sanat Müzesi(MOMA), Glasgow Müzesi ve Laing Sanat Galerisi’nin, özürllülere yönelik hizmetleri araştırılmış ve Türkiye’deki iki müzenin, İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Harbiye Askeri Müzesi, özürllülere yönelik hizmetleri ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda; ülkemizdeki müzelere, özürllüler için geliştirmeleri gereken çeşitli hizmet önerileri getirilmiştir.

Belirtilen hizmet önerileri, ülkemizdeki tüm müzeler için geçerlidir. Ayrıca; özürlülerin normal insan kabul edileceği tüm alanlarda, uygulanması zorunlu öneriler olarak da değerlendirilebilir. Tezin çıkış noktası; özürlülerin “normal” kişiler olarak engellerden arındırılmış, iletişimli ve erişebilir bir yaşam düzenine kavuşturulmalarıdır.

SUMMARY :

In the past, disabled individuals were seen as unworthy and unequal in society. Those who had physical differences were not seen as humans with individual personalities but rather as a faceless crowd with no hope for a future. But times have changed and disabled individuals have come a long way. Even though the specific legislation against discrimination on the basis of disability that is in place for, physically challenged people are still facing with discrimination for a full and equal access to education and employment.

In today's full of physical and institutional barriers for disabled people, the main question is not how to protect people with disabilities but should be how to make them fully integrate into the society. Underestimation of this question would not only bring a social cost but also creating an economic cost. The dissertation is based on the main assumption that expenditure for creating a barrier free society will not higher than the cost rising from the denial of equal opportunities for people with disabilities in social and economic life.

Museum as a center for culture, education and leisure of the society as a whole, has a key role for making people with disabilities integrate into the society. Modern museums, that free themselves from sacred role of protection of the holy past, are increasingly taking care of their visitors' needs. It should be noted that non-negligible share of the museum visitors is constituted by the people with disabilities. Adaptation of all museum services for accessibility of disabled visitors is a must for the modern museums. Accessibility of museum services for disabled visitors will create equal opportunities for the visit to the museum in the same environment with the "others".

The thesis consist of five chapters.

The first chapter deals with the most important concepts concerning the disabled people. These concepts will be illuminating for the rest of the work and provide a kind of data base.

The second chapter focuses on the laws about the disabled people in Turkey, European Union and the USA. This chapter also deals with the jobs opportunities for the disabled.

The last three chapter, after constrasting the modern museums with the clasical ones deals with the dialogue between the society and today's museums. Finally, this chapter focuses on the services offered to the disabled visitors by six museums abroad and two museums in Turkey. This chapter also points out some suggestions about services to the disabled should develop.

	SAYFA
İÇİNDEKİLER	
ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
SUMMARY	IV
ŞEKİLLER LİSTESİ	X
RESİMLER LİSTESİ	XII
1. GİRİŞ	1
2. TANIMLAR	3
2.1 Dünya Sağlık Örgütü(DSÖ) nün Tanımları	3
2.1.1 Sakatlık	3
2.1.2 Özür	3
2.1.3 Engelli	3
2.1.4 Çok Boyutlu “Özürlü” Tanımları	3
2.1.4.1 Vücutsal İşlevler ve Vücutsal Yapı	3
2.1.4.2 Kişisel Etkinlikler	4
2.1.4.3 Topluma Katılım	4
2.1.4.4 Çevre Koşulları	4
2.2 Uluslararası/Ulusal Tanımlar	7
2.2.1 Birleşmiş Milletler(BM) in Tanımı	7
2.2.2 Amerika Birleşik Devletleri(ABD) nin Tanımı	7
2.2.3 Avrupa Birliği(AB) nin Tanımı	7
2.2.4 Avrupa Birliği(AB) ye Üye Bazı Devletlerin Ulusal Tanımları	8
2.2.5 Türkiye’nin Tanımı	8

3. ÖZÜRLÜLERE YÖNELİK YASALAR VE HİZMETLER	10
3.1 Amerika Birleşik Devletleri'nde Özürlülere Yönelik Yasalar ve Hizmetler	11
3.1.1 Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Yasalar	11
3.1.1.1 Amerikan Özürlüler Yasası	11
(American With Disabilities Act-ADA)	
3.1.1.1.1 İstihdam	12
3.1.1.1.2 Eyalet ve Yerel Yönetimlerin Faaliyetleri	12
3.1.1.1.3 Kamu Ulaşımı	14
3.1.1.1.4 Kamuya Açık Yerler	15
3.1.1.1.5 İletişim Hizmetleri	16
3.1.1.2 İletişim Yasası(Telecommunication Act)	17
3.1.1.3 Adil Yerleşim Yasası(Fair Housing Act-FHA)	17
3.1.1.4 Havayolu Taşımacılığı Erişim Yasası	18
(Air Career Access Act-ACAA)	
3.1.1.5 Yaşlıların ve Engellilerin Oy Verme Yasası	18
(Voting Accessibility for the Elderely and Handicaped Act)	
3.1.1.6 Ulusal Seçmen Kayıt Yasası	18
(National Voter Registration Act)	
3.1.1.7 Kısıtlı İnsanların Medeni Hakları İle İlgili Yasa	18
(Civil Rights of Institutinolized Person Act-CRIPA)	
3.1.1.8 Özürlülerin Eğitimi Yasası	18
(Induals With Disabilities Education Act-IDEA)	
3.1.1.9 Rehabilitasyon Yasası(Rehabilitasyon Act)	19
3.1.1.9.1 Bölüm 501	19
3.1.1.9.2 Bölüm 503	19

3.1.1.9.3 Bölüm 504	19
3.1.1.9.4 Bölüm 508	19
3.1.1.10 Mimari Engelliler Yasası	19
3.1.2 A.B.D.'deki Özürlülerin İstihdamı ve Özürlülere Yönelik Programlar	21
3.2 Avrupa Birliği'nde Özürlülere Yönelik Yasalar ve Hizmetler	27
3.2.1 A.B.'deki Yasalar	28
3.2.1.1 HELIOS II Özel Projesi	29
3.3 Türkiye'de Özürlülere Yönelik Yasalar ve Hizmetler	31
3.3.1 Türkiye'deki Yasalar	31
3.3.1.1 Eğitim İle İlgili Yasalar	32
3.3.1.2 Sosyal Hizmetler İle İlgili Yasalar	33
3.3.1.3 Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik İle İlgili Yasalar	35
3.3.1.4 Vergi İle İlgili Yasalar	36
3.3.2 Türkiye'de Özürlülerin İstihdamı ve Özürlülere Yönelik Programlar	36
4. ÇAĞDAŞ MÜZECİLİK AÇISINDAN İLETİŞİM VE HEDEF KİTLE OLARAK ÖZÜRLÜLER	41
4.1 Klasik ve Çağdaş Müzecilik Arasındaki Fark	41
4.2 Müze Toplum İlişkileri	44
4.2.1 Müzelerin Müze Dostları Dernekleri Üyeleri ve Diğer Gönüllülerle İlişkisi	45
4.2.2 Mesleki İlişki ve İletişim	45
4.2.3 Müzelerin Resmi ve Özel Kurumlarla İlişkisi	45
4.2.4 Müzelerin Öğrenciler ve Eğitim Kurumlarıyla İlişkileri	46
4.2.5 Müzelerin Halkla İlişkileri ve İletişimi	47
4.3 Özürlülere Yönelik Müze Hizmetleri ve Tesisleri	49

4.3.1 Müzelerin Özürlülere Yönelik Yerine Getirmesi Gereken Hizmet ve Uygulamalar	49
4.3.1.1 Fiziksel Özürlülerin Erişimi	49
4.3.1.2 Körlerin ve Görme Zorluğu Olanların Erişimi	51
4.3.1.3 Sağırkların ve Duyma Zorluğu Olanların Erişimi	51
4.3.1.4 Zihinsel Özürlülerin Erişimi	51
4.3.2 Yurtdışındaki Müzelerin Özürlülere Yönelik Hizmet ve Uygulamaları	52
4.3.2.1 Smithsonian Milli Hava Uzay Müzesi (National Air and Space Museum-NASM)	52
4.3.2.2 Modern Sanat Müzesi(MOMA), İskoçya Glasgow Müzesi, Laing Sanat Galerisi	54
4.3.2.3 The British Museum	56
4.3.2.4 İskoçya Kraliyet Müzesi	58
4.3.3 Türkiye’deki Müzelerin Özürlülere Yönelik Hizmet ve Uygulamaları	60
4.3.3.1 İstanbul Arkeoloji Müzeleri	60
4.3.3.2 Harbiye Askeri Müzesi	69
5. ÖNERİLER VE SONUÇ	79
EK-1 ÇAĞDAŞ MÜZECİLİK BROŞÜR ÖRNEKLERİ	91
EK-2 İSKOÇYA KRALİYET MÜZELERİ’NİN GÖRME ÖZÜRLÜLER İÇİN SUNDUĞU CURATORS’ CHOISE VIP TUR PROGRAMI KİTAPÇIĞI	113
EK-3 MUSEUM’S JOURNAL DERGİSİ’NİN ÖZÜRLÜLÜKLE İLGİLİ ADRES KİTAPÇIĞI ÖRNEĞİ	115

EK-4 ÖZÜRLÜLERE ÖZEL HİZMET VEREN AMERİKAN MÜZELERİNE AİT BİLGİLER	116
EK-5 MÜZE SERGİLEMELERİNE AİT ÖRNEK RESİMLER	120
KAYNAKÇA	125
ÖZGEÇMİŞ	128

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil-1	: DSÖ'nün Çok Boyutlu Modeli	6
Şekil-2	: DSÖ'nün Çok Boyutlu Modeli	6
Şekil-3	: ABD'deki Özürlülerin Genel Nüfus İçindeki Payı	11
Şekil-4	: ABD'deki Özürlü İstihdam Oranı	21
Şekil-5	: ABD'de İstihdamı Etkileyen Sakatlıklar	22
Şekil-6	: ABD'de Fonksiyonel Kısıtlıların Dağılımı	22
Şekil-7	: ABD'deki Eğitimin Özürlü İstihdamına Etkisi	23
Şekil-8	: ABD'de Mesleki Eğitim Programından Yararlanan Özürlüler	24
Şekil-9	: ABD'de Rehabilite Edilen Özürlülerin Yerleştirildikleri Sektörler	24
Şekil-10	: ABD'de Özürlülerin İş Bulma Yöntemleri	25
Şekil-11	: ABD'de Sakatların Aylık Gelirleri	25
Şekil-12	: ABD'de Sağlık Sigortası Kapsamı	26
Şekil-13	: ABD'de Özürlülerin Gelir Kaynakları	26
Şekil-14	: Türkiye'deki Özürlü Oranları	31
Şekil-15	: Türkiye'de Özürlü Özel Eğitimi	32
Şekil-16	: SHÇEK'in Özürlü Hizmetleri	34
Şekil-17	: SHÇEK'in Özürlülere Yatılı Hizmetleri	35
Şekil-18	: Malül Aylığı Alanlar	35
Şekil-19	: Türkiye'de Özürlü, Yaşlı ve Hasta Oranları	37
Şekil-20	: Müzelerin ve Müzeciliğin Kıyaslanması	42

Şekil-21	: Müze-Toplum İlişkisi	48
Şekil-22	: Ulusal Havacılık ve Uzay Müzesi Planı	52
Şekil-23	: British Museum Planı	56
Şekil-24	: British Museum Planı	57
Şekil-25	: İskoçya Kraliyet Müzesi Planı	58
Şekil-26	: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Planı	60
Şekil-27	: Harbiye Askeri Müzesi Planları	70

RESİM LİSTESİ

Resim-1	: Girişine Rampa Konulmuş Bir Bina	12
Resim-2	: Girişine Rampa Konulmuş Belediye Binası	12
Resim-3	: Girişine Rampa Konulmuş Karakol Binası	13
Resim-4	: Rampalı Bina Girişi	13
Resim-5	: Tarihi Özelliği Bozulmadan Girişine Rampa Eklenmiş Bir Bina	14
Resim-6	: Toplantıda İşaret Dili Kullanımı	14
Resim-7	: Sağır Bir Sürücü İle İletişim	14
Resim-8	: Engellerden Arındırılmış Bir Sokak	15
Resim-9	: Tarife Dışı Kamu Ulaşımı	15
Resim-10	: Rehber Köpek Kullanımı	16
Resim-11	: Engelsiz Bir Çocuk Parkı	16
Resim-12	: Sağırılar İçin Telefon	17
Resim-13	: Özürlü Konutu	17
Resim-14	: Kapı Açıklığı	18
Resim-15	: Mısır Adalet Terazisi	43
Resim-16	: Afrika Oyunları	43
Resim-17	: Hiyeroglifle Eğlence	44
Resim-18	: Mısır Yağ ve Parfümleri	44
Resim-19	: Bastonlu Özürlü İçin Genişlik	50
Resim-20	: Koltuk Değnekli İçin Genişlik	50
Resim-21	: Tekerlekli Sandalye İçin Genişlik	50

Resim-22	: Tekerlekli Sandalye İçin 360 ⁰ Dönüş Genişliği	51
Resim-23	: Tekerlekli Sandalye Kullananların Görüş Yüksekliği	51
Resim-24	: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Girişi	62
Resim-25	: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Girişi	63
Resim-26	: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Girişi	63
Resim-27	: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Merdiveni	64
Resim-28	: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Merdiveni	64
Resim-29	: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Tuvalet Girişleri	65
Resim-30	: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Tuvaleti	66
Resim-31	: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Tuvaleti	66
Resim-32	: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Bahçe Görünümü	67
Resim-33	: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Sergi Alanı	67
Resim-34	: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Sergi Alanı	68
Resim-35	: Harbiye Askeri Müzesi	71
Resim-36	: Harbiye Askeri Müzesi Asansörü	71
Resim-37	: Harbiye Askeri Müzesi Rampa Sembolü	72
Resim-38	: Harbiye Askeri Müzesi Rampası	72
Resim-39	: Harbiye Askeri Müzesi Rampa Çıkışı	73
Resim-40	: Harbiye Askeri Müzesi Tuvaletleri	73
Resim-41	: Harbiye Askeri Müzesi Bahçe Çıkışı	74
Resim-42	: Harbiye Askeri Müzesi Sergi Mekanı	74
Resim-43	: Harbiye Askeri Müzesi Sergi Mekanı	75
Resim-44	: Harbiye Askeri Müzesi Sergilemesi	75

1. GİRİŞ :

2000'li yılların başında küreselleşmenin ve bilgi teknolojilerinin hızla geliştiği dünyamızda çok kültürlülük bütün toplumlarda yaşanmaya başlanmıştır. Çağımızda bilgiye değil, bilgiyi yaratan; teknolojiye değil teknolojiyi yaratan ve her ikisini de kullanan İnsan'a öncelik verilmektedir. İnsana sunulan hizmet konusunda ayrımcılık yapmak ve olanaklardan eşit ölçüde yararlanılmasını engellemek, çağımız kültür anlayışı ile bağdaşmayacaktır. Ayrımcılığa ve eşitsizliğe engel olma konuları, ulusal sınırları aşmakta ve evrensel ortamlarda ele alınmaktadır.

Ayrımcılık, eşitsizlik ve dışlanma konularından zarar görenlerin arasında özürli de yer almaktadır. Özürli insanların toplum hayatında karşılaştıkları ayrımcılık ve dışlanma özellikle 1960'lar sonrası gelişmiş ülkelerde gündeme gelmiştir. Günümüzde, nüfusun gözardı edilemeyecek bir bölümünü oluşturan özürli insanların karşılaştığı ayrımcılığın ve dışlanmanın çeşitli yasalarla ve kurumsal düzenlemelerle ortadan kaldırılmasına çalışılmaktadır.

Bu tezin konusu; özürli insanların topluma katılımlarının sağlanmasında, kültür ve eğitim hayatında önemli bir yeri olan müzelerin rolüdür. Müzeler kültürel gelişime katkıda bulunmak amacıyla, toplumun çeşitli kesimlerine ulaşmaya ve onlarla iletişim kurmaya çalışırlar. Bu iletişimin amacı ilgilileri ilgilendirmek, ilgi duymayan veya erişmeyi başaramayanlara çeşitli yöntem ve tekniklerle uzanmak ve onları kazanmaktır. Bu bağlamda müze-toplum ilişkisi konusu çağdaş müzecilik anlayışı çerçevesinde bir kitle iletişimini ve temel ilkelerini gündeme getirmektedir.

Son yıllarda Amerika Birleşik Devletleri ve diğer çağdaş ülkelerde her türlü hizmetin bilinçli yasalar çerçevesinde verildiği bir toplum kesiti vardır. Bu kesit özürli olurlardır. Toplumla iletişime öncelik veren çağdaş müzeciliğin, özürli ziyaretçilere yönelik yaklaşımı ve bu konudaki gelişmeler araştırmaya değer bir konu olarak değerlendirilmektedir.

Tez yapısı oluşturulurken; müzelerin özürli olurlere ilişkin ödevlerini daha iyi belirlemek ve uygulanabilir somut öneriler ortaya koyabilmek için, incelemenin belirli aşamalarla yapılması yararlı bulunmuştur.

Öncelikle; tez yapısı içinde özürli kavramı tanımının tıbbi, sosyal ve hukuksal olarak derlenmesi öngörülmüştür. Bu tanım evrensel bir anlayışla ele alınmış; özürli olurlük çeşitleri ve bu konuda karşılaşılan sorunlar belirlenmiştir.

Özürli kavramına ilişkin evrensel yasal düzenlemelerin belirlenmesi, incelemenin ikinci aşamasını oluşturmuştur. Evrensel boyuttaki yasal düzenlemeler ve gerçekler arasında karşılaştırmalar yapılması; ülkemiz müzeciliği için öneriler belirlemede veri tabanı oluşturulmasını kolaylaştırmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ve Avrupa Birliği ülkelerindeki kişisel gözlemler, gelişmiş ülke örneklerinin yakından incelenmesi, konunun evrensel bir tabana oturtulmasında önemli bir etken olmuştur. Yasal düzenlemeler saptanırken; topluma katılımı simgeleyen istihdam ve eğitim konuları da ele alınmıştır.

Çağdaş müzecilik anlayışına göre düzenlemeler gerçekleştiren Batı Dünyası müzeleri irdelenmiş ve ülkemiz müzeleri ile karşılaştırılmıştır. Kapsamı aşırı genişletmemek üzere; üç yabancı ve iki Türk müzesinin tez de incelenmesi yeterli görülmüştür.

Ayrıca, diğer çağdaş müzelerin konuya açıklık getirecek örnek uygulamalarından da yararlanılmış ve yararlı görülen hususlar tez kapsamı içinde belirtilmiştir.

2. TANIMLAR :

Toplumsal ve demografik dinamiklerin değişmesiyle beraber özellikle 1960'lardan itibaren "özürlü" insanlara karşı yaklaşımda, uygulanan sosyoekonomik politikalarda ve tanımlamalarda radikal değişimler yaşanmıştır.

Günümüzde "özürlü" kavramı sadece tıbbi kapsam içinde sınırlandırılmayıp; daha çok sosyal bir anlayışla ele alınmaktadır.

Bu bölümün amacı tezin geri kalan bölümünde kullanılacak kavramlara açıklık getirecek tanımlara yer vermektir. Amaç, "özürlü" insanları sınıflandırarak veya gruplandırarak hiyerarşik bir toplumsal katmanlaşmaya gitmek değildir. Bu sebeple, bu bölümde tıbbi kapsamı da içeren; ama daha çok işlevsel ve çok boyutlu tanımlamalara yer verilmektedir.

Bölümün ilk alt başlığında, tezin bütününde yararlanılacak Dünya Sağlık Örgütü'nün (World Health Organization-WHO) terminolojisi açıklanacaktır. 2. alt başlıkta ise başta Birleşmiş Milletler (BM), ABD ve AB olmak üzere çeşitli uluslararası ve ulusal tanımlar açıklanacaktır.

2.1. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) Tanımları :

DSÖ'nün 1980 yılında aldığı WHO 29.35 sayılı karara dayanarak hazırladığı "International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps" (Sakat, Özürlü ve Engellilerin Uluslararası Sınıflandırılması) adlı raporda üç kavram ele alınmıştır.

Bunlar; sakatlık, özürlü ve engelli kavramlarıdır.

2.1.1. Sakatlık : Sakatlık kavramı tamamıyla tıbbi tabanda ele alınmış ve kısaca "kişinin psikolojik ve anatomik yapısındaki ve işlevlerindeki herhangi bir kayıp veya anormallik" olarak tanımlanmıştır.

2.1.2. Özürlü : Bu kavram işlevsel açıdan tanımlanarak, "kişinin sakatlığı sonucu toplum için **normal** olarak kabul edilen işlevleri yerine getirmekteki kısıtlar veya bu işlevleri yerine getirememesi durumu" olarak açıklanmıştır.

2.1.3. Engelli : Bu kavram, özellikle kişinin toplumla olan ilişkileri ve sosyal rolleri dikkate alınarak, "normal kabul edilen bir sosyal rolün gerçekleşmesini engelleyen ve/veya kısıtlayan sakatlık veya özürlüden kaynaklanan olumsuzluklar" olarak açıklanmıştır.

2.1.4. Çok Boyutlu "Özürlü" Tanımları : Yukarıda da değinildiği üzere, bu bölümde yön gösterici ana doküman, DSÖ'nün "International Classification of Functioning and Disability" (Uluslararası Engellilik ve Yeterlilik Sınıflandırması) başlıklı raporudur.

Bu rapora göre; özürlüler ile ilgili terminoloji oluşturulurken, dört boyutlu bir sınıflandırma yapılmaktadır.¹

Bunlar; vücutsal işlevler ve yapı, kişisel etkinlikler, topluma katılım ve çevresel koşullardır.

2.1.4.1. Vücutsal İşlevler ve Vücutsal Yapı : Vücutsal işlevler, vücut sisteminin fizyolojik ve psikolojik bütün işlevleri olarak tanımlanabilir. Vücutsal yapı ise; vücudun organ ve uzuv

benzeri bütün anatomik parçalarıdır. Her iki tanımın içerdiği öğelerin bozulmasının veya kaybolmasının yaratacağı sorunlar “sakatlık” olarak adlandırılır. Ancak, sakatlık tanımında nüfusun “normal” olarak kabul edilen biomedikal durumundan sapma vurgulanmaktadır. Özellikle psikolojik sakatlıklarda bu sapma kendi içinde tartışmalı bir durum yaratmaktadır.

Sakatlık; geçici veya kalıcı, ilerleyen, gerileyen veya durağan olabilir. Normal olarak kabul edilen durumdan sapma az veya çok olabilir veya zaman içinde değişiklik gösterebilir. Ancak, burada vurgulanması gereken bir nokta vardır: Sakatlık kişinin sağlık durumunun bir parçası olsa bile herhangi bir “hastalığı” göstermeyebilir ve kişinin toplum tarafından “hasta” olarak tanımlanmasını gerektirmez. (Örneğin kişinin bacaklarının olmaması, o kişinin herhangi bir hastalığını veya sağlıksal düzensizliğini göstermez.)

2.1.4.2. Kişisel Etkinlikler : Kişisel etkinlikler, “kişinin bir görevi veya normal bir yaşamı idame ettirmek için gereken etkinlikleri yerine getirmesi” olarak tanımlanabilir. Buradaki kısıtlamaların kapsamına ise kişinin bu etkinlikleri yerine getirirken karşılaştığı güçlükler girmektedir. Bu güçlükler tanımlanırken, öznellik eleştirisini önceden kabullenerek, toplum tarafından kabul edilmiş standartlardan, kültürel ve sosyal beklentilerdeki sapmalardan faydalanılmaktadır.

Bu bölümde belirtilmesi gereken en önemli nokta ise yardımcı aletlerin kullanılmasıdır. (bunlar kişisel yardımlar da olabilir.) Yardımcı aletlerin kullanılması sakatlığı ortadan kaldırmaya bile, belirli kişisel etkinliklerin yerine getirilmesindeki kısıtları ortadan kaldırabilir.

Kişisel etkinliklerin tanımının kesinlikle topluma katılım sırasında gerçekleşen etkinlikler (toplumsal katılım) ile karıştırılmaması gerekir. Örneğin, özürlü bir çocuğun okula gitmesi kişisel bir etkinliktir. Ancak, aynı çocuğun tüm okul etkinliklerine katılıp katılmaması “toplumsal katılım” kavramı içinde yer almaktadır.

2.1.4.3. Topluma Katılım : Topluma katılım, “kişinin sağlık durumu, vücutsal işlevi ve yapısı, kişisel etkinliklere ve çevresel faktörlere bağlı olarak normal yaşama dahil olması” olarak tanımlanabilir. Katılım sürecinde kişinin yaşadığı problemler ve bu problemlerin boyutları DSÖ tarafından “katılım kısıtları” olarak adlandırılmıştır.

Topluma katılım sürecinde hiç kuşkusuz toplumun “özürlü” kişinin katılımına vereceği tepki de büyük önem taşımaktadır. Örneğin, HIV + olan bir kişinin topluma katılımını engelleyen herhangi fiziksel veya psikolojik bir sakatlığı olmasa da, toplumsal katılımı engellenebilir.

Diğer taraftan çevresel koşulların “özürlü” bir kişinin katılım sürecine etkisi şöyle açıklanabilir: Farklı çevresel faktörler aynı özürlü kişi için katılım sürecinde farklı sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Çeşitli engellerle dolu olan kolaylaştırıcı hizmet/tesislerden yoksun bir çevresel ortam bir özürünün topluma katılımını engellerken; engellerden arındırılmış bir çevre aynı kişinin topluma katılımını arttıracaktır.

Kişinin topluma katılımını etkileyen üçüncü faktör, toplumun sosyoekonomik altyapısıdır. Dini veya etnik köken, sınıfsal yapı kişilerin topluma katılımını etkilemektedir.

2.1.4.4. Çevre Koşulları : Çevre koşulları “insanların yaşadıkları ve yaşamlarını sürdürdükleri fiziksel ve sosyal çevreyi oluşturan koşullar” olarak tanımlanabilir.

Bu koşullar, kişilerin dışında olmasına karşın, kişilerin topluma katılımlarında ve kişisel etkinliklerini yerine getirmelerinde, olumlu veya olumsuz etkiye sahiptirler.

Çevresel koşullar üç farklı boyutta incelenebilir :

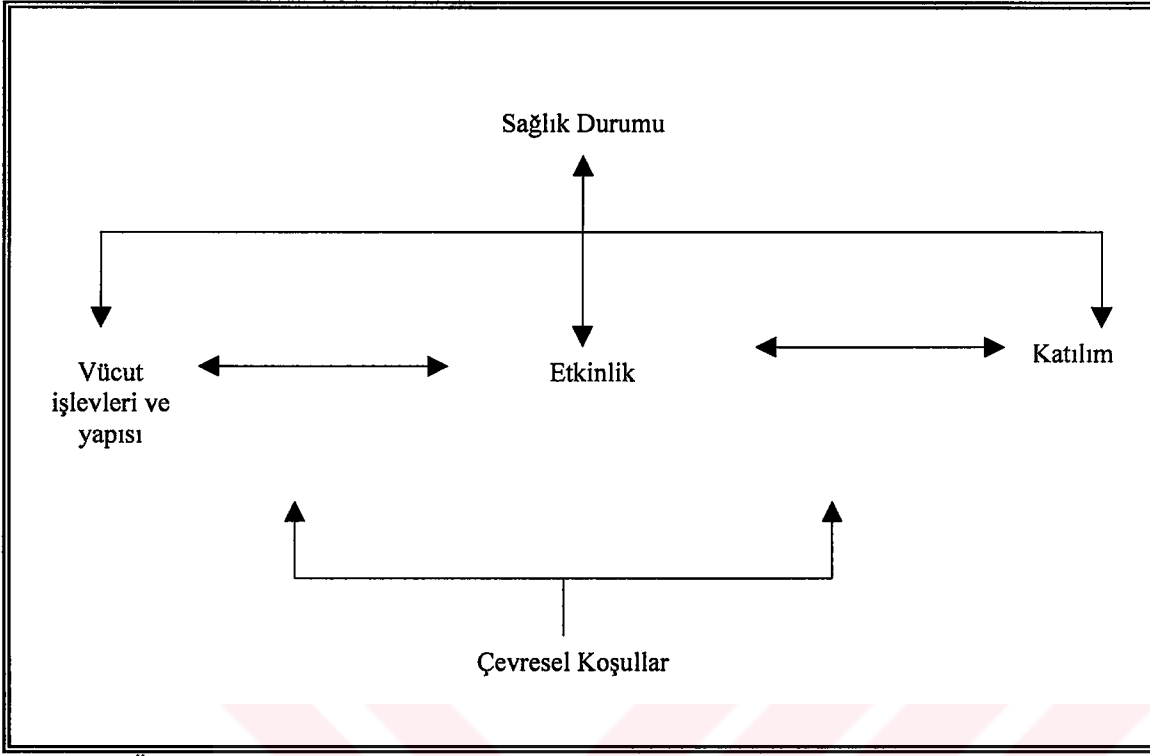
a-) Kişisel Boyut : Kişinin her gün yüzyüze gelmek zorunda olduğu ve sadece özel yaşamıyla sınırlı olmayan aile üyeleri, iş arkadaşları ve toplumun diğer üyeleri ile paylaşmak zorunda olduğu çevre koşullarıdır.

b-) Hizmetler : Kişinin yaşamına doğrudan veya dolaylı etkisi bulunan, kamu veya özel sosyal yapı ve hizmetlerdir. Kamu hizmetlerine; ulaşım ve iletişim hizmetleri gibi hizmetler, örnek gösterilebilir. Özel hizmetler; alışveriş merkezleri, eğlenme ve dinlenme merkezleri kapsamında sunulan kolaylıkları içerir.

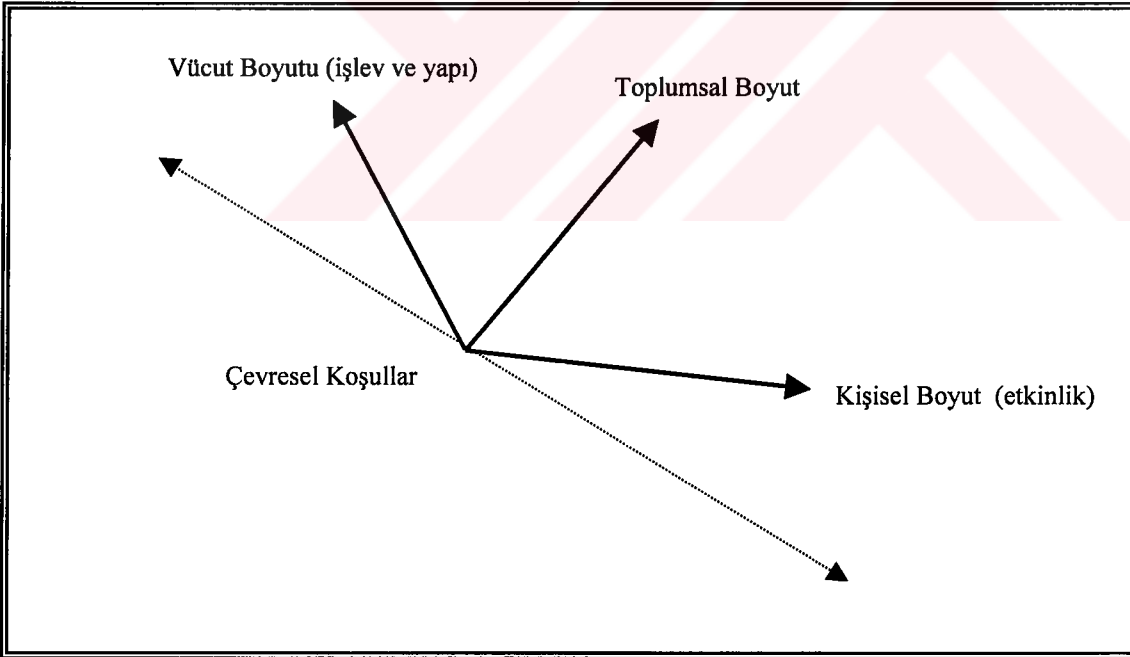
c-) Sistemler : Kişileri ve hizmetleri etkileyen kamu veya özel kurallar ve sosyal yapılardır. Yasalar, kurallar, ideolojiler, kültürel davranış biçimleri, töre veya gelenekler örnek olarak verilebilir.

DSÖ'nün tanımlarının da ortaya koyduğu üzere; “özürlü” kavramı sadece tıbbi bir model çerçevesinde açıklanacak kadar basit ve tek boyutlu değildir. Tıbbi model ise “özürü” belirli bir hastalık, travma veya diğer bir tıbbi nedenden ortaya çıkan kişisel bir sorun olarak algılamaktadır. Doğal olarak tıbbi model sorununun çözümü için de sadece bireye yönelik önerileri geliştirmektedir.

Ancak, DSÖ'nün kurduğu model ile “özürlü” kavramı, toplumsal olarak ele alınmakta ve ana sorun olarak kişinin topluma bütünüyle katılımı düşünülmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi, bu sorunun fiziksel boyutu dışında diğer boyutları da vardır. Tanımlara açıklık kazandırmak amacıyla; DSÖ'nün çok boyutlu modeli, Şekil 1. ve 2.'de gösterilmiştir.

Şekil 1. : DSÖ'nün Çok Boyutlu Modeli

Şekil 2 : DSÖ'nün Çok Boyutlu Modeli

2.2.Uluslararası/Ulusal Tanımlar :

Özürllüler ile ilgili tanımlamaların, tıbbi çerçevenin dışına çıkarılarak; sorunun sosyal boyutunu da kapsayan bir çerçeveye oturtulduğu, yukarıdaki bölümde belirtilmişti. Bu bölümde, başta Birleşmiş Milletlerin (BM) tanımı olmak üzere çeşitli ülkelerin ve kurumların konuya ilişkin tanımları verilecektir.

2.2.1. Birleşmiş Milletler (BM)'in Tanımı : BM'nin bu konudaki temel dokümanı "Özürllülere Fırsatların Eşitlenmesi için Standart Kurallar"dır.² (the United Nations Standard Rules on the Equalisation of Opportunities for Persons with Disabilities) Adı geçen dokümanda özürllü ve engel tanımları aşağıdaki gibi yapılmıştır.

Özür; "bir kişinin fiziksel, ruhsal veya algısal sistemlerindeki sakatlıklardan dolayı ortaya çıkan çeşitli işlevsel kısıtlar"dır. **Engel** ise; "kişinin toplumun diğer bireyleriyle eşit bir şekilde sosyal yaşama katılma fırsatının kısıtlanması veya yok olması"dır. BM, engel kavramını; özürllülerin çevrelerinde karşılaştıkları ve toplumun organize bazı aktivitelerinden (örn: bilgi alma, iletişim, eğitim veya ulaştırma gibi) eşit koşullarda yararlanmalarını kısıtlayan çeşitli unsurlar olarak da açıklamaktadır. BM'nin tanımları, DSÖ'nün tanımları ile uyum sergilemektedir.

2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Tanımı : Özürllülerin hakları konusunda en detaylı ve gelişmiş yasalara sahip ülke ABD'dir. Özürllüler ile ilgili temel yasa olan Amerikan Özürllüleri Yasasına (Americans with Disabilities Act-ADA) göre, özürllü tanımı üç ana alt başlıkta toplanabilir³ :

- a- Kişinin bir veya daha fazla temel yaşamsal etkinliklerini önemli ölçüde kısıtlayan fiziksel veya zihinsel sakatlığının olması veya
- b- kişinin (a) benzeri bir sakatlığı geçmişte yaşamış olması veya
- c- kişinin diğer insanlar tarafından (a) benzeri bir sakatlığının olduğunun algılanması.

ADA özürllü olarak yukarıda kapsamı açıklanan kişilerin yanı sıra, bu kişilerle ilişkisi olan kişilere de koruyucu hükümler getirmektedir. ADA diğer bölümlerde daha detaylı olarak incelenecektir.

2.2.3. Avrupa Birliği (AB)'nin Tanımı : Avrupa Birliğinde özürllüler ile ilgili konular sosyal politika kapsamı içinde ele alındığından, Birlik boyutunda bağlayıcı politikalar gerçekleştirilememektedir. Sadece, AB Komisyonunun öneri niteliğindeki kararları bulunmaktadır.

Özürllülerin AB boyutunda bağlayıcı bir tanımı yapılmamakta, her üye devletin kendine özgü tanımı bulunmaktadır. Genelde BM'nin yukarıda bahsedilen dokümanındaki tanım kullanılmaktadır. AB'nin özürllüler ile ilgili olarak 2000 yılında yayınladığı ve bir eylem planı önerdiği raporunda⁴ çevresel engellerin, özürllülerin topluma katılımlarını sakatlıktan doğan işlevsel engellerden çok daha fazla kısıtladığı belirtilmektedir. Bu sebeple, AB'nin soruna yaklaşımı; özürllülerin topluma katılımını kısıtlayacak her türlü çevresel koşul ve engelin yasal, kurumsal veya diğer yöntemlerle ortadan kaldırılmasıdır. AB, engelsiz bir toplum (barrier free society) yaratılmasının sadece sosyal politikada değil; istihdam, eğitim, mesleki eğitim, ulaştırma, iç pazar, bilgi toplumu ve tüketici politikaları gibi çok çeşitli politikalarda ele alınmasını öngörmektedir. Böylece; sinerji yaratılarak konunun üstesinden gelinebileceğine inanılmaktadır.

AB'nin ilgili politika ve yasal düzenlemeleri diğer bölümlerde daha detaylı incelenecektir. Bu bölümde sadece AB'ye üye bazı devletlerin "özürlülere" yönelik ulusal tanımlarının verilmesiyle yetinilecektir.

2.2.4. AB'ye Üye Bazı Devletlerin Ulusal Tanımları : AB'nin özürlüler ile ilgili konulara sosyal politika içinde yer verdiği ve bu politikanın, Birliğin uluslararası politikaları içinde yer almaması sebebiyle, AB'nin bağlayıcı bir tanımı olmadığı açıklanmıştır.

Bu sebeple bu bölümde; Birliğe üye bazı ülkelerin özürlülere yönelik ulusal tanımları açıklanacaktır. Bu ülkeler sırasıyla Danimarka, Almanya, İspanya ve İngiltere'dir.

Danimarka, özürlülere yönelik yasal bir tanım getirmemekte ve özürlülerin kendilerini ve sakatlıklarını resmi olarak kaydettirme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Danimarka'da özürlülerin çeşitli sektörlerde (ulaştırma, eğitim veya istihdam gibi) karşılaştığı sorunlar, o sektörün içinde incelenmekte ve çözülmektedir.⁵ Danimarka'da özürlülere yönelik tek ulusal kriter ise; kişinin fiziksel, zihinsel veya sosyal sebeplerden dolayı %50 oranında iş görme kapasitesinde kaybı olması halinde, o kişinin emekli aylığına hak kazanmasıdır.

Almanya'nın tanımı ise; Danimarka'ya göre daha kesin hatlarla çizilmiştir. Almanya; özürü "kişinin fiziksel, zihinsel veya psikolojik kalıcı düzensizliği" olarak tanımlamaktadır. Almanya'da özürlülerin kendilerini ve sakatlıklarını kamu kurumlarına kaydettirme zorunluluğu vardır. Almanya, %50 özürü olan ve %30 işlevsel sakatlığı bulunan kişilere istihdam kotaları sağlamakta ve korunmuş iş imkanı (sheltered work) tanımaktadır.⁶

İspanya, özürlüyü "eğitim, iş ve sosyal aktivitelere katılımı fiziksel, zihinsel ve duyu organlarındaki kalıcı sakatlıklar sonucu kısıtlanan kişi" olarak tanımlamıştır. İspanya'da diğer ülkeler gibi özürlüleri sosyal hizmetler kapsamına almaktadır. Bu hizmetlerden yararlanmak için özürünün resmi kayıt altında olması ve en az %33 oranında iş göremezliğe yol açacak bir sakatlığının bulunması gerekmektedir.⁷

İngiltere'de de; Danimarka benzeri tek bir "özürlü" tanımı bulunmamaktadır. Ancak İngiltere'de özürlülere yönelik temel yasa olan **the Disability Discrimination Act (DDA)**'da özürlü, "normal günlük yaşama katılma erkini etkileyen fiziksel ve zihinsel sakatlıktan etkilenen kişiler" olarak tanımlanmıştır.⁸

2.2.5. Türkiye'nin Tanımı : Türkiye'de "özürlü" 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunun 3. Maddesinin c fıkrasında tanımlanmıştır.⁹ Bu maddeye göre özürlü, "doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişi" olarak tanımlanmıştır.

Görüldüğü üzere her ülkenin özürlüler ile ilgili ayrı tanımları vardır. Ülkelerin kabul ettikleri özürlü tanımlamaları; özürlülere yönelik geliştirdikleri politikaları, uyguladıkları yasaları ve programları etkilemektedir. 2. Bölümdeki ülkelerin özürlü sayıları da ülkelerin kabul ettikleri özürlü tanımlarının kapsamına göre değişiklik göstermektedir. Ancak, tezin kabul ettiği ana tanım DSÖ'nün çok boyutlu özürlü tanımıdır. Bunun sebebi; tezin ana amacının türevleri olan özürlülerin topluma katılımının artırılması ve çevresel koşulların iyileştirilmesinin DSÖ'nün tanımlarıyla uyumlu olmasıdır.

¹ “International Classification of Functioning and Disability” Beta-2 Draft, Full Version. Geneva, WHO, 1999
age sf. 7

² The United Nations, 1994. Standard Rules on the Equalisation of Opportunities for Persons with Disabilities.

³ Americans with Disabilities Act of 1990, 42 U.S.C. § § et seq.

⁴ Commission of the European Communities, 2000. Communication From The Commission To The Council, The European Parliament, The Economic and Social Committee and The Committee of The Regions “Towards a Barrier Free Europe for People with Disabilities”. COM (2000) 284 final. Brussels

⁵ Finn Hansen, 1994. “Mandatory employment or equal opportunities?” Eurosocal. Employment policies for people with disabilities in the UN European region.

⁶ Russel Clement, 2000. “ Education, employment and training policies and programmes for youth with disabilities in four European countries, Action Programme on Youth Unemployment”, Employment and Training Papers, ILO.sf 4.

⁷ N. Lunt ve P. Thornton, 1993. “Employment policies for disabled people”. University of York

⁸ Russel Clement, age. Sf 4.

⁹ 24/5/1983 tarih 2828 no.lu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Madde 3.(c) Değişik
30/5/1997 KHK 572/5 md.

3. ÖZÜRLÜLERE YÖNELİK YASALAR VE HİZMETLER :

Bu bölümde, ABD ve AB'deki özürllürlere yönelik yasalar ve kurumsal hizmetler incelenecektir. Bu incelemede, nüfusun yaklaşık %15-20'lik bir payını oluşturan özürllürlerin istihdam koşulları ve DSÖ' nün çok boyutlu modelinin 3. ve 4. boyutları olan topluma katılım ve çevresel faktörlere özel bir önem atfedilecektir. Uluslararası inceleminin sonuçları, Türkiye'nin özürllürlere ile ilgili mevzuatı, topluma katılım ve çevresel faktörleri ile karşılaştırılacaktır.

3. Bölümde yapılacak olan inceleme, araştırma sırasında ulaşılabilen rakamsal verilerle de desteklenecektir. Yazar, ABD kaynaklı veri tabanlarının zenginliğinin, ne AB'de ne de Türkiye'de bulunmadığını; bu sebeple, ABD ile ilgili bölümdeki rakamsal veri zenginliğinin, AB ve Türkiye ile ilgili bölümlerde görülemeyeceğini şimdiden belirtmek zorundadır.

Uluslararası karşılaştırmalarda ABD'nin ve AB'nin seçilme nedenleri aşağıda belirtilmiştir.

ABD, dünyanın özürllürlere yönelik en gelişmiş ve detaylı yasalara ve kurumsal hizmetlere sahip ülkesidir. Bu gelişmişlik, rakamsal verilerinin zenginliğinden de kolayca anlaşılabilir.

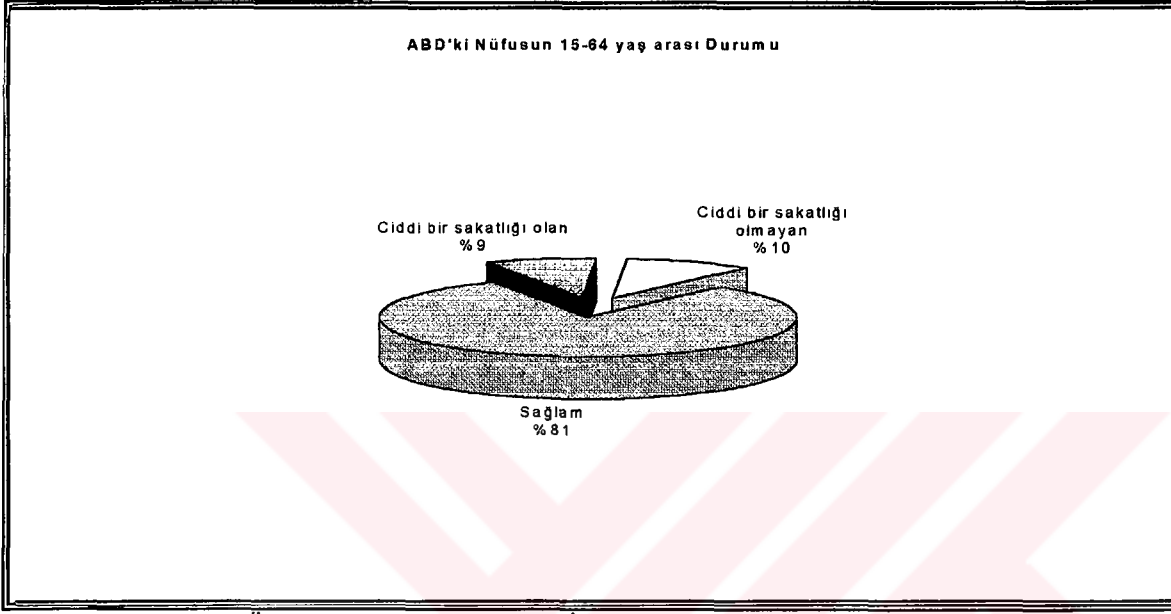
AB'nin Birlik boyutundaki özürllürlere yönelik politika ve programlarının incelenmesinin ise iki sebebi vardır;

Bunlardan birincisi, AB'nin ABD'den sonra dünyadaki sosyoekonomik olarak en zengin ülkelerinin oluşturduğu bölgesel bir blok olmasıdır. Ayrıca, AB'nin –*sui generis*- uluslarüstü mevzuat yaratma erki (gerçi özürllürlere yönelik politikaların dahil olduğu sosyal politika alanında Birliğin uluslarüstü mevzuat yaratma erki bulunmamaktadır) ile dünyadaki en zengin bölgesel ekonomik bütünleşme (entegrasyon) hareketini gerçekleştirmesidir. Entegrasyon ile özürllürlere yönelik gelişmeler için potansiyel yaratılmıştır. İkinci sebep ise, AB'nin Helsinki Zirvesi sonuç kararıyla hızlanan Türkiye'nin AB' ye tam adaylık sürecinin getirdiği mevzuat uyumu yükümlülükleridir.

Bu bölümdeki özürllürlere yönelik yasalar ve hizmetler incelenirken, özürllürlerin istihdamına özel bir önem verildiği daha önce de belirtilmişti. Bunun sebebi, her ülkede nüfusun yaklaşık %15-20'lik bir bölümünü oluşturan özürllürlerin ülkenin işgücü havuzuna dahil edilmesi için geliştirilen programların incelenmesine duyulan gereksinimdir. Çünkü, nüfusun %15-20'lik bir payının (özellikle bunların bir bölümünün kalifiye ve eğitimli işgücü olduğu düşünülürse) sadece vücutsal bir sakatlık sebebiyle genelde tüm sosyal hayattan özelde ise, ekonomik hayattan dışlanması ciddiye gözardı edilemez. Bu konunun gözardı edilmesinin ekonominin toplam rekabet gücüne olumsuz etkisi, özürllürlerin ekonomik hayata entegrasyonu için geliştirilen programların yol açtığı maliyetten daha fazla olacaktır. Konunun toplumsal boyutunu da düşünmek koşulu ile ulaşılan bu varsayım, tezin ana teması olan özürllürlerin topluma katılım boyutunda müzelerin olası payının belirlenmesinin ve bu payın yaratılması ve/veya arttırılması için öneriler getirilmesinin ana dayanak noktasını oluşturacaktır.

3.1. Amerika Birleşik Devletlerinde Özürlülere Yönelik Yasalar ve Hizmetler :

1998 yılında ABD Eğitim Bakanlığı için hazırlanmış rapora¹⁰ göre; ABD’de 15-64 yaş arasındaki nüfusun %19’u sakatlıktan etkilenmektedir. Tablo 3’te görüldüğü üzere nüfusun %9’u normal yaşam faaliyetlerini ciddi şekilde etkileyecek sakatlığı bulunanlardan oluşmaktadır. Geri kalan %10’luk pay ise normal yaşama katılımlarının belirli bir bölümünü kısıtlayan sakatlığa sahip insanlara aittir. ABD’deki 15-64 yaş arası nüfusun %81’ ise “sağlam” olarak kaydedilmiştir.

Şekil 3 : ABD’deki Özürlülerin Genel Nüfus İçindeki Payı

Kaynak : US Department of Education National Institute on Disability and Rehabilitation Research,

3.1.1. ABD’deki Yasalar : Bu bölümde ABD’de yürürlükte olan özürlülere yönelik ve doğrudan etkisi olan toplam 10 yasa incelenecektir. Bu yasaların en başında; özürlülere yönelik mevzuatın ana çerçevesini oluşturan ve en etkili hukuki düzenleme olan “Americans with Disabilities Act” (Amerikalı Özürlüler Yasası) gelmektedir.

3.1.1.1. Amerikalı Özürlüler Yasası (Americans with Disabilities Act-ADA) : ADA, başta istihdam olmak üzere; eyalet ve yerel yönetim birimlerinde, kamuya açık veya ticari yerleşim mekanlarında, ulaştırma ve telekomünikasyonda, sakatlık sebebiyle insanlar arasındaki ayrımcılığı ilke olarak yasaklamıştır.

Kişinin, ADA tarafından getirilen koruyucu hükümlerden yararlanabilmesi için bir sakatlığı veya sakat bir kimseyle ilişkisi olması gereklidir.

ADA, özürlü tanımını yaparken üç kriteri dikkate almaktadır. Bunlar; kişinin bir veya daha fazla ana yaşam faaliyetlerini önemli ölçüde kısıtlayan fiziksel veya zihinsel sakatlığının olması veya benzeri bir sakatlığı geçirmiş olması veya toplumun diğer fertleri tarafından benzeri bir sakatlığının olduğu şeklinde algılanmasıdır.

ADA’nın özürlülere yönelik koruyucu hükümleri dört ana başlıkta toplanmaktadır.

Bunlar; istihdam, eyalet ve yerel yönetim birimlerinin faaliyetleri, kamu ulaşımı, kamuya açık yerleşimler ve telekomünikasyon hizmetleridir.

3.1.1.1.1. İstihdam : ADA'nın istihdam ile ilgili getirdiği başlıca zorunluluklar aşağıdaki şekilde özetlenebilir¹¹ :

ABD'deki 15 veya daha fazla işçi çalıştıran her işyeri, kalifiye işgücü sağlayacak özörlölere; istihdam ile ilgili, "sağlam" kişilere tanınan her türlü imkanı ve fırsatı eşit şekilde tanımak zorundadır. Örneğin; ADA işçi alımında, terfide, iş eğitiminde, ücrette veya sosyal etkinliklerde sakatlık sebebiyle yapılan her türlü ayrımcılığı yasaklamaktadır. ADA ayrıca; işçi alımında işverenin özörlölü bir işçinin başvurusunu değerlendirirken, sakatlığı ile ilgili sorabileceği soruları kısıtlamakta ve işverenin özörlölü işçilerin çalışabilmesi için etkin düzenlemeleri yapmasını zorunlu kılmaktadır. Bu kuraldaki tek muafiyet, işverenin işyerindeki düzenlemeleri yaparken gereksiz (*undue*) finansal bir harcama yapmak zorunda olmamasıdır.

3.1.1.1.2. Eyalet ve Yerel Yönetimlerin Faaliyetleri : ADA'nın 2. maddesinde belirlenen hükümler ABD'deki tüm eyaletlere ve yerel yönetimlere uygulanmaktadır. ADA, eyaletlerin ve yerel yönetimlerin tüm programlarından, hizmetlerinden ve faaliyetlerinden (kamusal eğitim, istihdam, ulaştırma, sağlık, sosyal hizmetler, mahkemeler, oy verme işlemleri ve toplantılar) özörlölülerin de eşit şekilde yararlanmalarının sağlanmasını zorunlu tutar.¹²

Eyalet ve yerel yönetimler, ADA tarafından belirlenen mimari standartları (kendilerine gereksiz mali ve idari yük getirmemek kaydıyla) yeni inşa edilen yapılarda veya eski binalarda yapılacak değişikliklerde uygulamak zorundadırlar.

Resim 1 : Girişine rampa konmuş resmi bir bina

Resim 2 : Girişine rampa konmuş belediye binası

Eyalet ve yerel yönetimler, özörlölülerin hizmetlerden yararlanmalarını sağlayacak gerekli değişikliklerin yapılamayacağı binalarda sağlanan hizmetleri başka bir binaya taşımak zorundadırlar. Ayrıca, eyaletlerin ve yerel yönetimlerin duyma, görme ve konuşma engelli vatandaşlarıyla etkin bir şekilde iletişim kurması ADA tarafından zorunlu kılınmıştır. Bu zorunluluğun tek istisnası ise; yönetimlerin gerekli değişiklikleri yapması halinde sağlanan

hizmetlerin kökten şekil değiştirmesidir. Hizmetin kökten şekil değiştirmesi sonucu belirdiğinde, özürllüler için öngörülen değişiklikler yürürlüğe konulmayabilir.

ADA'nın eyaletler ve yerel yönetimler için koyduğu hükümlerin detaylandırılmasında yarar görölmektedir.

Bunların ilki, yönetimlerin program veya hizmetlerine “özürllülerin erişebilirliği” ile ilgilidir. ADA, kamusal binaların girişlerine tekerlekli sandalye ile ulaşımın sağlanabileceği rampaların konulmasını zorunlu tutmaktadır.

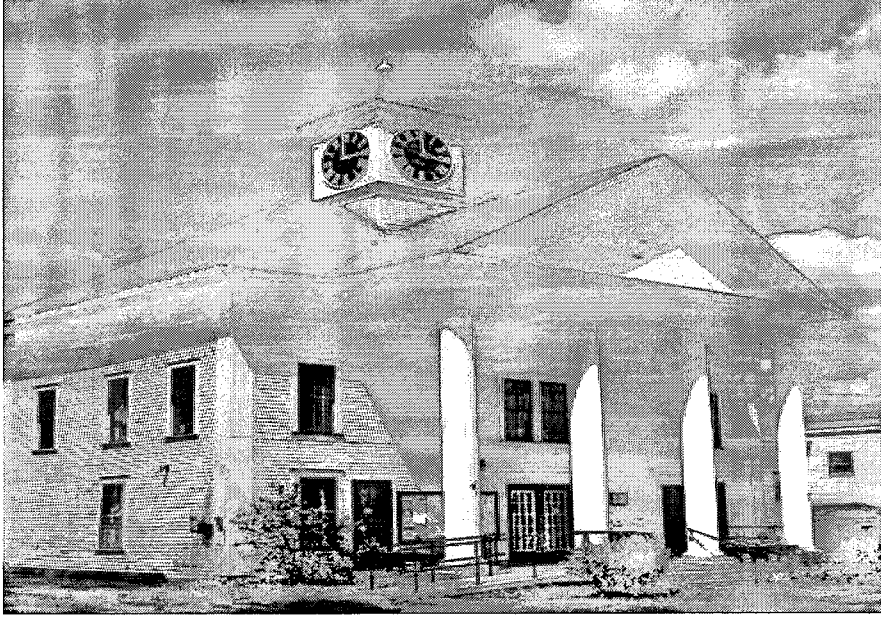

Resim 3 : Girişine rampa konarak erişimin sağlandığı karakol binası

Resim 4 : Rampalar sadece tekerlekli sandalyeli kişilere değil yaşlı nüfusa da binalara erişim imkanı sağlamaktadır.

Eğer binaların tarihsel bir değeri varsa yönetimlerin alternatif çözüm yolları kullanarak; özürllülerin hizmetleri kullanımı ve erişimi için kolaylıklar sağlaması zorunlu tutulmaktadır. Tarihsel değeri olan bir binaya, binanın özelliğini zedelemeyecek şekilde alternatif bir girişin yapılması veya özürllülerin erişemeyeceği bölümlerde sağlanan hizmetlerden, audio-visiual araçlar kullanılarak, özürllülerin de yararlanmasının sağlanması alternatif çözüm önerileri olarak belirtilmiştir.

Resim 5 : Tarihi özelliği bozulmadan girişine rampa eklenmiş bir bina

ADA, kamu yönetimlerinin kamuya açık etkinliklerinde sağladıkları hizmet ve programlardan özürllülerin yararlanamaması halinde özürllülere yönelik alternatif iletişim metotları kullanmalarını zorunlu kılmıştır. Örneğin, işitme engelliler için bir çevirmenin görevlendirilmesi veya yardımcı dinleme cihazlarının bulundurulması; körler için braille alfabesinde, büyük puntolu veya audio kasetlere çekilmiş malzemenin sağlanması.

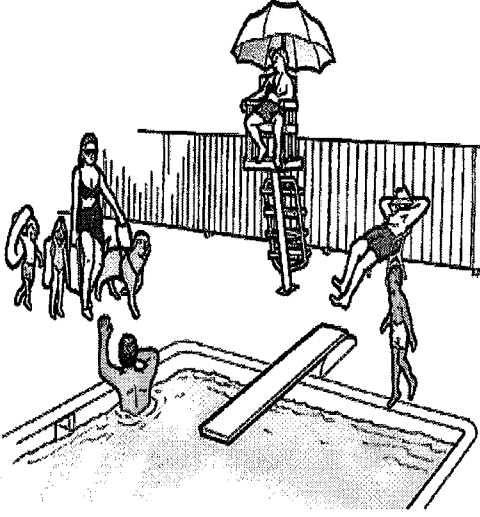

Resim 6 : Bir toplantıda duyma özürllülerle de iletişim kurulması amacıyla işaret dilinin kullanılması

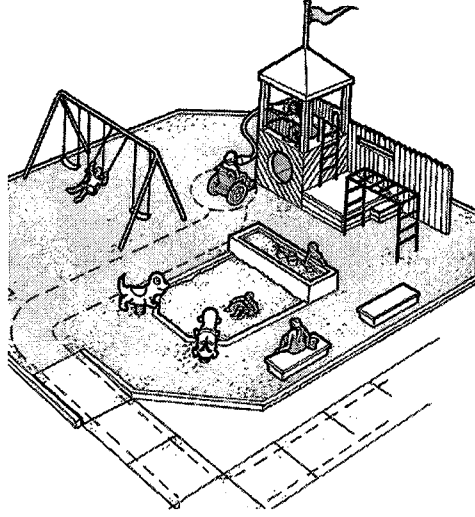

Resim 7 : Sağır bir sürücüyle trafik polisi arasında alternatif bir metod kullanılarak sağlanan iletişim

3.1.1.1.3. Kamu Ulaşımı : ADA'nın ikinci başlığında eyalet ve yerel yönetimlerin uyması gereken yükümlülüklerin yanında; kamu ulaşımı ile ilgili de düzenlemeler bulunmaktadır. Kamu ulaşımını sağlayan hizmetlerin verilmesi sırasında özürllüler aleyhinde bir ayrımcılık yapılması yasaklanmıştır. ADA, yeni alınan toplu taşıma araçlarında özürllülerin kullanımı için gerekli düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmıştır.¹³

Resim 10 : Rehber köpeğiyle beraber görme özürlü bir annenin kamuya açık bir havuza gelmesi

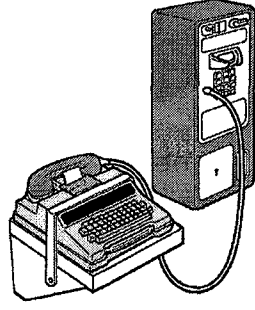
Resim 11: Engelsiz (barrier-free) bir çocuk parkı

Kamuya açık yerlerden, özel mülkiyete ait, özel firmalarca kiralanan veya işletilen restoranlar, mağazalar, oteller, sinemalar, tiyatrolar, okullar, toplantı salonları, doktor muayenehaneleri, kimsesiz yurtları, hayvanat bahçeleri, müzeler gibi yerler kastedilmektedir.

ADA, bu tip yerlerde ayrımcılığı yasaklamaktadır. Özürlüler aleyhinde dışlama (exclusion), ayırma (segregation) veya ayrımcı davranış yapılamaz. ADA ayrıca, bu tip yerlere belirli mimari zorunluluklar getirmekte; işitme, görme ve konuşma engelliler ile etkin ilişki kurmalarını zorunlu kılmaktadır.

ADA, aynı başlık altında, profesyonel, eğitsel veya ticari lisans, sertifika veya diploma verme amacıyla açılan sınavlarda; yer ve hizmet sağlanması aşamalarında özürlülerin erişimini sağlayacak önlemlerin alınmasını şart koşturmaktadır.

3.1.1.1.5. İletişim Hizmetleri : ADA'nın 4. maddesi; işitme ve konuşma engellilerin kullanabileceği telefon ve televizyon hizmetlerini düzenler. Buna göre, telefon hizmeti veren firmaların, konuşma ve işitme engelliler için; eyaletler arası ve eyalet içi 7 gün, 24 saat telekomünikasyon hizmeti vermeleri gerekmektedir. TRS, (Telecommunication Relay Services) işitme ve konuşma engelliler için yapılmış özel araçları (telephone devices for the deaf-TDD) sağlamaktadır¹⁵.

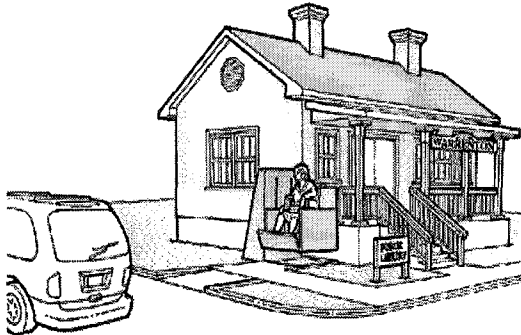

Resim 12 : Sağırılar için telefon cihazı

Bu araçları kullanan özürllüler; birbirleri veya “sağlam” kişiler ile, bir iletişim asistanı aracılığıyla görüşebilirler.

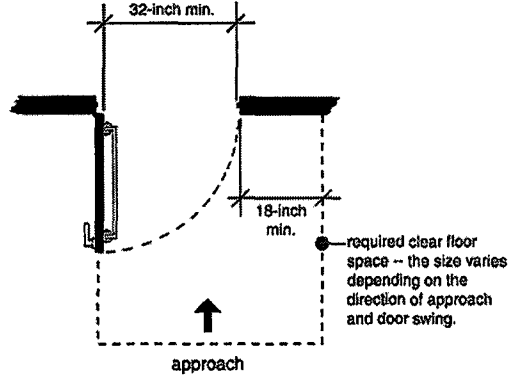
3.1.1.2. İletişim Yasası (Telecommunications Act) : ABD’de 1934 yılında çıkarılan *the Communication Act*’in 255 ve 251 (a)(2) sayılı bölümlerinde 1996 yılında yapılan değişiklikle; telekomünikasyon ekipmanları üreten ve telekomünikasyon hizmeti sağlayan firmaların, arz ettikleri mal ve hizmetlerin özürllüler tarafından erişilebilirliğini ve kullanılabilirliğini sağlamaları zorunlu kılınmıştır¹⁶.

3.1.1.3. Adil Yerleşim Yasası (Fair Housing Act-FHA) : Adil Yerleşim Yasası olarak adlandırabileceğimiz FHA, insanların konut edinirken (alıcı veya kiracı olarak) ırk, renk, din, cinsiyet, sakatlık, medeni durum ve ulusal kökene göre ayrımcılık yapılmasını kesin bir dille yasaklamıştır. Yasa, yerel yönetimlerden ve Federal hükümetten mali yardım alan konutlar için aynı yasağı getirmektedir. Yasa, ev sahiplerinin konutlara uyguladıkları yönetim politikalarında özürllüler lehinde istisnalar tanımasını zorunlu kılmıştır. Evcil hayvana izin verilmeyen konutlarda, körlere yardımcı olan rehber köpeklerin bulundurulmasına izin verilmesi veya özürllü bir kiracının özel veya ortak kullanım alanında bulunan engelleri ortadan kaldırmak için gerekli düzenlemeleri yapmasına izin verilmesi istisnalara örneklerdir¹⁷.

Resim 13: Özürllünün ihtiyacına göre gerekli değişiklikler yapılmış bir konut

FHA, çok aileli konutlardaki ortak kullanım alanlarında uygulanması gereken mimari standartları da belirlemektedir. Ortak kullanım alanları olan mutfak veya banyo gibi alanlardaki kapıların 32 inç (yaklaşık 82 cm) açılabilir ve tekerlekli sandalye kullanan

Resim 14 : FHA, ortak kullanım alanlarındaki kapılarının 32 inç açılabilir olmasını zorunlu tutmuştur

kişilerin rahat manevra yapmasına izin verecek genişlikte olması gibi.

3.1.1.4. Havayolu Taşımacılığı Erişim Yasası (Air Carrier Access Act-ACAA) : ACAA, hem yerli hem de yabancı havayollarında fiziksel veya zihinsel sakatlığı bulunan yolculara karşı ayrımcılık yapılmasını yasaklamıştır. ACAA sadece tarifeli hizmet veren firmalara uygulanmaktadır. ACAA yeni alınan uçaklarda özürllülere yönelik erişim unsurları ile hava limanında ve uçağa iniş-binişlerdeki yardımları düzenlemektedir¹⁸.

3.1.1.5. Yaşlı ve Engellilerin Oy Verme Yasası (Voting Accessibility for the Elderly and Handicapped Act) : 1984 yılında çıkarılan Yasa, ABD'deki federal seçimlerdeki oy verme yerlerinde özürllülerin fiziksel erişimlerinin sağlanmasını öngörmektedir. Ayrıca, Yasa özürllü ve yaşlıların seçmen kayıtlarının ve oy verme işlemlerinin telekomünikasyon cihazları (TDD) yardımı ile gerçekleştirilmesine olanak vermektedir¹⁹.

3.1.1.6. Ulusal Seçmen Kayıt Yasası (National Voter Registration Act) : 1993 yılında çıkarılan bu yasa, özürllüler arasındaki düşük seçmen kayıt oranını yükseltmeyi amaçlamaktadır. Yasa, özürllülerin seçmen kayıt formlarına ulaşımı, formların doldurulması ve doldurulan formların teslimi ile ilgili hususları düzenlemektedir²⁰.

3.1.1.7. Kısıtlı İnsanların Medeni Hakları İle İlgili Yasa (Civil Rights of Institutionalized Persons Act-CRIPA) : CRIPA, ABD'deki savcılar; eyalet ve yerel yönetimlerin idaresindeki hapisaneleri, yetiştirme yurtlarını, bakım evlerini, akıl hastanelerindeki insani durumu ve tutukluların yaşama şartlarını kontrol etmekle görevlendirmiştir. Savcılar, yukarıda sayılan kurumlarda kalanların sağlık durumlarının ve güvenliklerinin yanı sıra Anayasal haklarının, Federal yasadaki, ADA 2. maddesindeki ve Rehabilitasyon Yasası 504. Bölümündeki haklarının korunup korunmadığını kontrol ederler. Savcılar gerektiğinde, ilgili kurumlar aleyhinde dava açma hakkı vardır²¹.

3.1.1.8. Özürllülerin Eğitimi Yasası (Individuals with Disabilities Education Act-IDEA) : IDEA, ABD'deki tüm kamusal okullar için, özürllü çocuklara temel parasız eğitimlerini en az kısıtlayıcı ortamlarda verme zorunluluğu getirmiştir²².

IDEA ayrıca kamu okullarının, her özürünün kişisel ihtiyaçlarını kapsayacak şekilde Kişisel Eğitim Programları (Individualized Education Programs-IEP's) geliştirmelerini zorunlu tutmaktadır. Her öğrenci için ayrı geliştirilen IEP'lerinin öğrencinin öğretmeni, ebeveynleri, gerekirse öğrencinin kendisi, özel eğitimi değerlendirecek bir devlet yetkilisi, (ebeveyn ve devlet yetkilisinin belirleyeceği) diğer kişilerden oluşan bir ekip tarafından belirlenmesi zorunludur.

3.1.1.9. Rehabilitasyon Yasası (Rehabilitation Act) : 1973 yılında çıkarılan Rehabilitasyon Yasası, Federal Kurumlarca uygulanan programlarda, Federal bütçeden mali yardım alan program ve kurumlarda ve Federal kurumlarda istihdam edilenler arasında sakatlık sebebiyle ayrımcılık yapılmasını yasaklamıştır. Rehabilitasyon Yasasının dört bölümünün açıklanmasında fayda görülmüştür. Bu bölümlerin numaraları sırasıyla 501, 503, 504 ve 508'dir.

3.1.1.9.1. Bölüm 501 : Bölüm 501'de Federal hükümet kurumlarının istihdam politikalarında, özürsüzler lehinde olanakların artırılması istenmekte ve özürsüzlere karşı ayrımcılık yapılması yasaklanmaktadır²³.

3.1.1.9.2. Bölüm 503 : Federal hükümetin 10.000 USD'yi geçen projelerindeki yüklenici ve alt yüklenici firmaların; istihdam ettiği işçiler arasında, özürsüzler aleyhinde ayrımcılık yapmaları yasaklanmıştır²⁴.

3.1.1.9.3. Bölüm 504 : Bölüm 504'de çok açık ve net dille Federal hükümet birimlerinde ve Federal hükümetle doğrudan veya dolaylı bağlantılı olan kurumlarda, özürsüzlere yönelik ayrımcılık yapılması yasaklanmıştır²⁵. Bu yasağın uygulama alanına ABD Posta Hizmetleri ve Federal hükümetten mali yardım alan programlar ve kurumlar da dahil edilmiştir.²⁶

Federal Hükümete bağlı her kurum, Bölüm 504'te belirtilen kuralları kendi programlarına ve uygulamalarına uyarlamak zorundadır. Bu düzenlemeler kurumlar arasında farklılık gösterebilir. Kurumlararası ortak payda şöyledir: Özürsüz işçilerin çalışma ortamlarının Sdüzenlenmesi, programlara özürsüzlerin kolay erişimi, görme ve işitsel engelliler ile etkin iletişimin sağlanması ve binalardaki erişimi sağlayıcı veya artırıcı tedbirlerin alınması.

3.1.1.9.4. Bölüm 508 : Bölüm 508, Federal hükümetçe alınan, kullanılan veya geliştirilen elektronik ve bilgi teknolojilerine hem toplumda hem de Federal kurumlarda istihdam edilen özürsüzlerin erişiminin sağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Yasanın ilgili bölümünde; satın alınan, geliştirilen ve kullanılan elektronik ve bilgi teknolojilerinin, sadece bir duyu organı ve yalnız "sağlam" kişiler için üretilmemesi ve özürsüzlerin erişimini de sağlayacak unsurları taşıması gerektiği belirtilir²⁷.

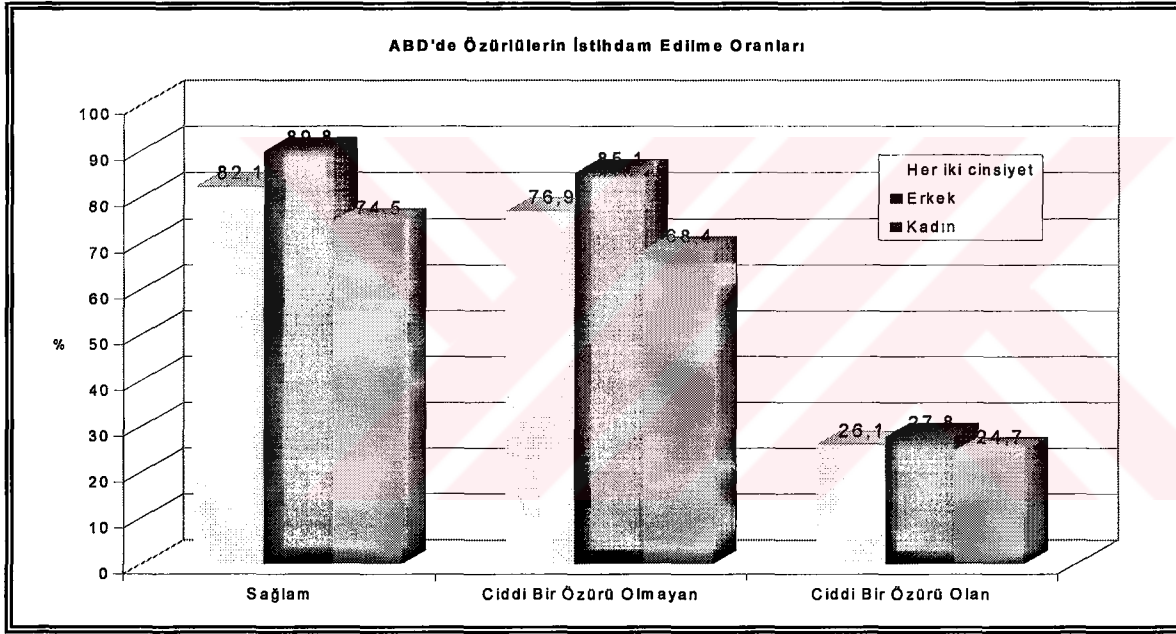
3.1.1.10. Mimari Engeller Yasası (the Architectural Barriers Act-ABA) : ABA olarak da bilinen Yasada, Federal kurumlarca veya Federal fonları kullanan diğer kurumlarca inşa edilen, satın alınan, kiralanmış binalarda fiziksel erişim ile ilgili **Federal Standartların** uygulanması zorunlu kılınmıştır²⁸.

- ¹⁰ “Chartbook on Work and Disability in the United States”, (1998), US Department of Education National Institute on Disability and Rehabilitation Research, Washington D.C.
- ¹¹ 29 CFR Parts 1630, 1602 (Title 1, EEOC)
- ¹² 28 CFR Part 35 (Title II, Department of Justice)
- ¹³ 49 CFR Parts 27, 37, 38 (Title II, III Department of Justice)
- ¹⁴ 28 CFR Part 36 (Title III, Department of Justice)
- ¹⁵ 47 CFR § 64. 601 et. Seq. (Title IV, Federal Communication Commission)
- ¹⁶ Telecommunications Act of 1996 47 U.S.C. §§ 255, 251 (a) (2)
- ¹⁷ Fair Housing Amendments Act of 1988, 42 U.S.C. §§ 3601 et. seq.
- ¹⁸ Air Carrier Access Act of 1986, 49 U.S.C. §§ 41705
- ¹⁹ Voting Accessibility for the Elderly and Handicapped Act of 1984, 42 U.S.C. §§ 1973ee et seq.
- ²⁰ National Voter Registration Act of 1993, 42 U.S.C. §§ 1973gg et seq.
- ²¹ Civil Rights of Institutionalized Persons Act, 42 U.S.C. §§ 1997 et. seq.
- ²² Individuals with Disabilities Education Act, 20 U.S.C. §§ 1400 et seq.
- ²³ Section 501 of the Rehabilitation Act of 1973, 29 U.S.C. §§ 791
- ²⁴ 29 U.S.C. §§ 793, Implementing Regulation 41 CFR Part 60-741
- ²⁵ 29 U.S.C. §§ 794, Implementing Regulations; 34 CFR Part 104 (Department of Education), 45 CFR Part 84 (Department of Health and Human Services), 28 CFR §§ 42.501 et. seq., 28 CFR Part 39 (Department of Justice)
- ²⁶ “No qualified individual with a disability in the United States shall be excluded from, denied the benefits of, or be subjected to discrimination under...”
- ²⁷ 29 U.S.C. §§ 794d.
- ²⁸ 42 U.S.C. §§ 4151 et seq. Implementing Regulations: 41 CFR Subpart 101-19.6

3.1.2. ABD'deki Özürlülerin İstihdamı ve Özürlülere Yönelik Programlar : Yukarıda detaylı şekilde açıklanan ABD'deki özürlülere yönelik yasalarda en dikkat çekici husus özürlülerin istihdamında her türlü ayrımcılığın yasaklanmasıdır. Bu yasaların ana vurgu noktası, kalifiye işgücünün bir bölümünü temsil eden özürlülerin istihdam olanaklarından tam olarak yararlandırılmasıdır. Bu vurgu, kalifiye özürlü işgücünün ABD ekonomisine katkısının artırılması olarak tanımlanabilir. Yasalarda özürlülerin sosyal hayata katılım hususları ile ilgili düzenlemeler, aynı zamanda özürlülerin istihdamını da desteklemektedir. Bu bölümde, ABD'nin özürlülerin istihdamı ve özürlülere yönelik geliştirdiği programlar konusu rakamsal olarak da incelenecektir.

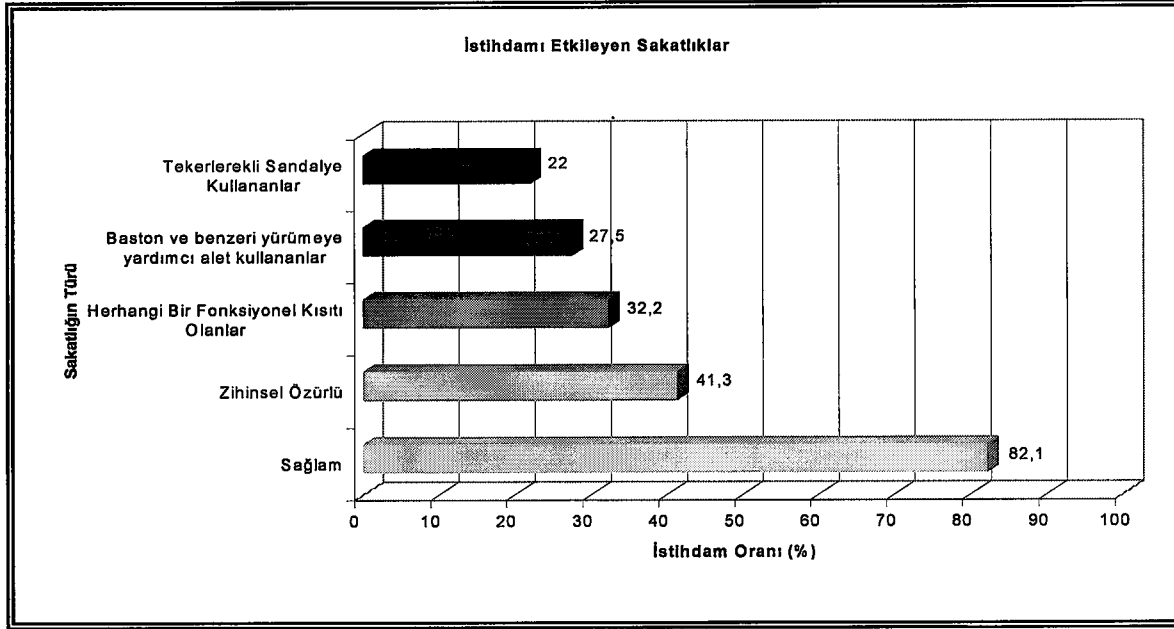
ABD'deki nüfusun, yaklaşık %19'luk bir kesiminin kalıcı veya geçici şekilde sakatlıklardan etkilendiği belirtilmişti. Nüfusun ise yaklaşık %9'luk bir bölümünün ise ciddi şekilde sakatlıktan etkilenenlerden oluştuğu Şekil 3.'de gösterilmişti. Şekil 4., ABD nüfusunun yaklaşık %19'unun istihdam oranlarını, (cinsiyet sınıflandırmasını da içine alarak) göstermektedir.

Şekil 4 : ABD'deki Özürlülerin İstihdam Edilme Oranları Kaynak :NIDRR

Şekil 4'e göre "sağlam" olarak nitelendirilen nüfusun işsizlik oranı %18'dir. Bu oran özürlüler arasında daha yüksektir. Kişileri etkileyen sakatlık ciddileştikçe, istihdam edilmeleri de güçleşmektedir. Ciddi bir sakatlığı bulunan nüfusun işsizlik oranı yaklaşık %75'tir. Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere sakatlığı ciddi boyutta olmayan nüfusun istihdamı daha kolay olmaktadır. Şekil 4.'de bir dikkat çekici husus ise; "sağlam" ve "ciddi bir sakatlığı olmayan nüfusun" işsizlik oranlarında kadınlar aleyhinde görülen farklılaşmanın, ciddi şekilde sakatlıktan etkilenen nüfus için görülmemesidir.

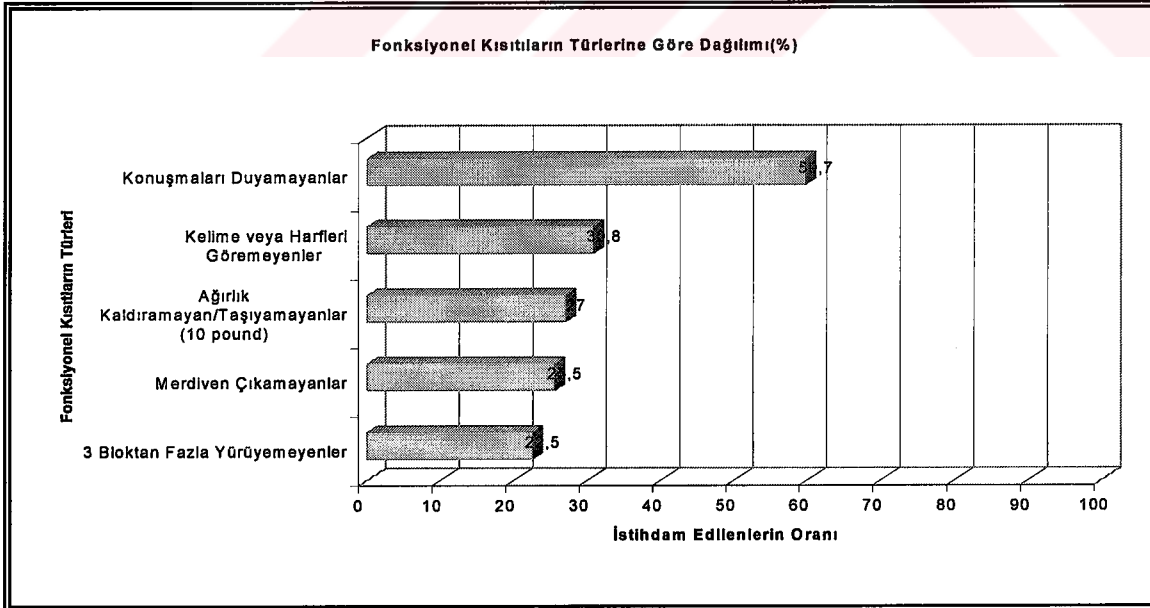
ABD'deki özürlüler arasında en fazla istihdam edilenler zihinsel özürlülerdir. İşsizlik oranı en fazla olan kesim ise, çevresel engellerden en çok etkilenenler arasında olan tekerlekli sandalye kullananlardır. ABD'deki zihinsel özürlüler arasındaki istihdam oranı %41,3 gibi diğer sakatlıklara göre oldukça yüksek bir rakam olup; ciddi sakatlığa sahip nüfusun ortalama istihdam oranı olan %26'dan yüksektir.

Şekil 5. : ABD’de İstihdamı Etkileyen Sakatlıklar Kaynak : NIDRR

Her ne kadar ulaşılabilen bir rakamsal veri olmasa da; zihinsel özürlülerin istihdam edildikleri işlerin daha çok düşük ücretli ve basit işler olduğu tahmin edilebilir. Diğer sakatlıklardan etkilenenlerin ise, göreceli olarak daha yüksek ücretli ve uzmanlık gereken işlerde istihdam edilebilecekleri; ancak rekabet güçlerinin sırf fiziksel sakatlıklarından dolayı azalacağı düşünülmektedir.

Yaklaşık %30’luk istihdam oranına sahip fonksiyonel sakatlıktan etkilenen nüfusun kendi içinde bölünmesi aşağıdaki şekilde gösterilmiştir. En düşük istihdam, yine kişilerin hareket kabiliyetini kısıtlayan sakatlıklardan etkilenen kişiler için geçerlidir.

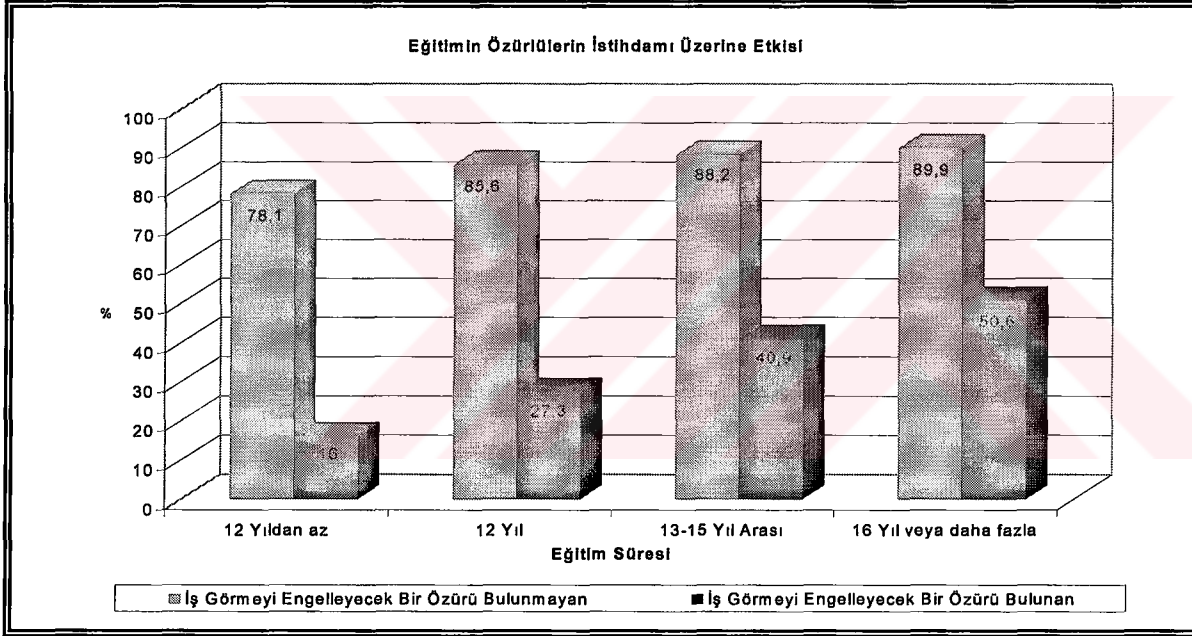
Şekil 6. : ABD’de Fonksiyonel Kısıtlıların Türlerine Göre Dağılımı Kaynak : NIDRR

Fonksiyonel kısıtlıların arasında en düşük işsizlik oranı, konuşmaları duyamayacak kadar işitme engelli olan işgücüne aittir.

Şekil 7’de; eğitimin, özürliülerin istihdamı üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda, eğitimin özürliüler ile “sağlam” nüfus arasındaki eşitsizliği ve bir anlamda “ayrımcılığı” azaltmadığı görülebilir. Buna karşın; eğitilmiş ve kalifiye bir özürliünün işgücüne dahil olması kolaylaşmaktadır.

Eğitimin “sağlam” işgücü arasında, 12 yıldan az eğitim görenler ile 12 yıldan daha fazla eğitim görenler arasındaki istihdam oranında önemli sayılabilecek bir etkisi vardır. Buna göre 12 yıldan daha az eğitim gören “sağlam” iş gücünün istihdam oranı %78 iken; 12 yıl ve daha fazla eğitim gören sağlam nüfusun ortalama istihdam oranı yaklaşık 10 puan yükselerek %88 olmaktadır. 12 yıl eğitim gören “sağlam” işgücünün istihdam oranı %85,6 iken; 13-15 yıl arası eğitim görenlerin istihdam oranı sadece 2 puan yükselerek %88’e ulaşmıştır. 16 yıl ve daha fazla eğitim gören “sağlam” işgücünün istihdam oranı ise 12 yıl eğitim görenlerin istihdam oranından sadece 4 puan yükselerek yaklaşık %90’a ulaşmaktadır.

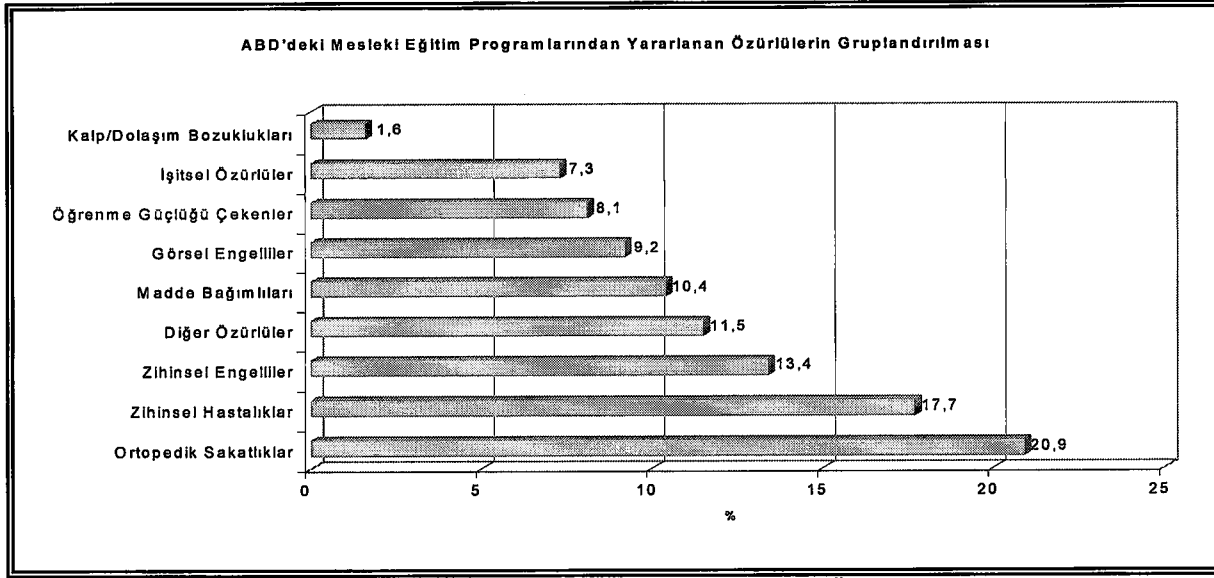
Eğitimin etkisi özürliülere istihdam olanakları yaratmakta çok daha çarpıcıdır. 12 yıldan az eğitim gören özürliülerin istihdam oranı sadece %16 iken; bu rakam, 12 yıl eğitim görenlerde %27’ye ulaşmaktadır.

Şekil 7. : ABD’deki Eğitimin Özürliülerin İstihdamı Üzerindeki Etkisi Kaynak :NIDRR

Eğitim süresi 13-15 yıl arası olduğu zaman ise özürliülerin istihdam oranı 12 yıla göre yaklaşık 14 puan birden yükselerek, %41’e ulaşmaktadır. “Sağlam” nüfusun aksine 16 yıldan fazla eğitimin istihdama etkisi özürliü nüfusta çok daha fazla olmakta; “sağlam” nüfustaki %2’lik bir etki, özürliü işgücünün istihdamında yaklaşık %10 olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, eğitimin özürliülerin istihdamını ve ekonomik ve sosyal hayata katılımını hızlandırıp geliştirdiği söylenebilir. Rakamlar (gelişmiş yasalara rağmen) özürliülerin ekonomik hayatta karşılaştığı ayrımcılığın ve fırsat eşitsizliğinin süregeldiği gerçeğini de sergilemektedir.

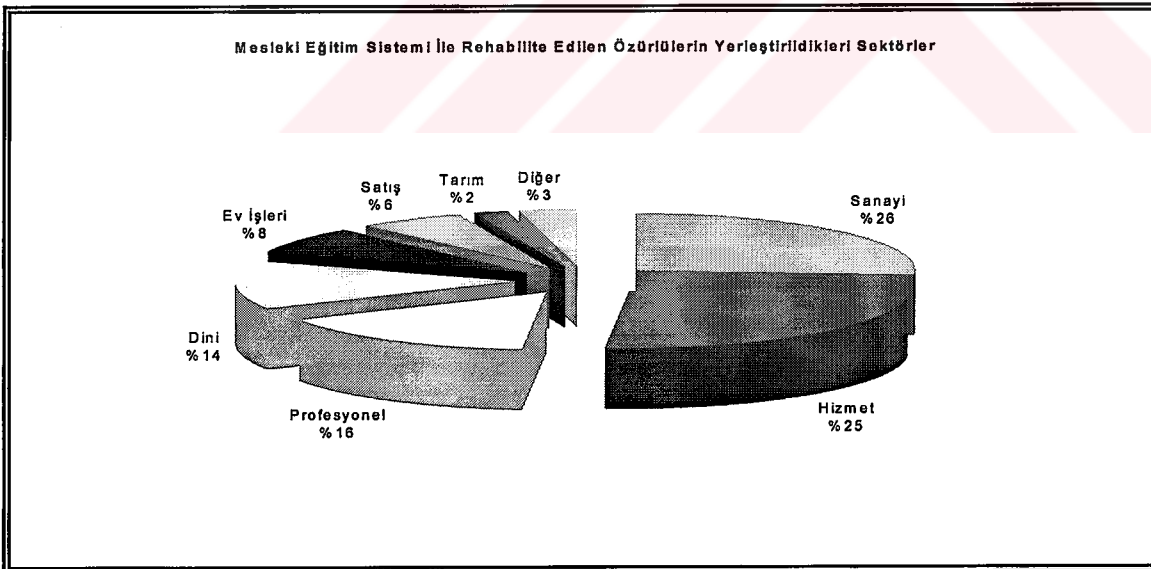
ABD’de normal eğitim kurumlarının yanı sıra; özürliülerin toplumsal yaşama katılımını artırmak ve ekonomik hayata entegrasyonunu etkin şekilde gerçekleştirmek için mesleki eğitim programları da yürütülmektedir. Şekil 8’de ABD’deki mesleki eğitim programlarından yararlanan özürliülerin sakatlık türlerine göre dağılımı görülmektedir. Bu programlardan en fazla yararlananlar ortopedik sakatlıkları bulunanlardır.

Şekil 8.: ABD'de Mesleki Eğitim Programlarından Yararlanan Özürlülerin Gruplandırılması
Kaynak : NIDRR

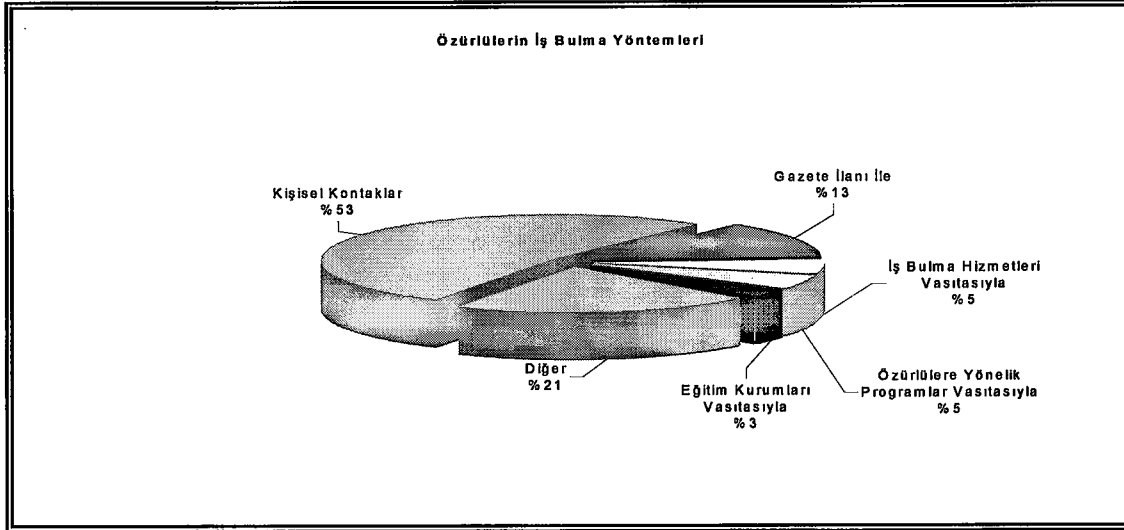
ABD'deki özürlülere yönelik mesleki eğitim sistemi ile istihdam edilen ve ekonomik hayata katkısı artırılan özürlülerin yerleştirildikleri sektörlerin başında sanayi ve hizmet sektörleri gelmektedir. Sanayi ve hizmet sektörlerine yerleştirilen ve mesleki eğitim programlarından yararlanan özürlüler, toplamın %51'ini oluşturmaktadır.

%51'lik bir kesim sanayi ve hizmet sektörlerine yerleştirilse dahi; yukarıdaki veriler ışığında bu sektörlerde yerleştirilen özürlülerin, daha çok alt seviye işlerde istihdam edildikleri sonucuna varılmaktadır.

Şekil 9. : ABD'de Mesleki Eğitim Sistemi İle Rehabilit Edilen Özürlülerin Yerleştirildikleri Sektörler
Kaynak : NIDRR

Özürlülerin herhangi bir dalda uzman olmaları önemsenmemektedir.(Şekil 9'a göre mesleki eğitim sistemi ile yerleştirilenlerin payı %16'dır) Onlardan genelde kalifiye olmayan işgücü olarak yararlanılmaktadır.

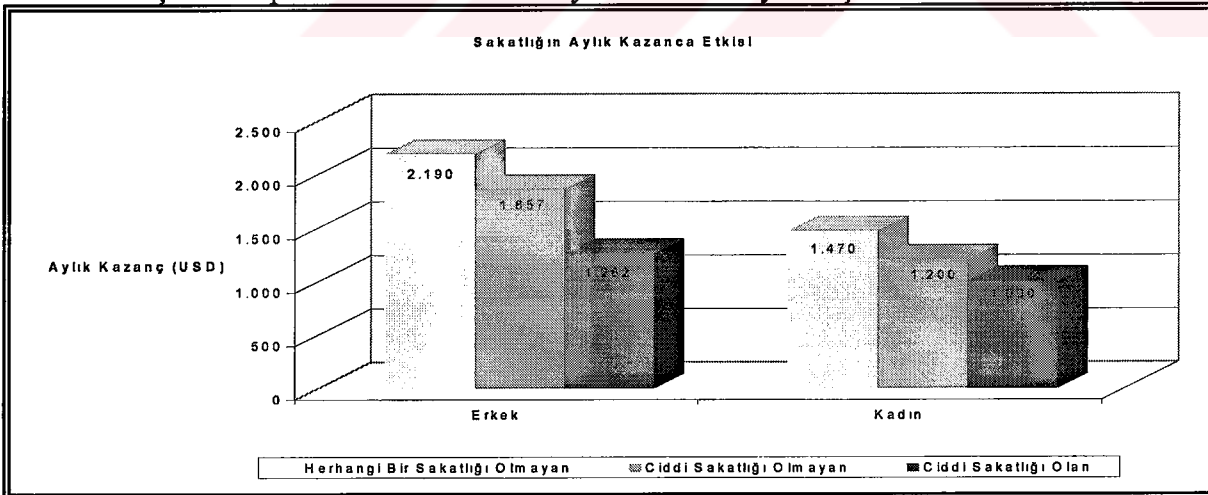

Şekil 10. : ABD’de Özürliülerin İş Bulma Yöntemleri

Kaynak : NIDRR

ABD’de çeşitli mesleki eğitim programları özürliülerle iş bulma konusunda yardımcı olsa da; yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere özürliülerin iş bulma yöntemleri arasında büyük pay kişisel bağlantılara aittir. %53’lük bir paya sahip olan kişisel bağlantılardan sonra en büyük pay %13’le gazete ilanlarına aittir. Özürliülerle yönelik programlar ise sadece %5’lik bir paya sahiptir. Günümüzde internet etkili bir iletişim aracıdır. Gün geçtikçe iş bulmak için gazete ilanları yerine internet kullanılmaktadır.

Sakatlığın istihdamla olan ilişkisinin ABD özelinde anlatıldığı bu bölümde hiç kuşkusuz; sakatlığın kişilerin maddi geliri üzerindeki etkisinden de bahsetmek önem arzedecektir. Çünkü günümüz dünyasında her ne kadar devletler sosyal hizmetler vasıtasıyla özürli vatandaşlarını koruyucu ve toplumsal yaşama katılımını artırıcı tedbirler almaya çalışsa da (ki bunların en gelişmiş ve kapsamlıları yukarıda da görüldüğü üzere ABD’dedir) kişilerin maddi gelirleri de kişilerin topluma katılımını ve sosyal rollerini büyük ölçüde etkilemektedir.

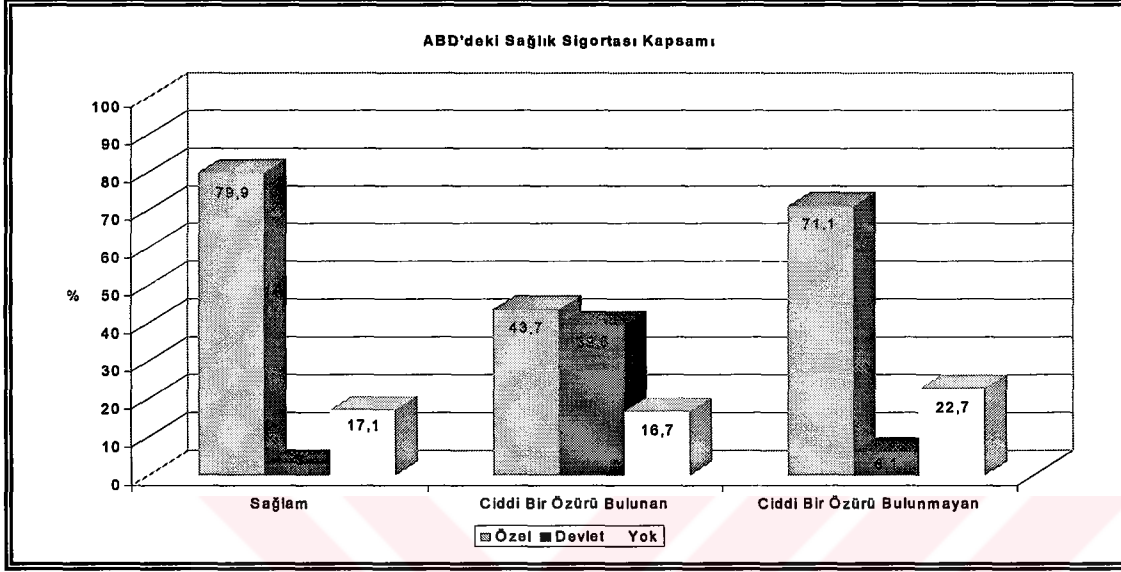

Şekil 11. : ABD’de Sakatlığın Aylık Kazanca Etkisi Kaynak : NIDRR

Sakatlığın kişilerin maddi gelirlerine etkisinin yansıttığı olumsuzluk her toplum için geçerlidir. Özürliülerle yönelik bu kadar gelişmiş ve kapsamlı program ve yasaları olmasına karşın ABD’de oluşan sakatlık ve maddi gelir arasındaki negatif ilişki, daha az gelişmiş program ve yasalara sahip olan ülkelerde daha derindir. Yukarıdaki şekilde de yansıtıldığı üzere; sakatlığın kişilerin maddi gelirlerinde yarattığı kayıp, istihdam pazarındaki kadınları

çok daha derinden etkilemektedir. Bu sebeple, istihdam pazarındaki fırsat eşitsizliğini en fazla yaşayan grubun, özürlü kadınlar olduğunu söylemek zor olmayacaktır.

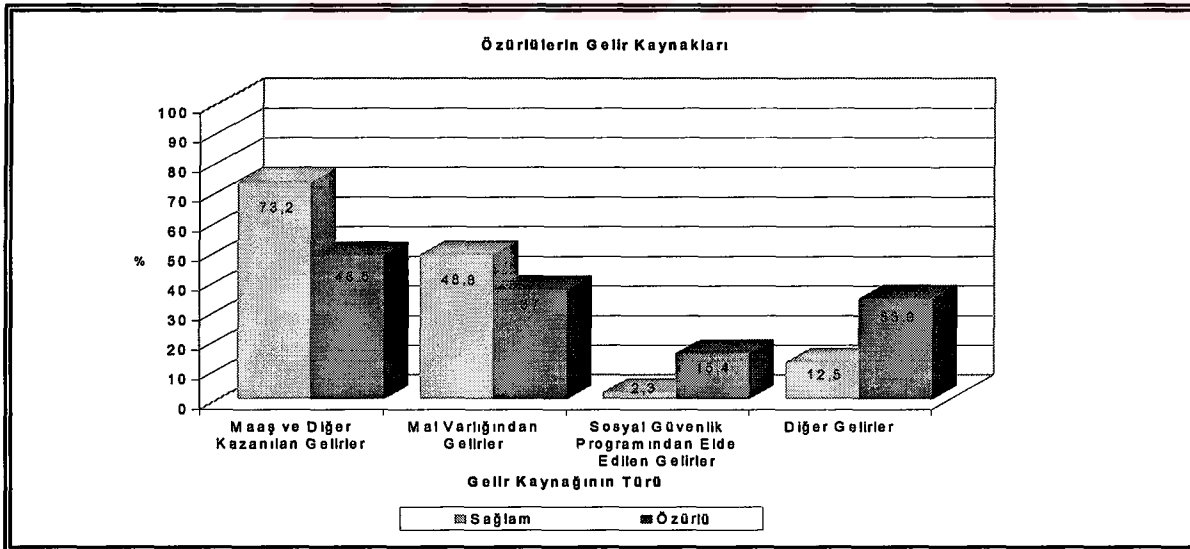
Bu bölümün en son kısmında ABD'deki sosyal sigorta sistemine kısa da olsa yer vermek yararlı olacaktır. Aşağıdaki şekile göre; ABD'de sağlık sigortası bulunan özürliülerin çoğu, özel sigorta şirketleri tarafından sigortalanmaktadır. Devlet tarafından sağlık sigortası kapsamında olanlar "sağlam" nüfusa göre daha fazladır.

Şekil 12. : ABD'deki Sağlık Sigortası Kapsamı

Kaynak : NIDRR

Aşağıdaki şekilde belirtildiği üzere; özürliülerin istihdamı, nüfusun göz ardı edilemeyecek bir bölümünün topluma katılımını ve kişisel gelirlerini olumlu yönde etkileyecektir. Özürliülerin sosyal güvenlik sisteminden elde ettiği gelirler her ne kadar "sağlam" nüfustan daha fazla olsa da, yine de toplam gelirdeki payın ancak %15'ini temsil etmektedir.

Şekil 13. : ABD'de Özürliülerin Gelir Kaynakları

Kaynak : NIDRR

3.2. Avrupa Birliğinde Özürlülere Yönelik Yasalar ve Hizmetler :

AB'nin resmi organlarınca yayınlanan dokümanda; Birliği oluşturan üye devletlerin toplumlarının en dezavantajlı bölümünü özürlülerin oluşturduğu ve Birlik içindeki özürlülerin sosyal hayatın her alanına erişiminde birçok engeller ile karşılaştıkları kabul edilmiştir.

AB'de toplam 37 milyon kişi sakatlıktan doğrudan etkilenmektedir. 37 milyon kişi Birliğin toplam nüfusunun yaklaşık %10'luk bir bölümünü temsil etmektedir.²⁹

Yukarıdaki bölümlerde değinildiği üzere; özürlülere yönelik programlar ve yasalar üzerinde AB'nin uluslarüstü bir erki bulunmamaktadır. Asıl düzenleme erki üye devletlerdedir. Buna karşın; Amsterdam Anlaşmasıyla değişikliğe uğrayan Topluluğun Kurucu Anlaşmasının 13. Maddesinde genel bir ayrımcılık yapmama ilkesi, Birlik içindeki özürlüleri de kapsamaktadır. AB Komisyonu 13. Maddeye dayanarak 26 Kasım 1999 tarihinde bir "ayrımcılık yapmama paketi" hazırlamıştır. Bu pakete göre Komisyon, istihdam ve iş alanında her türlü ayrımcılığın yasaklanması için tüm üye devletlerde uygulanacak bir tüzüğün hazırlanması önerisi getirmiş ve bir eylem planı hazırlamıştır.

Birliğin, özürlülere yönelik hizmetlerine geçmeden önce, AB Komisyonunca da kabul edilen özürlülerle ilgili sorunlardan kısaca bahsetmekte fayda görülmüştür.³⁰

a-) Eğitim ile ilgili sorunlar : Görsel, işitsel, öğrenme ve iletişim sakatlıklarının yanısıra hareket imkanını kısıtlayıcı engellerin fazlalığı sebebiyle özürlü çocuklar, AB'deki temel eğitim kurumlarından büyük ölçüde dışlanmaktadır. AB Komisyonu, eğitim birimlerinin konuyla yeteri kadar ilgilenmedikleri inancındadır. AB Komisyonu; özürlü çocuklara özel eğitim kurumlarında eğitim verilmesini eleştirmektedir. Bu uygulamanın çocukları toplumun genelinden dışladığını, topluma katılım imkanını büyük ölçüde azalttığını veya yok ettiğini belirtmektedir.

b-) İş ile ilgili sorunlar : Komisyonun değerlendirmesine göre, AB'de özürlülerin işsiz kalma riski "normal" nüfusa oranla yaklaşık üç kat daha fazla olup; işsiz kalma süreleri daha uzundur. Bunun yanısıra ekonomik krizlerden ilk olarak ve en fazla etkilenen kesim de yine özürlüler olmaktadır. Komisyon, tüm program ve dokümanında; kişisel ekonomik bağımsızlığın diğer sosyal özgürlüklerin uygulanması için temel teşkil ettiğini; iş hayatında özürlüler aleyhinde gerçekleşen ayrımcılığın özürlülerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediğini ve topluma katılımlarını engellediğini belirtmiştir.

Komisyon, özürlüler arasındaki işsizliğin; kişilerin kalifiyesizliğini veya yeteneksizliğini göstermediğini, ancak işverenlerin özürlülerin yeteneklerinden daha çok sakatlıklarıyla ilgilendiklerini belirtmiştir. Bir anlamda işverenler, özürlülerin ne yapacaklarını değil, neleri yapamayacaklarını dikkate almaktadırlar. Bu tür ayrımcılık, nüfusun gözü ardı edilemeyecek kadar büyük bir bölümünün üreteceği ekonomik değerden gerektiği ölçüde yararlanılamamasına yol açmaktadır.

c-) Hareket Yeteneği ve Erişim : (Mobility and access) AB Komisyonu çoğu ulaşım sisteminde ve kamuya açık binalarda özürlülere yönelik erişim sağlayacak önlemlerin hala yeterli olmadığını veya erişimin zorlukla gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Komisyon, AB boyutunda "herkes için dizayn"(design for all) ve "evrensel erişim"(universal access) prensiplerinin uygulanmasını zorunlu saymaktadır.

d-) Yerleşim ile ilgili sorunlar : AB Komisyonu, Birliğe üye ülkelerde özürllülerin kullanabileceği evlerin sınırlı olduğu ve sonradan yapılacak düzenlemelerin de oldukça pahalı olduğu görüşündedir. Bu durum sadece özürllüler üzerinde değil; artan yaşlı nüfus üzerinde de olumsuz etki yaratmaktadır.

e-) Sosyal güvenlik sistemi : AB Komisyonunca belirtildiği üzere; AB'deki özürllülerin önemli bir kısmı yoksulluk sınırında veya altında yaşamak zorundadır. AB'deki sosyal güvenlik sistemi özürllülere minimum mali destek sağlamaktadır. Bu yardımın özellikle "normal" kişilere yapılan yardımlarla eş tutulması, özürllülerin sakatlıklarından doğan ek maliyetleri karşılamalarına yetmemektedir. Özellikle istihdam alanında yaşanan eşitsizlikler, AB'deki özürllülerin bağımsız olarak yaşamalarını ve toplum hayatına katılmalarını engellemektedir.

3.2.1. AB'deki Yasalar : Yukarıdaki bölümde de belirtildiği üzere AB'deki özürllülere yönelik temel hukuki kaynak, Avrupa Topluluğunu Kuran Anlaşmanın 13. Maddesidir. Genel olarak toplum hayatının tüm alanlarında her türlü ayrımcılığı yasaklayan bu maddeye dayanarak AB Komisyonu, 26 Kasım 1999 tarihinde **ayrımcılık karşıtı bir paket** hazırlamıştır.

AB Komisyonunun, 12 Mayıs 2000 tarihli bildirgesinde; özürllülerin toplum hayatından dışlanmasına yol açan en büyük sebebin sistematik engeller olduğu ve bu engellerin özürllülerin ulaştırma, eğitim ve çalışma fırsatlarını azalttığı; buna karşılık, özürllülere ekonomik ve sosyal hayata dahil olmaları için verilen desteklerin yetersiz kaldığı belirtilmiştir.³¹

AB Komisyonunca hazırlanan ve özürllüler için yeni bir çerçeve politikası öneren bildirmede³²; BM'in 1993 tarihli kararına³³ atıf yapılarak özürllü bir kişinin topluma katılımının ve ekonomik hayatta istihdam edilmesinin, o toplumun farklılıklara olumlu bakmasıyla gerçekleşebileceği vurgulanmıştır. Komisyon tarafından hazırlanan bildirme, Aralık 1996 Konsey kararı olarak benimsenmiştir.³⁴ Özürllüler ile ilgili politikaların belirlenmesi üye ülkelerin hükümlerlik alanında olsa da, anılan Konsey kararı, AB'nin üye devletler arasında işbirliğinin gelişmesine önemli katkılarda bulunabilecektir. Karar ayrıca, AB içindeki **en iyi uygulamaların** geliştirilmesini ve bu uygulamalar konusunda bilgi alışverişi sağlanmasını amaçlamaktadır.

Özürllüler ile ilgili politikaların AB'nin gündemine gelmesiyle beraber; 1997 yılından bu yana Avrupa İstihdam Stratejisinde özürllülerle ilgili konular Konsey çalışma planlarında yer almaya başlamıştır. İstihdam için Ulusal Eylem Planlarında da kalifiye özürllülerin iş olanaklarının artırılması ile ilgili önlemler geliştirilmektedir. Komisyonun 4 Şubat 2000 tarihinde hazırladığı son bildirmede³⁵ Avrupa İstihdam Stratejisi desteklenmektedir. Bildirmede ayrıca, özürllülerin istihdamının artırılması öngörülmüştür. 2000 yılından itibaren Bilgi Toplumu Sanayilerinin (*Information Society Industries*) kullanıcı dostu (*user friendly*) ekipmanlarda uygulayacakları standartlar belirlenmiştir.

Birlik genelinde özürllülere mali yardım sağlayan ana fon olan, Avrupa Sosyal Fonu'nun (the European Social Fund-ESF) 1994-1999 döneminde; üye devletlerin özürllülerin istihdam fırsatlarının artırılmasını sağlayacak girişimlerinin desteklenmesine önem verilmiştir. Desteklenen girişimler geniş bir yelpazede olup, geçici korumalı istihdamdan (temporary sheltered employment) işverenlere verilen maaş sübvansiyonlarına kadar çeşitli konuları kapsamaktadır. ESF'nin 2000-2006 planında; önceliğin yine özürllülere verileceği; özellikle

de, istihdam ve fırsat eşitliğinin yaratılması yönündeki girişimlerin destekleneceği belirtilmiştir.³⁶

AB'nin ESF'nin yanında; iş bulmakta çeşitli zorluklarla karşılaşan veya belirli bir işte süreklilik sağlayamayan kişilere yönelik yardımları içeren EMPLOYMENT isimli programı da bulunmaktadır. Bu programın HORIZON adlı bölümü, özellikle fiziksel ve zihinsel sakatlığı bulunan insanların istihdamını destekleyici projelere yardımda bulunmaktadır. ESF'nin fonları kullanılarak gerçekleşen toplam 1700 projede; HORIZON programı özellikle özürllülere değişen işçi pazarının şartlarına uyum ve işe yönelik eğitim verilmesiyle ilgili girişimleri desteklemiştir.

Aralık 1999'da AB boyutunda özürllülerin istihdam şartlarının iyileştirilmesi ve fırsat eşitliğinin artırılması ile ilgili **en iyi uygulamalar** hakkındaki rapor AB'deki Sosyal Ortaklar Komitesi (Social Partners) ve AB Komisyonunca hazırlanmıştır. Bundan bir yıl önce ise AB kurumlarında özürllülerin istihdamı ile ilgili bir **iyi uygulama kodu** (Code of Good Practice) hazırlanmış ve AB Genel Müdürlüklerinin ve servislerinin bu kodu uygulaması istenmiştir.

1991-1994 yılları arasında yaşlılar ve özürllüler için bir teknoloji girişimi (the Technology Initiative for Disabled and Elderly People –TIDE) başlatılarak, AB içinde geliştirilen teknolojilerin yaşlı ve özürllüler tarafından da kullanılmasına olanak sağlayan çözümlerin yanı sıra, yaşlı ve özürllülere yönelik teknoloji gelişiminin desteklenmesine başlanmıştır. AB Komisyonu bu girişim için, 1991-1994 döneminde toplam 52 Milyon ECU'lük parasal destek sağlamıştır.

AB'nin (sadece özürllülere yönelik olmasa da) özürllülerin hem eğitim hem de istihdam ile ilgili şartlarını geliştirmeyi amaçlayan üye devletlerdeki girişimleri de destekleyen programları vardır. Bunlar sırasıyla :

- a- Socrates
- b- Leonardo da Vinci
- c- Health Promotion
- d- Daphne
- e- Prince
- f- Phare
- g- Tacis

Üye devletlerdeki özürllülere yönelik politikalar arasındaki işbirliği ve koordinasyonun geliştirilmesi ve bilgi alışverişinin sağlanması için üye devletlerin yetkililerinden oluşan bir grup (High-Level Group of Senior Officials from the Member States) kurulmuştur.

AB'nin özürllülere yönelik eylem planında³⁷ belirtildiği üzere HELIOS II adlı bir girişim başlatılarak; özürllülere hizmet vermeyi amaçlayan sivil toplum örgütleri ile işbirliğine girilmiş ve **Avrupa Sakatlar Forumu'nun** kurulmasına destek verilmiştir.

3.2.1.1. Helios II Projesi : AB'nin doğrudan özürllülere yönelik projesi olan Helios II'nin amacı; üye devletlerle ve işlevsel rehabilitasyon, eğitim, ekonomik ve sosyal katılım alanlarında doğrudan çalışan Sivil Toplum Örgütleriyle(STÖ) işbirliği yaparak, Birlik boyutunda oluşturulacak politikalar aracılığıyla, özürllülerin fırsat eşitliğinin ve topluma entegrasyonunun geliştirilmesidir.³⁸

Helios II'nin, hukuki temelini 1993 yılındaki AB Konseyi kararı oluşturmaktadır. Bu kararda yer alan Helios II'nin hedefleri aşağıda özetlenmiştir:

- a- Üye devletler ve STÖler arasında bilgi alışverişinin kurulması ve geliştirilmesi.
- b- Üye devletlerde ve STÖ'lerde özörlölere yönelik bilgilerin en geniş şekilde dağıtılması.
- c- Üye devletler ve STÖler tarafından gerçekleştirilen eylemlerin koordinasyonunun yapılması ve etkinliğin artırılması.
- d- Üye devletlerde gerçekleşen **en iyi uygulamalar** çerçevesinde Birlik boyutunda entegrasyonun sağlanması amacıyla işbirliği politikalarının oluşturulması.
- e- Ulusal STÖ'lerden, Birlik boyutunda işbirliği ve eylem yapma niyetinde olanlarla işbirliğinin gerçekleştirilmesi.

Konsey Kararında Helios II'nin gerçekleştireceği eylemler 5 başlık altında toplanmıştır. Bunlar kısaca şöyledir :

- a- Özörlölere yönelik yaratıcılığın geliştirilmesi, başarılı uygulama ve tecrübelerin Birlik boyutunda paylaşılması ve bilgi değişiminin teşvik edilmesi.
- b- Bilgilerin toplanması, uyarlanması, derlenmesi, değişimi ve dağıtımı.
- c- AB programlarına özörlölülerin katılımının teşvik edilmesi.
- d- Üye Devletlerin eğitim sistemlerinde elde edilen bilgi ve tecrübelerin değişiminin sağlanması.
- e- Uluslararası organizasyonlar ile işbirliği ve koordinasyonun sağlanması.

AB, Helios II programı için belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesi için, yaklaşık 37 Milyon ECU değerinde bir mali kaynak ayırmıştır.

3.3. Türkiye’de Özürlülere Yönelik Yasalar ve Hizmetler :

Türkiye’nin resmi kurumlarınca belirlenmiş, özürlülerin toplam nüfus içindeki yerini bildirecek sağlam bir rakamsal veri bulmak son derece güçtür. Bunun en büyük sebeplerinden biri; Türkiye’deki özürlülerin resmi kurumlarca kayıt altında tutulma zorunluluğun olmaması ve özürlü ailelerinin, özellikle de zihinsel özürlü çocuğu veya yakını bulunanların bu kişileri toplumdan saklama ve soyutlama yolundaki eğilimleridir. ABD’de toplam nüfusun %19’u (ABD’nin özürlü tanımının oldukça geniş olduğu düşünülürse), AB’de ise yaklaşık %10’unu oluşturduğu dikkate alınır; Türkiye de sakatlıktan etkilenen nüfusun toplam nüfusa oranının %10-15’lik bir aralıkta oynadığı değerlendirilmektedir.

Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Müdürü Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Şule Bilir başkanlığında yürütülen bir çalışmada da 1990 yılında Türkiye’nin toplam nüfusuna göre, sakatların oranı %10 olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada aşağıdaki tabloda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır.

<i>Sakatlık Grubu</i>	<i>Sakatların Nüfusa Oranı (%)</i>	<i>Nüfus 0-65+ (57 Milyon kişi, 1990 yılı geçici nüfus sonucu)</i>
Ortopedik Özürlüler	%1.4	798.000
Görme Özürlüler	%0.2	114.000
İşitme Özürlüler	%0.6	342.000
Konuşma Özürlüler	%3.2	1.995.000
Öğrenebilir Zeka Özürlüler	%0.03	171.000
Eğitilebilir Zeka Özürlüler	%0.2	1.140.000
Süregen Hastalığı Olanlar	%1	570.000
Uyumsuz	%1	570.000

Şekil 14. :Türkiye’deki Özürlülerin Genel Nüfustaki Dağılımı Kaynak : Ş. Bilir

3.3.1. Türkiye’deki Yasalar : Türkiye’de özürlülere yönelik yasaların ana hukuki temeli 1981 Anayasasının 42., 50. ve 61. Maddeleridir. Bu maddeler, özürlülerin eğitimi ve çalışma hayatında özel tedbirlerin alınması ve korunması için Devleti görevlendirmektedir.

42. Maddede, “Devlet, durumları nedeniyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır” denilmektedir.

50. Maddede ise, “Bedeni ve ruhi yetersizliği olanların çalışma hayatında özel olarak korunması” da Devlet görevi olarak belirlenmiştir.

Anayasanın Sosyal Güvenlik bölümündeki 61. Madde, “Devlet, özürlülerin korunmasını ve toplum hayatına intibakını sağlayıcı tedbirleri alır” hükmü ile Devlet için, özürlülere yönelik geniş bir görev alanı belirlemiştir.

Türkiye’de özürlülerin eğitim, çalışma, topluma katılım ve korunma haklarına ilişkin hedefler; kalkınma planlarında ve yıllık programlarda gösterilmektedir.³⁹

Kalkınma planlarının (TBMM’de onaylanarak yürürlüğe girdiği dikkate alınır) özürlülere yönelik temel resmi kaynak teşkil ettiği varsayılabilir.

Türkiye’de özürlülere yönelik olarak eğitim, sosyal hizmet, sosyal yardım, vergi, ve istihdam ile ilgili yasalarda çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır.

3.3.1.1. Eğitim İle İlgili Yasalar : 222 sayılı İlköğretim Yasasının 5. Maddesinde zorunlu olan ilk öğretim kurumları arasında sayılan “Özel” eğitime muhtaç çocuklar için kurulacak okullar ve sınıflar yer almaktadır. 12. Maddesinde ise, “Mecburi eğitim çağında bulundukları halde zihnen, bedenen, ruhen ve tıbben özürlü çocukların Özel Eğitim ve Öğretim görmeleri sağlanır” hükmü bulunmaktadır.

222 sayılı Eğitim Yasasından ayrı olarak, Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe konulan “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu” ile özel eğitim gerektiren çocuklara verilecek eğitim ve öğretim sistemi düzenlenmiştir.

Özel eğitim; özürlülerin özel olarak yetiştirilmiş personel ve geliştirilmiş eğitim programları ile sakatlıklarına ve özelliklerine göre uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir.

Özel eğitimin amacı; Yasada aşağıdaki gibi belirtilmiştir :

- a- Özürlülerin, bedensel, zihinsel ve duygusal gelişmelerini,
- b- Temel bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıkları kazanmalarını,
- c- Özel program, yöntem araç ve gereçlerle kapasiteleri ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirilmelerini,
- d- Kendi kendilerine yeterli hale gelmelerini,
- e- Sosyal yaşama uymalarını,
- f- Topluma üretici olarak katılmalarını sağlamak.

Özürlülere verilen özel eğitim, hizmet ve önlemler; görme, işitme, ortopedik ve zihinsel özürlülerle sınırlı kalmaktadır. Sürekli hastalığı olan, uyumsuz çocuklar ve çift özürlüler için böyle bir olanak söz konusu değildir.⁴⁰

1993 yılı DİE verilerine göre Özel Eğitim sistemi ile ilgili rakamsal veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

	Görme Engelliler	İşitme Engelliler	Ortopedik Engelliler	Zihinsel Engelliler	Konuşma Bozukluğu olanlar	Üstün Yetenekliler
Özel Eğitim Okulları	9	40	2	43	-	-
Özel Eğitim Sınıfları (Normal İlkokullar bünyesinde)	2	57	-	746	-	-
Kaynaştırma eğitimi verilen normal ilkokul sayısı	52	223	88	1417	139	41

Şekil 15. : Türkiye’de Özürlülere Verilen Özel Eğitim Kaynak : DİE (1993)

Türkiye’de 1993 yılı rakamlarına göre; özel eğitim hizmetlerinden yararlanan 25.507 çocuktan 9010’u özel eğitim okullarında, 9284’ü özel eğitim sınıflarında, 7213’ü kaynaştırma programında öğrenim görmektedir.

Özel eğitim hizmetlerinden yararlananların 1116'sı görme, 7298'i işitme, 663'ü ortopedik, 16.059'u zihinsel, 306'sı konuşma özürdür.

3.3.1.2. Sosyal Hizmetler İle İlgili Yasalar : Türkiye'de 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Yasası gereğince; tüm özürli gruplarının topluma "uyumunu"* kolaylaştıracak Sosyal Hizmet Programları ile Bakım ve Rehabilitasyon hizmetlerini geliştirip uygulamaya koymak sorumluluğu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna (SHÇEK) verilmiştir.⁴¹

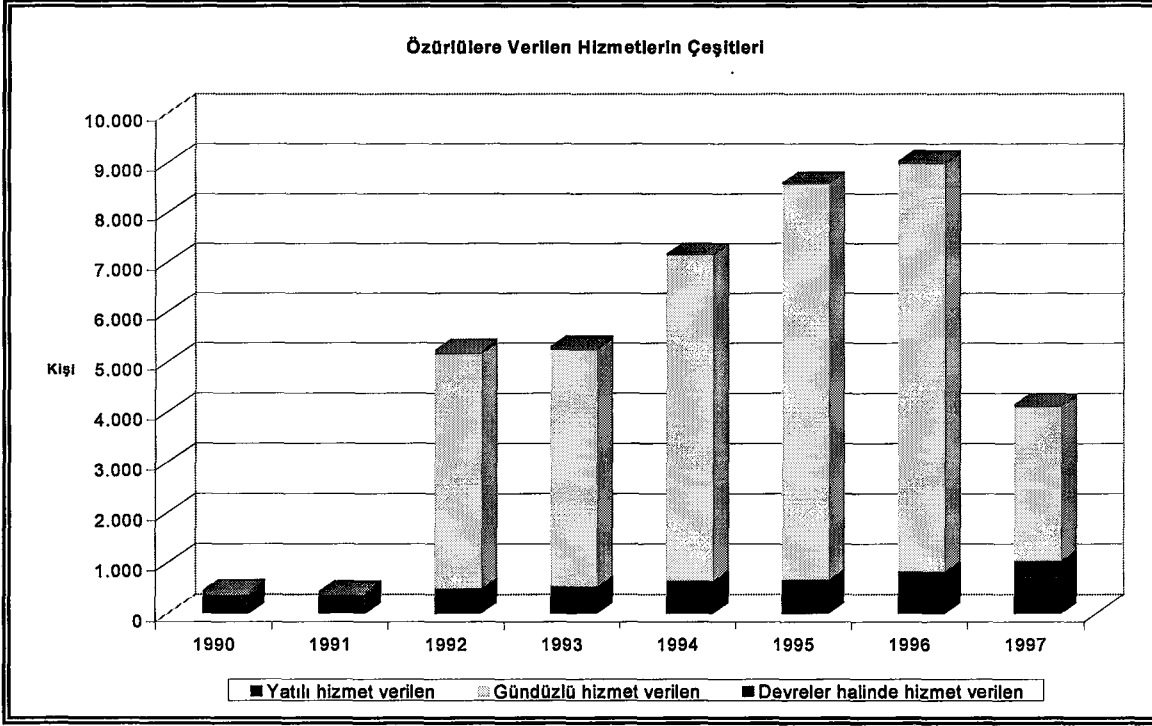
SHÇEK tarafından hazırlanan bir çalışmada⁴² SHÇEK'in özürli'lere yönelik politikası 7 maddede toplanmıştır :

- a- Ailelerin veya kamuoyunun bilgilendirilmesine ve duyarlılığının artırılmasına yönelik koruyucu ve önleyici çalışmalar yapmak.
- b- Özürli çocuğun ailesi yanında korunup, yetişmesini sağlamak için aileye yönelik sosyal destek programları geliştirmek.
- c- Erken çocukluk dönemine yönelik gelişimsel rehabilitasyon için erken destek programları geliştirmek.
- d- Sonradan özürli olan bireyler için, özürünü kabullenmeye ve var olan yeteneklerini geliştirmeye yönelik fiziksel, psikolojik ve sosyal boyutları olan rehabilitasyon programları geliştirmek.
- e- Özürli'lere yönelik hizmetlerin planlama, programlama ve sunulma aşamalarına; özürli'lerin ve ailelerinin, bu alanda çalışan sivil toplum örgütlerinin, hayırseverlerin, ilgili sektörlerin katkı ve katılımlarını sağlamak.
- f- Korunmaya muhtaç durumda olan özürli'lerin;
Öncelikle aile ortamında bakılıp, korunmaları için koruyucu aile hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamak,
Kuruluşlarda bakım ve rehabilitasyona ihtiyaç duyan özürli'ler için yaş ve özür durumlarına uygun; bakım, rehabilitasyon, eğitime ve üretime yönlendirme ve istihdamı hedefleyen programlar ve hizmet modelleri geliştirmek, hizmet kuruluşları oluşturmak, bu kuruluşların özürli'lerin toplumla kaynaşması ve bütünleşmesi yönünde çalışmalar yapmasını sağlamak.
- g- Özürli'lerin toplum içinde desteklenmesi için projeler geliştirmektir.

SHÇEK'in özürli'lere yönelik verdiği hizmetleri üç ana başlıkta toplayabiliriz :

- a- Bireylerin Özürli Doğmamaları için;
 - ✓ Toplum Merkezlerinde çocuk ve kadın odaklı çalışmalar yürütmek.
 - ✓ Gündüzlü Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezlerinde ailelere rehberlik etmek, toplumu bilinçlendirme amaçlı koruyucu önleyici hizmetler sunmak.
- b- Özürli doğan ya da sonradan özürli olan bireyler için :
 - ✓ Erken tanı ve tedavi konusunda toplumu bilinçlendirmek ve erken destek programlarını yaygınlaştırılmak.
- c- Özürli'ler ve aileler için;
 - ✓ Ailelere, psikolojik ve sosyal danışmanlık, eğitimsel rehberlik çalışmaları sunmak,
 - ✓ Özürli çocukların gelişimsel rehabilitasyonunu yapmak, özel eğitime destek programları hazırlamak,
 - ✓ Eğitimsel, psikolojik, sosyal yönlerden destekle topluma üretken birer birey olarak katılmalarının sağlanması yönünde çalışmalar yürütmek.

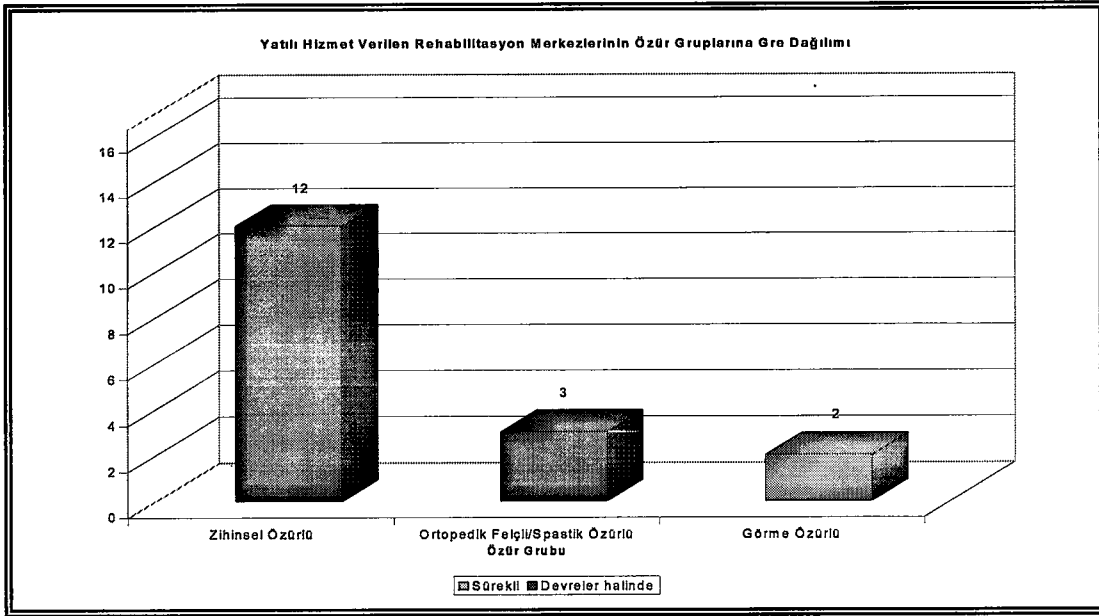
SHÇEK bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini yatılı, gündüzlü ve devreler halinde olmak üzere üç ayrı şekilde yerine getirmektedir.

Şekil 16. : SHÇEK tarafından özörlölere verilen hizmetler Kaynak: DİE (1997)

SHÇEK'ya yatılı müracaatların azaltılması amacıyla 1992 yılında başlatılan gündüzlü hizmeti 1996 yılına kadar artarak devam etmiştir. 1999 yılında toplam 30 gündüzlü kuruluştta 3330 özörlölüye hizmet verilmektedir. SHÇEK 17 kuruluştta toplam 1290 kişiye yatılı hizmet vermektedir.

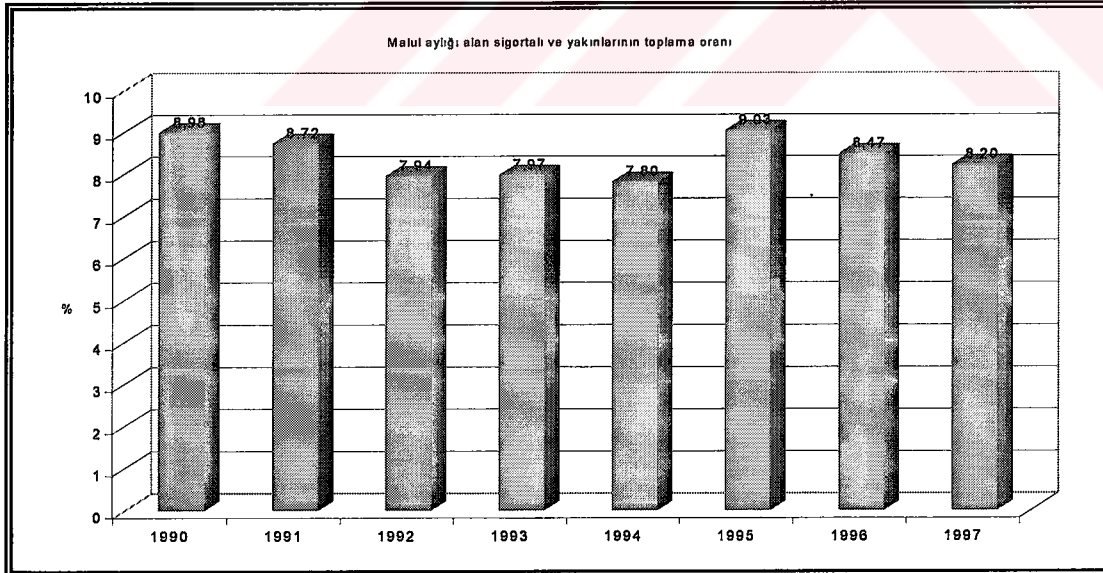
17 yatılı rehabilitasyon merkezinde bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinin yanında; özörlölülerin topluma üretken bireyler olarak katkıda bulunmalarını destekleyici, mesleki rehabilitasyon hizmetleri sunulmaktadır. (Şekil 17)

Şekil 17 : SHÇEK tarafından yatılı hizmet veren merkezlerin özür gruplarına göre dağılımı
Kaynak : SHÇEK

3.3.1.3. Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik İle İlgili Yasalar : 1977 yılında yürürlüğe giren Sosyal Yardım Kanunu, (65 yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun) muhtaç ve gücsüz, aynı zamanda hiçbir sosyal güvencesi olmayan kişilere Devletin sürekli aylık gelir bağlamasını öngörmüştür.

Sosyal Güvenlik Yasalarında yapılan düzenlemelerde, iş kazası ve meslek hastalığı sonucu sigortalı olarak çalışırken sakatlanan sigortalılara, sağlık yardımı ve gelir ödemesi sistemi öngörülmüştür.

Şekil 18 : Malul aylığı alanların ve yakınlarının toplama oranı Kaynak : DİE (1997)

Ayrıca, %40 ve daha yüksek derecede sakatlığı bulunup çalışma gücü bulunmayan sigortalılara özel emeklilik sistemi öngörülmüştür.

Kamu görevinde çalışan özürli kişiler ise, 15 yıllık hizmet sonunda emeklilik hakkını kazanmış olmaktadır.

İşçi statüsünde çalışan özürllüer; 15 yıllık sigortalılık süresi içinde 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm primi ödemeleri halinde emeklilik hakkını kazanmış olmaktadırlar.

3.3.1.4. Vergi İle İlgili Yasalar : Gelir Vergisi Kanununda yapılan düzenleme ile gelirlerden alınan vergi hesaplamasında; özürllüer için özel indirim sistemi öngörölmüşür.

Bu konuda yapılan düzenlemede; çalışma gücünün %80'inden fazlasını kaybeden 1. Derece özürllü, %60-80'ini kaybeden 2. Derece özürllü, %40-60'ını kaybeden 3. Derece özürllü olarak tanımlanmıştır. Vergi muafiyetine ait oranlar da; özürllü kimsenin derecesine göre, ayrı ayrı saptanmıştır.

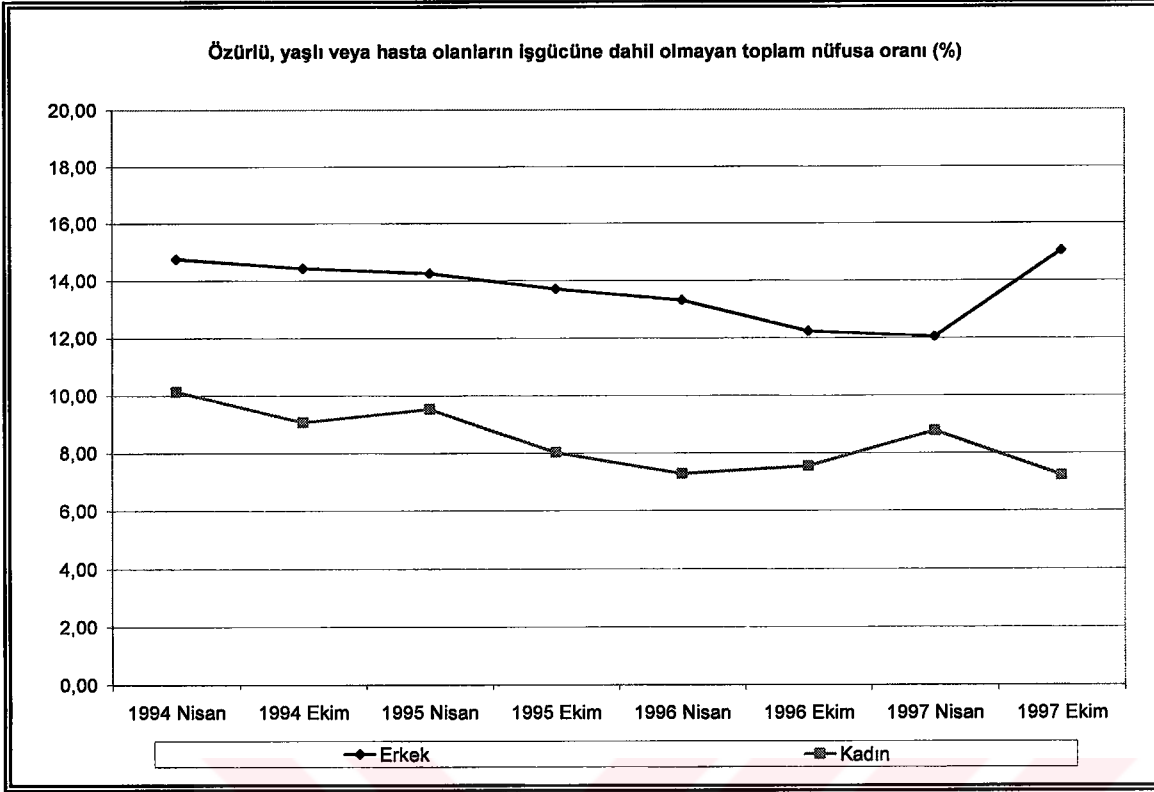
3.3.2. Türkiye'de Özürllülerin İstihdamı ve Özürllülere Yönelik Programlar:

Türkiye'de 1457 sayılı İş Kanununda 1983 yılında yapılan değişiklik ile 50 ve 50'den fazla işçi çalıştıran işverenlere, işyerlerinde %2 oranında özürllü çalıştırma zorunluluğu getirilmiştir. Ancak, ölkemizde 50'nin üzerinde işçi çalıştıran firmaların çoğunluğunun büyük şehirlerde toplanmış olması, küçük şehirde yaşayan özürllülerin istihdamına bir engel oluşturmaktadır. Özürllülerin istihdamı konusundaki yöntemi disipline etmek ve uygulamayı denetlemek üzere İş ve İşçi Bulma Kurumu(İİBK) görevlendirilmiştir. İşverenlerin sigortasız işçi çalıştırma yönündeki eğilimleri (böylece çalışan işçi sayısı 50'nin altında gözükmemekte), özürllü işçi çalıştırma yerine uygulanacak idari para cezasını peşin olarak kabul etmeleri ile sonuçlanmaktadır. %2'lik kotanın oldukça düşük olması da yasa maddesinin etkinliğini azaltmaktadır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununda yapılan düzenleme ile özürllülerin kamu görevine alınmalarında özel bir sistem geliştirilmiştir. Yasanın 50. Maddesi ile, özürllülerin devlet memuru olabilmeleri için sınavın ayrı yapılması hükmü getirilmiştir. Türkiye'nin özürllülere yönelik diğer yasalarında olduğu gibi; bu maddede de özürllülerin "normal" toplumdan ayrı bir kesim olduğu yönünde dolaylı bir kabullenme söz konusudur. Özürllülerin erişimini kolaylaştıracak önlemler getirmek yerine, özürllüler için ayrı düzenleme yapmak eğilimi sergilenmektedir.

657 sayılı Yasaya dayanılarak 1983 yılında çıkarılan, Sakatların Devlet Memurluęuna Alınma Şartları ve Hangi İşlerde Çalıştırılacakları Hakkındaki Yönetmelięin 6. Maddesi ile; İş ve İşçi Bulma Kurumu'na özürllü memur kadrolarına yapılacak sınavları, özürllülere bildirmek, sınava girmelerini sağlamak, işe yerleştirmek ve işten ayrılanları takip etmek sorumluluğu verilmiştir. Ancak 6. madde, 1986 yılında yapılan bir değişiklikle yönetmelikten çıkarılmıştır.

İİBK'nun 1990 yılı verilerine göre İş Kanununa tabi olan kamu ve özel iş yerlerinde istihdam edilmesi gereken özürllü açığı 4590dır. 1990 yılında istihdam edilmek için sırada bekleyen özürllü sayısı ise 55.462'dir. 1997 DİE verileri, işgücüne dahil olmayan toplam nüfustaki özürllü ve hasta sayısı oranlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Türkiye'de özürllülerin iş koşulları da pek iç açıcı değildir.

Şekil 19 : Türkiye’de Özürlü, yaşlı veya hasta olanların işgücüne dahil olmayan toplam nüfusa oranı
Kaynak: DİE (1997)

1995 yılında yapılan 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı’nın çalışma raporunda özürlülerin istihdamında yaşanan güçlükler şöyle belirtilmiştir;

a- Eğitim ve mesleki yönden: özürlülerin, toplumdaki “sağlıklı” insanlara göre, eğitim ve mesleki beceri yönünden yetersiz oluşları gerçeği istihdam alanında sorunlar doğurmaktadır.

1990 yılı İİBK verilerine göre istihdam edilmek için sırada bekleyen 55467 özürlünün %80’inin öğrenimsiz, okur-yazar veya ilkokul mezunu olduğu; yüksekokul mezunu olanların ise, sadece %0.88’lik bir dilimi oluşturduğu belirlenmiştir.

Raporda, özürlüler açısından eğitimde fırsat eşitliğinin olmadığı belirtilmektedir. Eğitimdeki eşitsizliğin doğal sonucu da, istihdama yansımaktadır.

1990 İİBK verileri, özürlülerin mesleki yönden de benzer olumsuzlukları yaşadıklarını ortaya koymaktadır.

Bu verilere göre; İİBK’ya müracaat eden toplam 12.579 sakattan; sadece %27.10’unun belirli bir mesleği vardır. Kalanlar ise (%72.90) herhangi bir meslek sahibi değildir. İstihdam edilmesi gereken 55.467 (1990 verisi) kişiden %24’nün, belirli bir mesleği vardır.

b- İşçi ve işveren tercihleri yönünden: Rapor, Türkiye’de özürlülerin özellikle, kamu kesimini tercih ettiklerini belirtmektedir. Bunun temel nedeni de; özel sektördeki istihdamın güvenceli görülmeysi, düşük ücret ve sosyal güvenlik sorunlarıdır.

Raporun işçi ve işveren tercihleri yönünden diğer saptamaları şöyledir :

Türkiye’de özürllüler “özel durumları nedeniyle bulundukları il dışındaki işleri tercih etmemektedirler.

İşveren tercihlerinde önemli etken, özürllülerin sakatlık derecesine gösterilen hassasiyettir. Genelde işverenlerce sakatlık derecesi az olanlar ve belli sakatlık grupları tercih edilmektedir. Körler, zihinsel özürllüler ve çift sakatlığı bulunanlar şansı olmayan gruplardır.

İİBK verilerine göre 1980-1990 yılları arasında sakatlık durumlarına göre işverenlerin tercih sıralaması aşağıda gösterilmiştir :

- 1- Bacak ve ayak sakatlıkları,
- 2- Körlük harici diğer göz hastalıkları,
- 3- Kol ve el sakatlıkları,
- 4- İşitme ve konuşma sakatlıkları,
- 5- İç hastalıkları,
- 6- Körler,
- 7- Zihinsel sakatlıklar.

İşveren tercihini yönlendiren diğer etken, Türkiye’de işyerlerinde özürllülere yönelik korumalı teçhizatın olmayışdır.

İşveren tercihini etkileyen son etken ise, mevzuatın işverene sunduğu kolaylıkların yeterlilik derecesidir.

Türkiye’de özürllülerin mesleki rehabilitasyonu ve topluma katılımı konusunda geliştirilen programların büyük çoğunluğu, SHÇEK tarafından üstlenilmiştir.

SHÇEK, özürllülere yönelik mesleki rehabilitasyon programlarında aşağıdaki kursları düzenlemektedir :

- Montaj
- Trikotaj
- Çorapçılık
- Makrome
- Anahtarcılık
- Galoş yapımı
- Ahşap işleri
- Santral Operatörlüğü
- Daktilo
- Bilgisayar
- Masörlük
- Dolgu ve ahşap oyuncak yapımı
- Resim, elişi, çiçek, boncuk yapımı
- Nakış
- İngilizce öğrenimi
- Ambalaj Separatörü

SHÇEK tarafından, ayrıca uygulanan rehabilitasyon programları sonucu temel yaşam becerilerini kazanmış, bağımsız yaşama geçiş için gerekli donanımı kazanmış, iş becerisi edinmiş özürllüler için “Bağımsız Yaşam Evi” projesi başlatılmıştır.

1995 yılında başlatılan proje kapsamında; SHÇEK tarafından öz bakım becerilerini “kazanmış”, bağımsız hareket “edebilen”, ihtiyaçlarını tam ve yardımsız olarak karşılayabilen, 18 yaşını tamamlamış ve istihdama yönlendirmeye uygun özürllüler için, **Bağımsız Yaşama Geçiş Birimi** kurulmuştur.

Bağımsız Yaşama Geçiş Birimi’nde; bakıcı personel görevlendirilmemiştir. Birimde kalan özürllüler, sorumlu meslek elemanının liderliğinde, birimin düzeni, sosyal ve kültürel etkinliklere katılım, işe yerleşme, işten çıkış, maaş alımı ve harcama gibi yaşam etkinliklerini bağımsız olarak gerçekleştirmektedirler.

Projenin ikinci aşaması olarak; SHÇEK tarafından bir lojman **Korumalı Bağımsız Yaşam Evi** olarak düzenlenmiştir. Projenin üçüncü aşaması ise **Şehir İçinde Bağımsız Yaşam Evi** oluşturulmasıdır.

ABD, AB ve Türkiye’deki sosyoekonomik yapı farklılaşmasının; özürllülere yönelik yasa ve hizmetlerine de yansıdığı görülmektedir. ABD ve AB’nin yasaları özürllüleri korumaktan daha çok özürllülerin toplumsal yaşamda karşılaştıkları ayrımcılığın engellenmesi üzerine kurulmuştur. Bu ülkelerin yasaları; hukuki ve kurumsal engellerin yanısıra fiziki çevresel engellerin de ortadan kaldırılarak, engelsiz(barrier-free) yaşam alanları yaratmayı hedeflemektedirler. Türkiye’de ise yasalar ve hizmetler özürllüleri daha çok korumayı amaçlamaktadır. Türkiye yasalarında kullanılan dil, bunun bir işaretidir. 1981 Anayasası’nın 50. maddesi bunun en çarpıcı örneğidir. Madde, “bedeni ve ruhi yetersizliği olanların çalışma hayatında özel olarak korunması”nı Devletin görevi olarak belirtmektedir. Türkiye’deki yasaların ve hizmetlerin özürllüleri “özel” olarak korumayı hedeflemesi; Türkiye’deki özürllülerin toplumsal hayata katılımlarını güçleştirmekte, dışlanmayı ve ayrımcılığı arttırmaktadır.

Ayrımcılığın ortadan kaldırılmasında en önemli araç özürllülerin ekonomik bağımsızlığının sağlanmasıdır. Özürllülerin, bireysel ekonomik bağımsızlıklarını kazanabilmeleri için de eşit koşullarda iş hayatına dahil olmaları gereklidir. Özürllülerin sürekli ve geçerli bir mesleğe sahip olabilmeleri için yeterli eğitim almaları büyük bir önem taşımaktadır. Etkin bir eğitim özürllülerin istihdamını ve ekonomik ve sosyal hayata katılımını hızlandırıp geliştirmektedir.

Özürllüler için çeşitli fiziksel ve kurumsal engellerle dolu ülkemizde; esas araştırılması gereken konu özürllülerin nasıl korunması değil, onların topluma eşit şekilde katılımının nasıl sağlanacağı olmalıdır. Çevresel engellerde yeterli değişikliklerin ve topluma katılım şartlarında iyileştirmenin yapılmaması; nüfusun yaklaşık %10-15’lik bir bölümünü oluşturan özürllülerin toplumdan giderek soyutlanması sonucunu yaratacaktır.

Toplumun bütünü için kültür, eğitim ve eğlence merkezi olan müzelerin, özürllülerin toplumla bütünleşmesi için önemli rolü vardır. Kendilerini geçmişin kutsal savunucuları rolünden kurtaran modern müzeler, ziyaretçilerinin de istek ve ihtiyaçlarını dikkate almaktadırlar. Müze ziyaretçilerinin göz ardı edilemeyecek bir bölümünü de özürllü insanlar oluşturmaktadır. Bütün müze hizmetlerine özürllülerin de erişiminin sağlanması modern müzeler için bir gerekliliktir. Müze hizmetlerine erişimin sağlanması, özürllülerin müzeyi “diğerleri”yle beraber eşit şartlarda ziyaret etmelerini sağlayacaktır.

²⁹ Commission of the European Communities, "Communication From The Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions-Towards a Barrier Free Europe for People with Disabilities", (2000), Brussels. COM (2000) 284 Final sf.4

³⁰ Communication of the Commission, http://www.jsrd.or.jp/dinf_us/eu/comen.htm adresinden kaydedilmiştir.

³¹ COM (2000) 284 final, sf.4

³² COM (1996) 406 Final, "Equality of Opportunity for People with Disabilities-A New Community Disability Strategy"

³³ the United Nation Resolution, "the Standard Rules for the Equalisation of Opportunities for Persons with Disabilities" (1993)

³⁴ OJ C 12, 13.1.1997

³⁵ COM (2000) 48 "Communication from the Commission Strategies for Jobs in the Information Society", 04.02.2000

³⁶ COM (2000) 284 final, sf.6

³⁷ COM (2000) 284 final, sf.6

³⁸ Council Decision 93/136/EEC, establishing a third Community action programme to assist disabled people, (25 February 1993)

³⁹ "2000'li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi", 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı, (1995) sf. 145

⁴⁰ a.g.e. sf.151

* Bu bölümde kullanılan terimsel tercihler ilgili kanundan alınmıştır. Türkiye'deki kanunların yazımında kullanılan terimler dolaylı olarak özürliülerin toplumun dışındaki bir grup olduğunu vurgulamaktadır. Bu grubun toplumla *uyumlaştırılması* görevi ise Devlet tarafından ifa edileceği belirtilmektedir.

⁴¹ Madde 3.'ün e fıkrasının 5. Paragrafı : "Bakım ve rehabilitasyon merkezleri; bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olan kişilerin fonksiyon kayıplarını gidermek ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmasını sağlayan beceriler kazandırmak veya bu becerileri kazanamayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşları"

⁴² Konya, SHÇEK Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi Müdürü Sn. Osman AKBABA'nın yardımlarıyla ulaşılan "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun Özürliülere Yönelik Hizmetleri" adlı çalışma. (çalışmada herhangi referans bilgisi bulunmamaktadır)

64. ÇAĞDAŞ MÜZECİLİK AÇISINDAN İLETİŞİM VE HEDEF KİTLE OLARAK ÖZÜRLÜLER

“Müze” eski Yunan dilinde esin perileri olarak kabul edilen Mousa’ların tapınağı anlamına gelen “museion”dan türetilmiş bir sözcüktür.⁴³

Günümüzde müzenin çağdaş tanımı Uluslararası Müzeler Komitesi (ICOM) tarafından yapılmıştır. ICOM, müzeyi “...kültürel değer taşıyan unsurlardan oluşan bir bütünü türlü biçimlerde korumak, incelemek, değerlendirmek ve özellikle halkın beğenisinin yükseltilmesi ve eğitimi için sergilemek amacıyla toplum yararına, sürekli yönetilen kurum” şeklinde tanımlamıştır.⁴⁴

ICOM tarafından yapılan bu tanımda “...halkın beğenisinin yükseltilmesi ve eğitimi için...toplum yararına” kelimeleri ile müzelerin toplumun eğitimi ve kamu yararı için çalışan bir kurum olduğu vurgulanmaktadır.

“Kamu yararı” özelliği gözardı edilmemek koşuluyla, müzelerin hizmet üreten (üretim sürecine korumayı, incelemeyi ve değerlendirmeyi dahil edebiliriz) ve pazarlayan kurumlar olduğu belirtilebilir. Arz ettikleri hizmetlerin, “kültürel değer taşıyan unsurlardan oluşan bir bütün” olduğu söylenebilir. ICOM’un tanımı ve müzelere biçilen “kamu yararı” rolü kapsamında; müzelerin günümüzdeki ana hedef kitlesi (müşterisi) halktır. Halkın homojen bir topluluk olduğu iddia edilemez. Halk; ekonomik sınıflar, dinsel, etnik, kültürel, ve bunun gibi çoğaltabileceğimiz çeşitli ayraçlarla heterojenlik kazanmaktadır. Ayrıca, bu ayraçların kendi aralarında bazen niteliksel bazen de niceliksel olarak hiyerarşik sınıflandırmaları yapılmaktadır. Böylece, “normal”, “doğru”, “güzel”, “üstün” ve benzeri tanımların altı doldurulmaktadır. Bu tanımların altının doldurulmasının doğal sonucu olarak “anormalin” “normal”e, “yanlış”ın “doğru”ya, “çirkin”in “güzel”e, “aşağı”nın “üstün”e yaklaşması ve bazen de yaklaştırılması süreçleri doğmaktadır. Bu tanımların özünde taşıdığı öznellik tartışmasını fazla genişletmeden, toplumsal ayraçların yarattığı “biz” ve “onlar” problemi, müzecilik özelinde arz ve talebe indirgenerek aşağıdaki bölümlerde incelenecektir. Bu bölümün ilk alt başlığında klasikten çağdaş müzecilik anlayışına evrilen müzelerin toplumla (müşteri gruplarıyla) olan ilişkisi irdelenecektir. Bu bölümün ardından da; bir önceki bölümde detaylı şekilde açıklanmaya çalışılan ve toplumun gözardı edilemeyecek bir bölümünü oluşturan **özürlülerin** bir müşteri grubu olarak kabul edilip; müzeler tarafından üretilen hizmetlerin bu müşteri grubuna nasıl arz edilebileceği tartışılacaktır.

Bu bölümün sonunda, ilk olarak müzelerin özürlülere sağlaması gereken hizmet ve uygulamalar açıklanacaktır. Ardından, yurtdışındaki üç müzenin -sırasıyla Smithsonian Ulusal Havacılık ve Uzay Müzesi (National Air and Space Museum), British Museum ve İskoçya Kraliyet Müzesi (The Royal Museum of Scotland)- özürlülere yönelik hizmet ve uygulamaları açıklanacaktır. Son olarak, Türkiye’deki iki müze-sırasıyla İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Harbiye Askeri Müzesi- incelenecek ve bu müzelere yönelik öneriler getirilecektir.

4.1. Klasik ve Çağdaş Müzecilik Arasındaki Fark : 1960’larda tüm dünyada ve özellikle savaş sonrası Avrupa ve Amerikan toplumlarında yaşanan değişiklikler hiç kuşkusuz müzeciliğe de yansımıştır. Müzelerin geleneksel yaklaşımında, kültürel değerlerin toplum yararına korunması ve saklanması ana amaç olarak benimsenmiştir. Bu amaç; toplumun

eğitim ve öğretiminin sağlanması, güzel duyu görgüsünün yerleşmesi, geçmişin, günümüzün ve geleceğin kişilerin zihinlerinde kavramlar oluşturularak açıklanması, yorumlanması, toplumsal değişimlerin desteklenmesi ve halkın eğlenerek zamanını değerlendirmesi olarak dönüşüme uğramıştır.⁴⁵

Klasik müzeler ile çağdaş müzeler arasındaki farklar; Yugoslav Müzeolog Tomislav Sola'nın UNESCO seminerinde yaptığı konuşmadan çıkarılan tablo ile, aşağıda özetlenmiştir.⁴⁶

Geleneksel Yaklaşım	Yeni Yaklaşım
Rasyonel	Rasyonel yaklaşımın yansırı duygulara da hitap eden
Uzmanlaşmış	Anlaşılabilirliğin sağlanması için karmaşıklığa izin veren
Son ürün üzerine yoğunlaşmış	İşlemler üzerine yoğunlaşmış
Nesneler üzerine yoğunlaşan	Kavramları görünür kılmaya çalışan
Çoğunlukla geçmişe yönelik	Şimdiki zamanla bağlantılı
Sadece orijinallerin kabul edildiği	Kopyaların da kabul edildiği
Formal yaklaşımda	İnformal yaklaşımda
Otoriter	İletişimci
Bilimsel nesnellığe sahip	Popüler yaratıcılığa sahip
Kurulu düzenle uyumlu	Yenilikçi

Şekil 20 : Müzelerin ve Müzeciliğin Kıyaslanması.

Çağdaş yaklaşım; müzelerin geniş halk kitleleri ile iletişime geçmesini, kavramlar üzerine yoğunlaşmasını ve Prof. Atagök'ün vurguladığı gibi “geçmişin onurlu nöbetçileri” rolünden sıyrılmasını öngörür. Toplumun tüm kesimlerini kendi geçmişlerini, bugününü ve geleceğini öğrenebilmeleri için oluşturulmuş kurumlar olmaları müzeleri, birer eğitim ve kültür kurumlarına dönüştürmüştür. Müze işlevlerine eğlendirmeyi ve dinlendirmeyi de katmıştır.

Müzelerin, sadece seçkin bir tabakanın ve toplumun zengin kesiminin özel malı olma tehlikesinden sıyrılması, halkla informal bir şekilde iletişime geçmesi; hiç kuşkusuz halkı ilk önce müzeye getirebilmesine ve müzede yabancılik çektirmemesine bağlıdır.

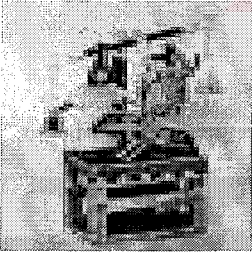
Müze programları; toplumun her kesiminin ilgi alanları ve öncelikleri düşünülerek yapıldığında; müze gezileri, sıradan insanlar için de rahat ve zevkli anlar geçirilebilecek zaman dilimleri olacaktır.

Bu programların çeşitli ülkelerdeki uygulamaları Şeniz Atık'in yüksek lisans tezinde⁴⁷ aşağıdaki şekilde örneklenmektedir :

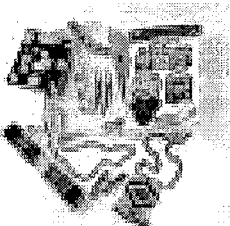
- a- Santa Monica Museum of Art'ın 1991 yılında sanat etkinlikleri içinde gerçekleştirdiği "Latino Artists Against AIDS" konulu bir sanat sergisi. Bu sergiyle birlikte AIDS'le mücadele konusunda eğitim amaçlı video gösterileri ve AIDS'in tartışıldığı panelleri de içeren bir dizi etkinliğin sunulması.
- b- Los Angeles County Museum of Art'ın 5-12 yaş arası çocuklar ve aileleri için hazırladığı ve çeşitli kültürlerden örneklerin yanı sıra müzik, tiyatro gibi etkinlikleri içeren program. Yine aynı müze tarafından gerçekleştirilen, yetişkinler için hazırlanmış sergiler, filmler, tiyatro ve müzik gösterileri, konserler, konferanslar ve çeşitli konularda sohbet toplantıları.
- c- Washington D.C. Smithsonian Institution National Air and Space Museum'un havacılık ve uzayla ilgili geçmişi ve geleceği birlikte sunan programı.

Yukarıdaki tabloda ve Dr. Atik tarafından verilen örneklerde olduğu gibi; çağdaş müzeler artık objelerin sistematik olarak korunduğu, kataloglandığı ve sergilendiği yerler olma anlayışından uzaklaşmıştır. Çağdaş müzecilik, bir kavramın nereden başlayıp nereye doğru evrildiğini ziyaretçilerine sunmayı hedefleyen kurumları öngörmektedir. Klasik müzeler, toplumun genelinden kendini ayırmış; tapınak benzeri yapıların içinde ancak uzmanların kavramsal olarak yerine oturabileceği, sıradan bir ziyaretçinin ise sadece fetişizmini artıracak orijinal objeleri sergilemek anlayışından hareket eder. Günümüz müzeleri ise; yaratıcılığa açık, çeşitli şekillerde sunulan ve objelerin ne olduğunun yanı sıra, o objenin nasıl ortaya çıktığı ve bugün ne olduğunu ve hangi dinamikleri etkilediği sorularına da cevap bulan kurumlara dönüşmektedir. Çağdaş müzeler, eğitim sorumluluğunu da üstlenmektedir.

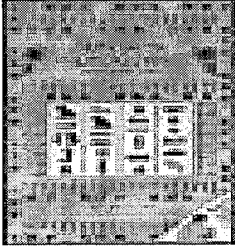
Müzeler, yapı olarak da artık sadece ziyaretçilerin gelip gideceği sergi salonlarının yanı sıra; insanların dinlenecekleri kafeteryaların, kitapların, kart, afiş ve hediyelik eşyaların satıldığı alışveriş merkezlerinin, seminer ve konferans salonlarının bulunduğu, toplumsal kültürün yaratıldığı çekim merkezleri olmuşlardır. 15 : 18 nolu resimlerde, British Museum'un internet üzerinden pazarladığı bazı hediyelik eşyalar görülmektedir.

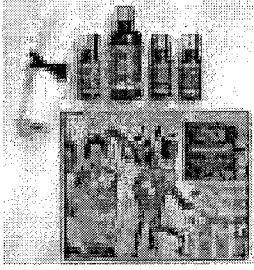
Ancient Egyptian Scales of Justice-
Interactive moving 3 D model
(Mısır Adalet Terazisi)
Resim : 15

Fun with African Beads- A book and kit
(Afrika Oyunları)-Kitap ve kit
Resim : 16

Resim : 17
Fun with Hieroglyphs
(Hiyeroglifle Eğlence)

Resim : 18
Oils and Perfumes of Ancient Egypt
(Mısır yağ ve parfümleri)

4.2. Müze Toplum İlişkileri : Müzeler, çağdaş yaklaşımın gelişimiyle beraber toplumun tüm kesimleriyle daha fazla bütünleşmeye ve bu kesimlerin ihtiyaçlarını dikkate almaya başlamışlardır. Müzelerin yaklaşımının değişmesinin doğal sonucu olarak ziyaretçilere sunum tekniklerinde de değişiklikler yaşanmaktadır.⁴⁸

Müzelerin de normal ticari mal veya hizmet üreten firmalardan bir farkı olmadığı ve müzelerin ilgili pazarları için hizmet üreten ve arzeden işletmeler olduğu yönündeki bir yaklaşımla; müze-toplum ilişkisi açıklanmaya çalışılacaktır.

Çağdaş müzelerin toplumla ilişkisini belirlemede ilk kural müzelerin toplum için olduğudur. Çağdaş yaklaşımı, klasik yaklaşımdan ayıran özellikler yukarıda açıklanmaya çalışılmıştı. Klasik müzelerin toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaç ve özelliklerini dikkate almadan otoriter bir anlayışla, sadece arz kanadını dikkate alarak (supply-side production) hizmetlerini sunması, H. Ford'un ünlü T Modeli için söylediği "T Modeli siyah oldukça istenilen her renkte alınabilir" sözünü hatırlatmaktadır. Çağdaş müzecilikte ise; talebin dikkate alınarak üretim yapılması ve koleksiyonun toplumun tüm kesimlerine hitap edecek şekilde sunulması için yeni tekniklerinin geliştirilmesi anlayışı geçerlidir. Bu yeni anlayış müzeciliği 1980 sonrası Dünya endüstrisinde başlayan yalın üretim (lean production) görüşüne daha fazla yaklaştırmıştır.

Yukarıdaki paragrafta ip uçları verilmeye çalışılan müze toplum ilişkisinin daha iyi açıklanabilmesi için; müzelerin ürettikleri mal ve hizmetler üzerinde durmak yararlı olacaktır.

Ambrose ve Paine, müze üretim işlevini (ürünlerini); sunulan hizmetler, istihdam edilenler, binalar, yaratılan atmosfer, hizmetlere erişebilirlik, kurumsal tanıtım, koleksiyon ve etkinliklerin bütünü olarak belirtmiştir.⁴⁹

Müze üretimi konusunda Ambrose ve Paine'ne ek olarak daha ekonomik bir tanımlama yapılabilir. ICOM'un tanımında müzelerin toplum yararı vurgulanmaktadır. Ancak, müzelerin ürettikleri hizmet, kamu malı ile karıştırılmamalıdır. Müzenin toplumun kültür gelişiminde ve eğitiminde yaptığı katkı sebebiyle arzedilen hizmetin pozitif dışsallığı vardır. Bu sebeple, her devlet müzelerini parasal olarak desteklemekte ve etkinliğin sürekliliğini sağlamaktadır. Ancak, müzelerin ürettikleri hizmetin faydası bölünebilmekte ve fiyatlandırılabilmektedir.

Bunun sebebi, müze hizmetlerinin tüketiminde dışlanabilirlik ve rekabetin bulunmasıdır. Sonuç olarak; müzelerin ürettikleri hizmetin fiyatlandırılabilmesi, pozitif dışsallığı ve toplumun tüm kesimlerini kapsama özellikleri, Ambrose ve Paine'in yukarıdaki tanımına eklenebilir.

Müzeler, çağdaş yaklaşımın benimsenmesiyle beraber müşterilerini sınıflandırarak; onların gereksinimlerine ve dileklerine cevap vermeye başlamışlardır. Müzelerin, müşteri odaklı hizmet arzına geçmelerini gerektiren diğer bir neden de diğer müzelerle ve toplumun eğlence ortamları ile rekabet halinde bulunmalarıdır. Müzeler, ürettikleri hizmetlerin pozitif dışsallığı sebebiyle sürekli devlet yardımı aldıklarından; ekonomik endişelerden uzaktırlar. İflas etmek gibi bir korku taşımazlar. Buna karşın müzelerin toplumla artan şekilde ve etkin ilişkiye girebilmesi için; diğer müzeler ve eğlence mekanları ile rekabet etmenin getirdiği baskıyı kabul etmeleri gerekir. Zorunlu değişiklikleri yapmaları kaçınılmazdır.

Müze müşterilerinin sınıflandırılmasına geçmeden önce müzelerin ilişki içinde bulundukları toplum kesitlerine ait açıklamalar yararlı olacaktır. Bu konuda Prof. Atagök'ün "Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri" adlı makalesinden yararlanılmıştır.⁵⁰

4.2.1. Müzelerin Müze Dostları Dernekleri Üyeleri ve Diğer Gönüllülerle İlişkisi : Müzeler tarafından üretilen hizmetlerin özelliğinden dolayı; sanatçı, sanatsever, sanat uzmanları ve toplumun aydın kesimi ile bu kesimce kurulan dernekler vasıtasıyla müzelerin en yakın çevresinde kurumsal bir ilişki bağı kurulmaktadır. (Şekil 3.1.)

Adı geçen kesim, üretilen hizmetin bazen sağlayıcısı, ama her zaman en bağlı tüketicisidir. Müze-toplum ilişkisinin ilk halkasını oluşturur. Bu ilk halka yardımı ile, toplumun diğer kesimlerini oluşturan diğer halkalara ulaşılabilir.

4.2.2. Mesleki İlişki ve İletişim : Müzeler koleksiyonu ile doğrudan bağları olan kişi ve kurumlarla ilişki içindedir. Bu kurum ve kişiler; sanatçı, sanatçı örgütleri, sanatsever, sanat yazarı, sanat tarihçisi, eleştirmen, galeri, sanat aracısı ve müzayede kurumlarından oluşur.

4.2.3. Müzelerin Resmi ve Özel Kurumlarla İlişkisi : Prof. Atagök bu ilişkiyi aşağıdaki şekilde açıklamıştır :

"Müzelerin toplumdaki kültürel alt yapıyı oluşturmaktaki kilit konumu anlaşıldığında; onların halkın yararına ve gelişmesine katkıda bulunacak diğer kurum ve kuruluşlarla ortaklaşa çalışmalarının gereği de ortaya çıkar. Müzeler, toplumun kültürel gelişimine katkıda bulunmak amacıyla programlar geliştirirken, maddi kaynak ve olanaklar bulmak kadar; eğitmek istediği kesimlere ulaşmak için resmi ve özel kurumlarla da ilişkiye geçer."

Dr. Fethiye Erbay, müzelerin resmi kurumlarla olan ilişkisini incelediği "Uluslararası Düzeyde Devlet Otoritesinin Müzelerdeki Etkisi" isimli makalesinde; genelde ülkelerin, açıklanmış bir müze yönetim politikası belirlemediklerini saptamıştır.⁵¹

Dr. Erbay, birçok Avrupa ülkesinde, o ülkenin sanatsal, kültürel ve siyasal değerlerini koruyan müzelerin devletin yönetiminde bulunduğunu; özel ve özerk kurumlara ait diğer müzeler ile eşit koşullarda etkinliklerini sürdürdüklerini belirtmektedir. Buna ek olarak, Dr. Erbay'ın saptamasına göre; Hollanda, İngiltere, Fransa, Türkiye gibi birçok Avrupa ülkesinde bir kısım müzeler-özellikle tarih ve arkeoloji içerikli olanlar- devletin mülkiyetindedir. Bazıları ise, çeşitli kurum ve kuruluşlar, vakıflar, özel kişi ve kurumlarca oluşturulmuştur. Dr.

Erbay, ABD'deki müzelerin özel kişi ve kuruluşların sahipliğinde merkezi olmayan sistemle yönetildiğini belirtmektedir. Özel müzeler, ilgili ülkenin yasalarında aranan koşullara uymak ve ICOM'dan onay almak sureti ile serbestçe gerçekleştirilebilir.

4.2.4. Müzelerin Öğrenciler ve Eğitim Kurumlarıyla İlişkileri : Müzelerin üstlendikleri toplumsal görevlerin en önemlisi, çocukların ve/veya yetişkinlerin eğitimidir. Müzelerin her zaman tek tek öğrenciye ulaşması olası değildir. Bu nedenle, müzeler okullarla ve diğer eğitim kurumlarıyla kurumsal ilişkiye geçerek; müze içinde veya dışında eğitim rolünü yerine getirebilirler.

Müzelerin eğitsel ilişkilerinde asıl hedef, öğrencilere “gerçeklerin” öğretilmesinden çok; meraklarını artırarak, araştırmaya yöneltmelerini sağlamaktadır.⁵²

Ambrose ve Paine, örnek bir müzede, en azından bir tane eğitim uzmanının bulunmasını öngörmektedir. Eğitim uzmanı, müzenin toplumla kuracağı ilişkide kilit rol oynar. Eğitim uzmanı, müze çalışanları arasında öğrenme psikolojisi eğitimi almış tek kişidir. Karışık kavramları basitleştirerek, uzman olmayan ziyaretçi kitlesine sunar. Müzenin eğitim uzmanı, müzenin çevirmeni ve bir anlamda halkla ilişkiler uzmanıdır.⁵³

Müzeler, eğitim uzmanları ve/veya daha yüksek seviye yöneticileri aracılığıyla bölgedeki okullarla ve eğitim kurumlarıyla ilişkiye geçmelidir. Müze-okul kurumsal ilişkisinin yanı sıra; müze uzmanları ile öğretmenler arasında doğrudan ilişkinin kurulması da önemlidir. Bu ilişki ile; hem öğrencilerle her gün birebir ilişkide bulunan öğretmenler yakın çevrelerindeki müzeleri tanıyacaklar hem de müze uzmanları, eğitim ile ilgili faaliyetleri gerçekleştirirken öğretmenlerin bilgi ve tecrübelerinden yararlanma olanağı bulacaklardır.

Müzelerin öğrenciler ve eğitim kurumları ile kuracakları ilişkilerde sadece müze içi etkinlikleri düşünmemek gerekir. Müzeler müze dışı etkinlikler ile de, öğrencilerle ilişkiye geçebilirler. Bu etkinlikler, Ambrose ve Paine tarafından dört başlık altında toplanmıştır.⁵⁴

- a- Okullara Ödünç Verme (School Loan Services) :** Müze koleksiyonundan bir bölümü sergileme amacıyla, belirli bir süre ödünç verilebilir. Okullarda sergileme ile, öğretilen konuların koleksiyonun parçaları ile bütünleştirilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca; öğrencide merak uyandırılarak, müze ziyaretleri güdülendirilmektedir.
- b- Gezici Hizmetler :** Bazı müzeler, geniş araçlar içinde müze koleksiyonunun bir bölümünü okullara getirerek daha çok öğrenci kitlesinin müzeye çekilmesini sağlamaktadır. Bu hizmetin sadece okullara yönelik olduğunu düşünmek yanlıştır. Merkez dışındaki yerleşim birimlerine de gezici müzelerin götürülmesi ile müze ziyaretçi sayısı artırılabilir.
- c- Okullarda Verilen Konferanslar ve Sohbet Toplantıları :** Öğrencilerin eğitim hayatlarında en ilgi çeken olaylardan birisi de, öğretmenleri dışındaki insanların okulda kendileriyle yaptıkları sohbet toplantılarıdır. Müzelerdeki uzmanlar, belirli periyodlarla çevrelerindeki okullarda toplantılar düzenleyerek, öğrencileri müzeye çekebilirler.
- d- Çocuk Kulüpleri ve Tatil Programları :** Öğrencilerin kurdukları kulüpler ile ilişkiye geçilerek; bu kulüplerin organizasyonunda, müze ziyaretleri gerçekleştirilebilir.

e- **Özel Programlar** : Müze eğitimini öğrencilerde etkili yapan uygulamalardan birisi de, müzelerin organize ettiği özel programlardır. Bu programlar müze koleksiyonundan seçilen bir kavram üzerinde olabileceği gibi, okul yönetimince de belirlenebilir.

4.2.5. Müzelerin Halkla İlişkileri ve İletişimi : Müzenin ilişki içinde bulunduğu; müze dostları dernekleri, resmi ve özel kurumlar ve eğitim kurumlarıyla olan ilişki halkaları dışındaki; son halkada, halkın diğer kesimleri bulunmaktadır. Müzeler, çağdaş yaklaşımın gelişimi ile beraber son halkayla olan ilişkilerini geliştirmeye başlamışlardır.

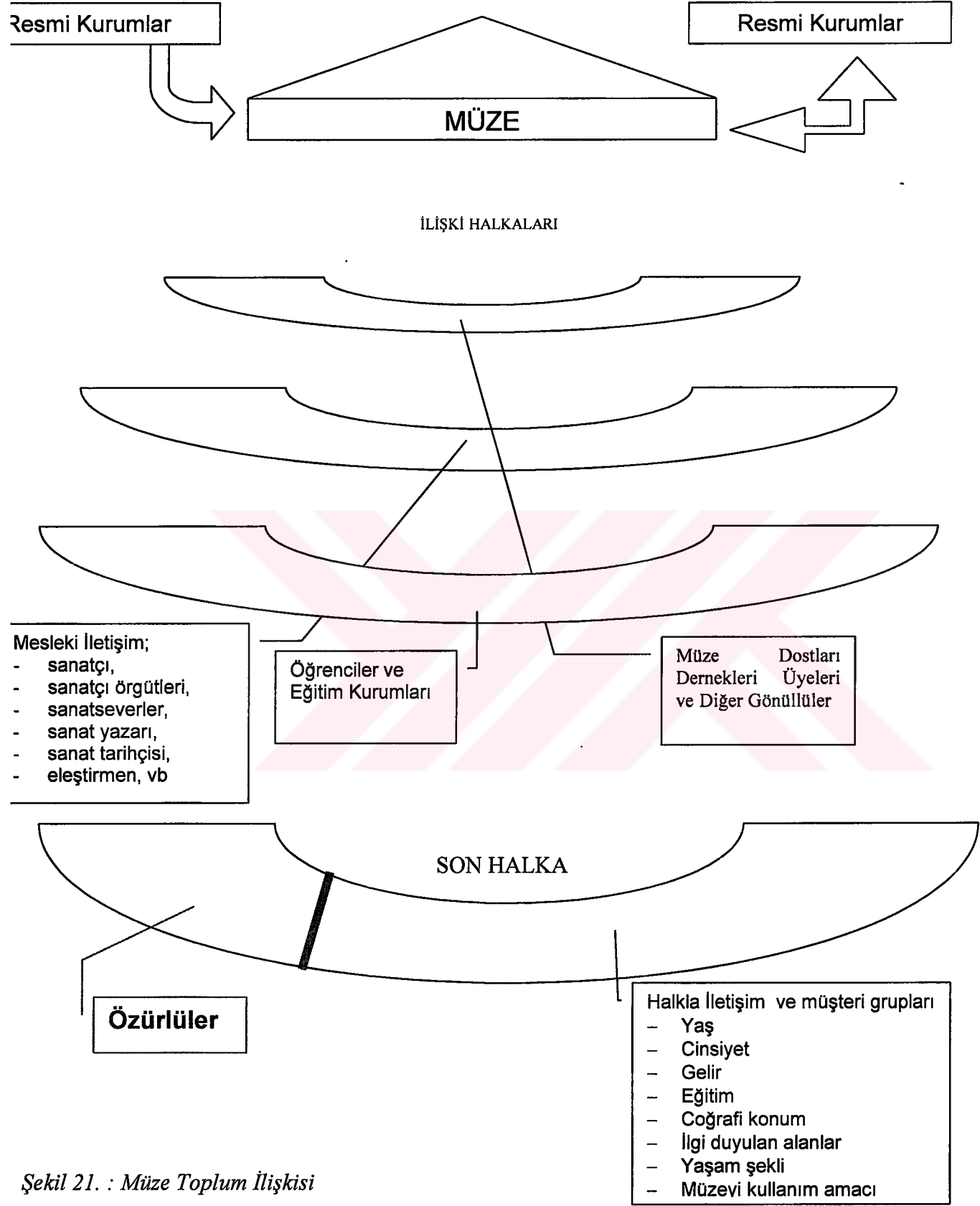
Müzelerin halkla olan ilişkilerinin, faaliyette bulunulan pazar olarak değerlendirilmesi ve halkın çeşitli kesimlerinin de farklı beklenti ve istekleri bulunan müşteri grupları olarak değerlendirilmesi günümüz müzecilik anlayışıdır.

Çağdaş müzeler; eğitimi, bilgisi, ilgisi, yaşı, cinsiyeti, sosyal konumu ve ekonomik sınıfı farklılık teşkil edecek çeşitli müşteri gruplarını değerlendirerek; hizmetlerini çeşitlendirmiş, sergileme ve sunum tekniklerini her müşteri grubuna göre farklılaştırmıştır. Müzeler, kâr amacı gütmese de; kâr amacı ile kurulmuş diğer işletmeler gibi, müşterilerinin beklentilerini belirlemeli, anketler, pazar araştırmaları yapmalıdır.

Müzeler; müşteri gruplarını belirlemek ve pazar paylaşımına giderek ürün çeşitlenmesi yapmak için çeşitli parametreler kullanabilir. Parametreler aşağıdaki gibi saptanabilir:

- Yaş
- Cinsiyet
- Gelir
- Eğitim
- Coğrafi konum
- İlgi duyulan alanlar
- Yaşam şekli
- Müzeyi kullanım amacı

Müzenin ilişkide bulunduğu pazar diliminin gözardı edilemeyecek bir bölümünü de özürlü ziyaretçiler oluşturmaktadır. Özürlülerin ayrı bir müşteri grubu olarak değerlendirilip; müzeyi ziyaretleri sırasında karşılaşılabilecekleri engellerin ortadan kaldırılması ve özürlülerin koleksiyondan en etkin şekilde yararlanılması sağlanmalıdır. Bunu sağlayabilecek sergileme tekniklerine yönelik öneriler aşağıda belirtilmiştir.

Şekil 21. : Müze Toplum İlişkisi

4.3. Özörlölere Yönelik Müze Hizmetleri ve Tesisleri :

Çağdaş müzeler, halkla artan şekilde iletişime geçip pazarlama stratejilerinde müşteri isteklerine öncelik verirken; 1970’li yıllarla beraber özörlölere de ayrı bir müşteri grubu olarak ihtiyaç ve isteklerini dikkate almaya başlamışlardır. Özörlölere müzelerin gündemine girmesi; başta ABD olmak üzere gelişmiş ölkelerde, özörlölere yönelik mevzuatın gelişmesi ve toplumun özörlölere hakkında bilinçlenmesi ile aynı zaman diliminde gerçekleşmiştir.

Çevresel engellerde yeterli değişikliklerin ve topluma katılım şartlarında iyileştirmelerin yapılmaması durumunda; nüfusun yaklaşık %10-15’lik bir bölümü toplumdan giderek soyutlanacaktır. Toplumdan soyutlanma, özellikle yüksek eğitim almış ve kalifiye özörlölere de iş gücüne etkin şekilde katılamamasına neden olacaktır. Özellikle kalifiye özörlölere topluma katılımının sağlanamamasının toplam ekonomiye getireceği zarar, katılımın önündeki engellerin kaldırılması için gerekli harcamalardan daha büyük olacaktır.

Özörlölere bakım ihtiyacı duymadan ve daha da önemlisi kendilerine “özel” okullar, mekanlar veya kurumlar tanınmadan “normal” insanların oluşturduğu toplumsal yaşama “eşit” koşullarda katılması, sakatlığı sadece tıbbi bir problem düzeyine indirgeyecektir.

Toplumsal yaşam ve “normal” insanların sahip olduğu kişisel yaşam alanlarında “engelden arındırılmış” (barrier free) koşulların sağlanması sadece özörlölere yönelik bir iyileştirme olarak düşünölmemelidir. Böyle bir engelden arındırma politikasının geliştirilmesi ve uygulanması toplumun yaşlı nüfusunun da yaşam koşullarını iyileştirecektir. Ayrıca, ulaştırma ve telekomünikasyon sektörlerinin daha etkin çalışmasına, yeni iş alanlarının açılarak istihdam artışına neden olacaktır. Toplumun az veya çok dışında kalmış önemli bir nüfusun, toplumla yeniden bütünleşmesi ve yaratacağı sinerji; ölkenin hem ekonomik rekabet gücünü artıracak, hem de sosyal yaşamı zenginleştirecek ve çok kültürlü hale getirecektir.

4.3.1. Müzelerin Özörlölere Yönelik Yerine Getirmesi Gereken Hizmet ve Uygulamalar: Sergileme teknikleri geliştirilirken müze müşterileri homojen olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple, sergiler genellikle rasyonel davranan ve herhangi bir sakatlığı olmayan “normal” müşterilere göre tasarlanmaktadır. Ancak, ayrı bir müşteri grubu olan özörlölere mevcut hizmet ve sunumlara erişimlerinin sağlanması amacıyla değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Özörlölere erişimine yönelik çalışmalar, dört bölümde incelenecektir. Bunlar; fiziksel özörlü olanların erişimi, körlerin ve görme zorluğu olanların erişimi, sağır ve duyma zorluğu olanların erişimi ve zihinsel özörlölere erişimi ile ilgili uygulamalardır.⁵⁵

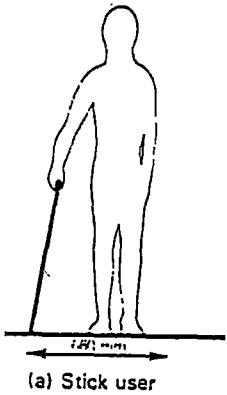
4.3.1.1. Fiziksel Özörlölere Erişimi : Özörlölere için en büyük engel, ilk başta müzenin kendisidir. Her ne kadar müzelerin amaçları ve işlevleri değişse de, özellikle müzelerin binaları geçmişin bir mirası olarak düşünölmekte ve binada gerekli değişiklikler yapılmamaktadır.

Fiziksel erişim konusuna geçmeden, belirtilmesi gereken önemli noktalardan biri de; özörlölere müze ziyaretleri sırasında “diğerleri”nden ayrı tutularak, “özel” uygulamalara gidilmesidir. Bu tür “özel” uygulamalar özörlölere topluma katılımını artırmadığı gibi, tam tersi bir sonuç ta doğurabilir. Bu sebeple, hizmetlerde ve uygulamalarda yapılacak değişikliklerin “normal” insanların da kullanım alanında olması ve ortak kullanım alanlarının engellerden arındırılması gerekmektedir. Özellikle fiziksel engellilere yönelik çalışmalar, sadece özörlölere müze hizmetlerine erişimini sağlamamakta; bunun yanında kalp hastaları,

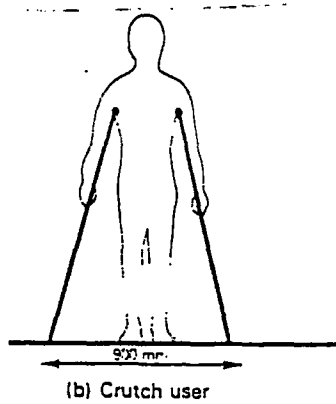
yaşlılar, hamile kadınlar, küçük çocuklu aileler ve hatta kırılabilir eşyaları taşıyan müze çalışanlarının da ulaşımını kolaylaştırmaktadır.

Fiziksel engellilere yönelik çalışmalar aşağıdaki gibi sıralanabilir :

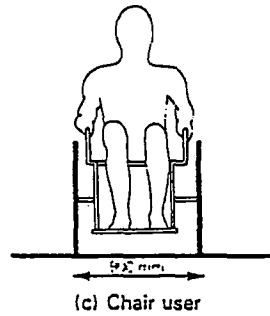
- Uygulamada; girişin müsait olmadığı yerlerde rampalar kullanılır. Rampaların ve giriş yollarının müzedeki konumu önemlidir. Özürlü müze ziyaretçileri kendilerini 2. Sınıf vatandaş olarak hissetmez. Rampanın eğimi 1:12 oranını geçmemekte ve optimum eğimi ise yaklaşık 1:20 olmaktadır. Rampanın başlangıç genişliği en azından 1200 mm'dir ve 1:15'ten daha büyük eğimler için rampalarda tirabzan kullanılır. Rampanın genişliği 2000mm'den fazla ise, tirabzan rampanın ortasına da eklenmektedir.
- Rampanın ardından basamakların bulunması halinde basamak genişliği 280 mm'den az olmaz, tek basamağın yüksekliği 150 mm'yi, bütünün yüksekliği ise 1200 mm'yi geçmez. Ayrıca basamakların her iki yanı yeterli genişlikte ise, ortada tirabzanların bulunması gerekir. İlk ve son basamaklar görülebilir şekilde işaretlenir.
- Zemindeki seviye değişiklikleri her zaman kontrast renkle ve zemin yapısındaki değişikliklerle açıkça belirtilir.
- Girişler her zaman düz olur. Paspas kullanılmışsa, bunlar tekerlekli sandalyenin hareketini engellememelidir.
- Kapı girişlerinin genişliği 775 mm'den dar olmaz ve kapıdan sonraki geçitlerin genişliği en az 1200 mm olur. Ancak 1200mm'lik genişlikteki geçitler mümkün olduğu kadar kısa mesafede tutulur. Bunun sebebi, tekerlekli sandalyenin yardımcısız kullanımı halinde manevra için 1800 mm'ye ihtiyaç olmasıdır.
- Zemin her zaman düzdür. Tekerlekli sandalyenin dönüşünü ve hareketini engelleyebilecek pürüzler bulunmaz. Rampaların ve merdiven tirabzanlarının bitiş noktalarında zeminin kaygan olmamasına dikkat edilir.
- Fiziksel özürlüler için tasarlanan asansörlerin iniş ve biniş alanlarında tekerlekli sandalyelerin rahat manevra yapabilmesi için, en az 1500mm karelik alana gereksinim duyulmaktadır.
- Müzelerde fiziksel engelliler için tasarlanmış tuvaletler bulunur.

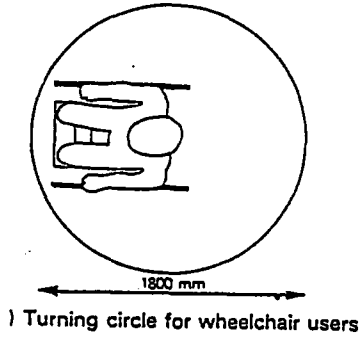
Resim 19. : Baston kullanan bir özürlünün ihtiyaç duyacağı genişlik

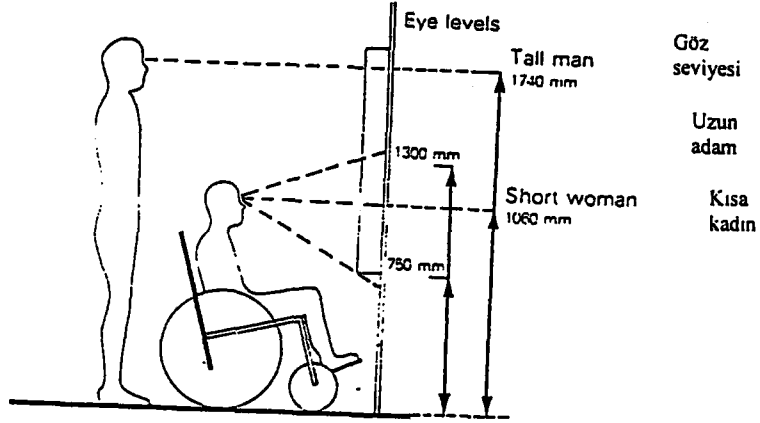
Resim 20. : Koltuk değneği kullanan bir özürlünün ihtiyaç duyacağı genişlik

Resim 21. : Tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçinin ihtiyaç duyacağı genişlik

Resim 22 : Tekerlekli sandalyenin kendi etrafında 360 derece dönmesi halinde ihtiyaç duyacağı alan

Resim 23 : Tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçilerin görüş yüksekliği

4.3.1.2. Körlerin ve Görme Zorluğu Olanların Erişimi : Körler ve görme zorluğu olanlar için sergi alanları zemininde sarkan ve devrilmesi kolay nesneler bulundurulmaz. Fiziksel engellerin ortadan kaldırılarak, hizmetlere erişimin sağlanması ortopedik özürllüler için sağlanan kolaylıklardan daha basittir.

Körlerin ve görme zorluğu olanların müzelerdeki hizmetlerden yararlanmasını kolaylaştıracı bazı önlemler aşağıda sıralanmıştır :

- a- Sergi alanının bütününde olmasa bile; serginin önemli bir bölümü veya en azından ana temanın anlaşılmasına yeterli bir bölümü, körler ve görme zorluğu olanlar için görsel tekniklere alternatif oluşturacak tekniklerle sunulur. Braille alfabesi kullanılarak, ses kasetleri aracılığından yararlanılarak ve büyük puntolar kullanılarak hazırlanmış yazılı öğeler, serginin körler ve görme zorluğu olanlar için de erişilebilir olmasını sağlar.
- b- Bazı nesnelere (serbestçe veya bir müze yetkilisinin gözetiminde) ziyaretçilerin dokunmasına izin verilebilen müzeler vardır. Ancak bu metoda müzelerin çok fazla ağırlık vermesi doğru olmaz. Her görme kaybı yaşayan insanın dokunma yeteneği aynı değildir. Doğuştan kör olanların dokunma ile anlama yetenekleri gelişmiş iken; sonradan kör olanlar nesneleri zihinlerinde canlandırmak için daha çok belleklerini kullanmaktadırlar.

4.3.1.3. Sağırın ve Duyma Zorluğu Olanların Erişimi : Müze hizmetlerine sağırın ve duyma zorluğu olanların erişiminin sağlanması, çoğu serginin görsel sunuma dayanması sebebiyle çok daha kolaydır. Erişimin geliştirilmesi için sergilerde kullanılan sesli sunumlara görsel eklemeler yapılması veya ek grafik panellerin kullanılması yeterlidir. Ayrıca, sergilerdeki rehberlik hizmetlerinde işaret dilini bilen bir görevlinin sağırın eşlik etmesi ve gerekli bilgileri vermesi de erişimi artıracak unsurlardandır. Paris'teki Parc de La Ville müzesinde, sağır bir rehber eşliğinde gerçekleşen ziyaretler, buna güzel bir örnek teşkil etmektedir.⁵⁶ Müzedeki yangın alarmı ve acil durum sinyalleri de sağır ve duyma zorluğu olanlar için görsel olarak tasarlanmıştır.

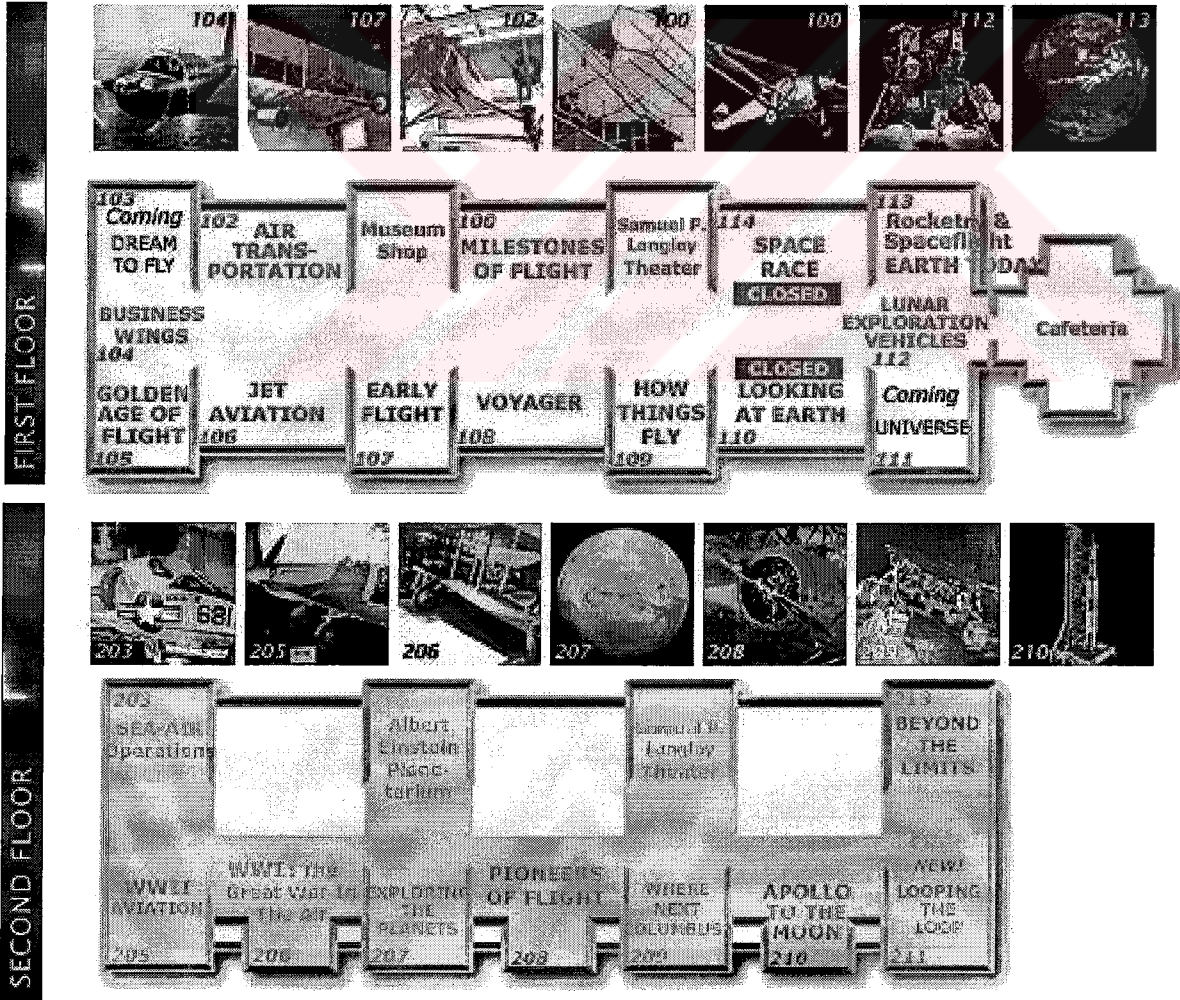
4.3.1.4. Zihinsel Özürllülerin Erişimi : Bu bölümde sözü edilen önlemler; hem zihinsel hastalığı olanlar, hem de öğrenme güçlüğü çekenler için geliştirilmiştir. Zihinsel özürllüler için müzenin eğitim bölümünde, özel eğitim almış bir uzmanın görevlendirilmesi gerekir. Bu

uzmanın gözetiminde zihinsel hastalığı olanlar veya öğrenme güçlüğü çekenler için özel sunumlar düzenlenir. Sunumların özellikle günlük hayatla bağlandırılarak ve somut örnekler verilerek yapılması; zihinsel özürllülerin serginin temasını anlamasını kolaylaştırmaktadır. Sunumlarda anahtar kavramlar sık tekrarlanır, sunumlar kısa ve basit olur. Mümkün olan durumlarda, sunumlara zihinsel özürllülerin katılımı sağlanır. Çünkü, zihinsel özürllülerde katılım en iyi iletişim metodudur.

4.3.2. Yurtdışındaki Müzelerin Özürllülere Yönelik Hizmet ve Uygulamaları : Bu bölümde sırasıyla Smithsonian Ulusal Havacılık ve Uzay Müzesi'nin, The British Museum'un ve İskoçya Kraliyet Müzesi'nin özürllülere yönelik hizmetleri incelenecektir.

4.3.2.1. Smithsonian National Air and Space Museum (NASM):

Ulusal Havacılık Müzesi, ABD Kongresinin 12 Ağustos 1946 tarihinde çıkardığı bir yasayla, Smithsonian Enstitüsünün ayrı bir bürosu olarak kurulmuştur. Kuruluşundan 20 yıl sonra adı Ulusal Havacılık ve Uzay Müzesi olarak değiştirilmiş ve 1 Temmuz 1976'da halka açılmıştır. NASM'nin koleksiyonunun toplanması 1876 yılında Philadelphia'da açılan Yüzyıl Fuarında sergilenen Çin Hanedanına ait uçurtmalarla başlamıştır. 1950 ve 1960'larda uzay çalışmalarının başlamasıyla beraber, NASM, uzay araçları ile ilgili koleksiyonunu zenginleştirmiştir. Aşağıdaki şekilde, yerleşim planı bulunan NASM'nin özürllülere yönelik hizmetleri şunlardır:

Şekil 22 : Ulusal Havacılık ve Uzay Müzesi(NASM) Yerleşim Planı.

a- Genel :

1. Ulusal Havacılık ve Uzay Müzesi(NASM)'in en önemli erişim aracı, web sitesidir. Site oldukça iyi tasarlanmış olup, görsel malzeme ağırlıklıdır. Müzenin, web site adresi www.nasm.edu'dur. Sitede, müzenin sergilerinden çalışma programına kadar müzeyle ilgili detaylı bilgiler, müzenin koleksiyonundaki parçaların resimleriyle zenginleştirilerek sunulmaktadır. Böylece, NASM'in müzeyi ve koleksiyonu tanıtmayı; hizmetleriyle ilgili bilgiyi ziyaretçilerine en kısa, zahmetsiz ve ucuz yoldan vermesi sağlanmaktadır.
2. Müzenin tüm tarifeli faaliyetleri özürllüler için ayrı şekilde düzenlenebilmektedir. Bunun için müzenin, özürllü grubu gelmeden, özel ihtiyaçlar konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir.
3. Müzenin park alanında özürllü araçları için uluslararası erişim işareti kullanılarak, boş yerler ayrılmıştır.
4. Müzenin tüm program ve faaliyetleri ile ilgili bilgiler, Danışma Bölümünde ve bilgisayarlı İnteraktif Video Bölümünde ziyaretçilerin kullanımına sunulmaktadır.

b- Tekerlekli Sandalye Kullanan Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

5. Müzenin iki girişinde rampalar bulunmaktadır.
6. Tekerlekli sandalye kullananlar için tüm alanlar, engel teşkil edecek tüm nesnelerden arındırılmıştır.
7. Müzenin giriş katında tekerlekli sandalyeler bulundurulmaktadır.
8. Müzenin tüm katlarında tekerlekli sandalyeli ziyaretçilerin kullanabileceği asansörler bulunmaktadır.
9. Tekerlekli sandalyeli ziyaretçiler için erişilebilir tuvalet ve lavabolar bulunmaktadır.
10. Müzenin, Tiyatro, Planetarium ve Brifing Bölmelerinde tekerlekli sandalyeli ziyaretçilere özel yerler sağlanmıştır.

c- Görme Engelli Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

12. Görme zorluğu çeken ziyaretçiler için, büyük puntoyla basılmış broşürler bulundurulmaktadır.
13. Müzenin her üç galerisi hakkında bilgi veren ses kasetleri, görme engelli ziyaretçilerin kullanımına açıktır.
14. Ses kayıt cihazı bulunmaktadır.
15. Müzenin koleksiyonu hakkında, Braille alfabesiyle hazırlanmış kitapçıklar bulunmaktadır.
16. Önceden randevu alınması kaydıyla, müze koleksiyonuna dokunmaya izin verilen turlar gerçekleştirilebilir.

d- Sağır ve Duyma Zorluğu Olan Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

17. Sağır ve duyma zorluğu olan ziyaretçiler için, müze sergilerinin gezilme saatlerinde, filmler gösterilmektedir.
18. Müzedeki tüm interaktif bilgisayar sunumlarının yazılı kopyaları mevcuttur.
19. Müzede, sağır ve duyma zorluğu çeken ziyaretçilerin kullanımına açık Sağır ve Duyma İçin Telefon (TDD) (telephone devices for the deaf) telefonları bulunmaktadır.
20. Önceden randevu alınması kaydıyla, müze ziyaretleri işaret dili bilen rehberler eşliğinde yapılabilir.

e- Zihinsel Özürllü Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

21. Önceden randevu alınmak kaydıyla, slaytlı sunumlar, galeri ziyaretleri ve koleksiyonda sunulan eserlere dokunma imkanı verilen turlar gerçekleştirilmektedir.

4.3.2.2. Modern Sanat Müzesi(MOMA), İskoçya Glasgow Müzesi ve Laing Sanat Galerisi :

Modern Sanat Müzesi(MOMA) nin özürlü ziyaretçilerin müze aktivitelerine katılmalarını cesaretlendirecek programlar sağlamada uzunca bir geçmişi vardır. Bu programları, MOMA'nın ana politikalarına ve hizmetlerine entegre etme çabaları ABD'de ilk sanat merkezi programını öneren **Savaş Malülleri Sanat Merkezi** ile müzenin işbirliği sonucu, 1944 yılında ele alındı. 1972 yılından bu yana, özel eğitilmiş personelce özel dokunma turları yaptırılmaktadır. Bu turlar ile görme özürlü ziyaretçilerin bir dizi heykeli hissetmeleri sağlanmaktadır.

Braille ve büyük punto baskılı broşürler yardımı, 1979 yılında başlatılan özel sergi ve müzeye erişebilme projesi kapsamında yürütülen işaret dili-yorumu programları, galeri konuşmaları-dersleri aracılığıyla özürliülerin erişilebilirliği güçlendirilmektedir.

1984 yılında, müze donanımları genişletildi. Bu kapsamda asansörler, rampalar ve ana öğeler; galerilere tiyatrolara, ofislere ve kütüphanelere erişilebilirlik sağlamak üzere değişime uğratıldı.

Günümüzde tekerlekli sandalyeli ziyaretçileri ayrı bir yere almak düşüncesinden uzaklaşmakta; aksine diğer ziyaretçilerle birlikte bulunmalarını sağlayıcı düzenlemeler yapılmaktadır. MOMA bu konuya özen göstermektedir.

Bu çalışmaları karşılığında MOMA, özel film gösterimi için New York Valiliği sanat ödülünü ve 1992 yılında da Manhattan Belediye Başkanlığı erişim ödülünü kazandı.

Müze değişik toplulukların, sivil toplum örgütlerinin, örgüt otoritelerinin desteğini ve özürliülerin sorunlarına ilgilerini kazanmak yönünde çalışmalar yürütmektedir. Diğer bir deyişle **müze dostları** kapsamını genişletmeye çalışmaktadır.

Müze, görme özürliülerinin MOMA'nın tüm sergilerine ulaşmalarını ve müze konuşmalarına katılmalarını gerçekleştirecek çalışmalar içerisindedir. Yüksek kontrastlı siyah-beyaz fotoğraflar, abartılmış çizimler, teyp konuşmaları, çeşitli formatlarda iki boyutlu sanat eserleri tanımlamaları erişilebilirliği güçlendirici girişimlerdir.

MOMA'nın diğer bir girişimi de **Körler İçin Sanat Eğitimi(AEB) Gurubu**'nun oluşturulmasıdır. AEB, MOMA koleksiyonundaki nesnelere dayanarak üç boyutlu, elle tutulur ve somut modeller yarattı. Bilgisayarlı abartılmış çizimler, modeller, teypler AEB'nin eğitim yardımcı diğer malzemeleridir.

Çağdaş müzecilik uygulamalarına **İskoç Glasgow Müzeleri** çalışmaları da örnek olarak gösterilebilir. Glasgow Müzeleri'nin tarih öncesi zanaatkarlar tarafından geliştirilmiş, üzerinde pek çalışılmamış iyi bir koleksiyonu vardır. Bu koleksiyon özellikle görme özürliülerin ilgisini çekebilecek bir konumda sergilenmektedir. Sergi dokunulabilecek bir konumda oluşturulmuştur. Kullanılmayan şeyler, kaba rota çiziciler, cilalanmış baltalar, ok uçları gibi elli değişik nesne; geyik derileri, kurt derileri, avcı aletleri çeşitlilik içinde sunulmaktadır. Sergi alanı altıgen bir biçimde düzenlenmiştir. Bütün nesneler şekilli **plastizodelalara** yerleşiktir. Bu madde polystrenden daha yumuşaktır ve parlak renklidir. Sergileme ortopedik özürliülerin erişimlerini de kolaylaştırmaktadır. Sergi bilgileri uzun bir

şerit boyunca, hem baskılı harflerle ve hem de Braille metni olarak bağlı heksagonal boyutta sunulmaktadır. Bilgi metni teybe alınmış olarak da verilmektedir.

Sergi, Glasgow Müzeleri'ndeki **İskoç Kraliyet Bankası**'nın yürüttüğü tur programının ayrılmaz bir parçasıdır. Bir çok kuruluş sergiyi, görme özürlü çocukların arkeolojik eğitiminde kullanmaktadır. Sergi oluşumunda çok sayıda sivil toplum örgütü katkı sağlamıştır.

Newcastle **Laing Sanat Galerisi**'ndeki en popüler sergi, **Dokunma Özgürlüğü** adını taşımaktadır. Sergiyle birlikte özel tuvalet, bina ve rampa düzenlemeleri de yapılmıştır. Sergiye ilgiyi arttırmak üzere danışmanlık ekipleri oluşturulmuş, renk düzenlemeleri yapılmış, yansıtıcı olmayan camlar geliştirilmiştir. Sergide yürütülen **Çocuk Turları**, çocukların eğitimi yanında zihinsel özürlüler için de olumlu sonuçlar vermektedir. Ortopedik özürlüler için rampalar, otomatik kapılar, genel asansörler, park yerleri v.b. önlemler geliştirilmiştir.

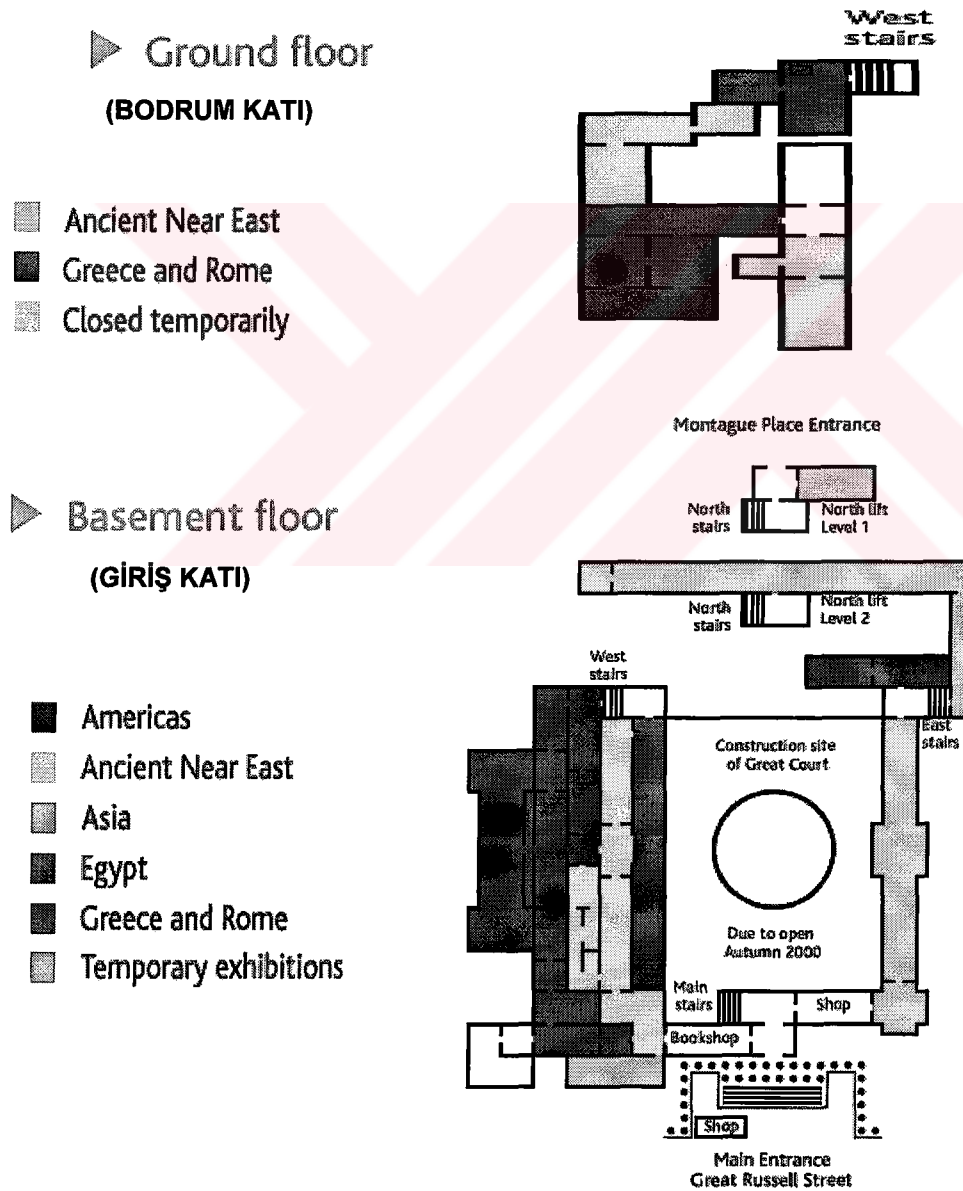

4.3.2.3. The British Museum :

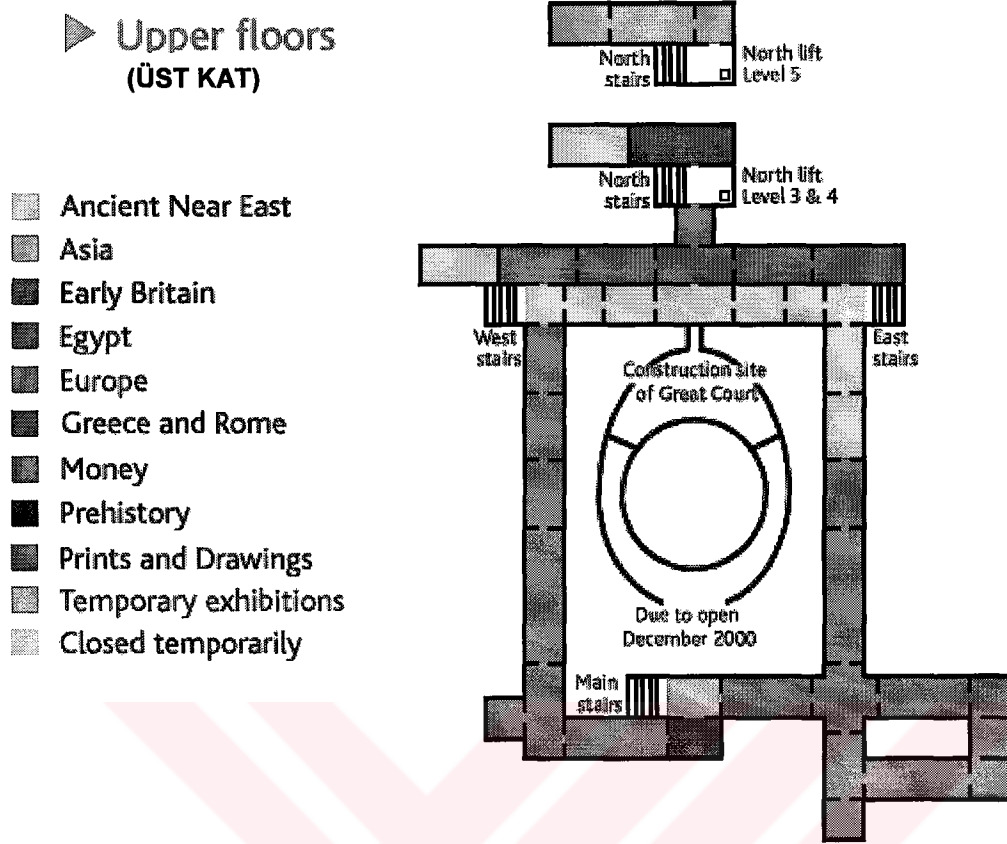
The British Museum, dünyanın en büyük ve eski müzelerindendir. Müze 1753 yılında İngiliz Parlamentosunun kabul ettiği bir yasayla kurulmuştur. Bugün ise 1963 yılında hazırlanan İngiliz Müze Yasasına (The British Museum Act) göre yönetilmektedir. Müze 25 kişilik yönetim kurulu tarafından yönetilmektedir. Müzenin Yönetim Kurulu üyeleri, biri Kraliçe tarafından olmak üzere, 15'i Başbakan, geri kalan 9'u ise üyelerin kendileri ve ilişkide bulunan kurumlar tarafından belirlenmektedir.

Müze, büyük ölçüde hükümetten aldığı yardımla finanse edilmektedir. Müzenin diğer gelirleri ise sponsorlardan ve Müzenin ticari faaliyetlerinden sağlanmaktadır. Müze, ticari faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla The British Museum Company'yi kurmuştur.

Aşağıdaki şekilde müze yerleşim planı ve sergilerin katlara dağılımı görülmektedir.

Şekil 23 : British Museum Yerleşim Planı.

Şekil 24 : British Museum Yerleşim Planı.

Müze tarafından özürllülere sunulan hizmetler aşağıda açıklanmıştır :

a- Genel :

1. The British Museum'un ve The British Company'nin oldukça gelişmiş ve görsel tasarım olarak NASM'den çok daha özenli hazırlanmış bir websitesi bulunmaktadır. Müzenin websitesi, www.thebritishmuseum.ac.uk'dir. Site'de; müzenin sergileri, koleksiyonu, sunduğu hizmetler ve üç aylık programları ile ilgili detaylı bilgiler sunulmaktadır.
2. Müzenin özürllüler için ayrı bir park yeri yoktur. Ancak Müze yönetimine önceden haber verilmesi durumunda özürllüler için ayrı park yeri sağlanmaktadır.

b- Tekerlekli Sandalye Kullanan Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

3. Tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçiler için, girişte bir asansör bulunmaktadır.
4. Binanın her katına erişimin sağlandığı ve tekerlekli sandalyelerin kolaylıkla girip çıkacağı genişlikte asansörler bulunmaktadır.
5. Binanın girişinde ücretsiz olarak tekerlekli sandalye sağlanmaktadır.
6. Müzede, özürllüler için tuvalet ve lavabolar bulunmaktadır.

c- Görme Engelli Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

7. Müze hakkında bilgi veren, kitapçıklar büyük puntıyla hazırlanmıştır.
8. Görme engelli ziyaretçilerin rehber köpekleri ile beraber müzeyi ziyaret etme olanakları vardır.

9. Müzenin çeşitli galerileri hakkında bilgi veren ses kasetleri, görme engelli ziyaretçilerin kullanımına açıktır.
10. Roma ve Mısır Heykelleri ile Parthenon Galerilerindeki eserlere görme engellilerin dokunmasına izin verilmektedir. Ayrıca, bu galerilerdeki eserler hakkında kasetler ve büyük puntıyla hazırlanmış rehber kitaplar ziyaretçilere sunulmaktadır. Dokunmaya açık heykellerin altında Braille alfabesiyle hazırlanmış işaretler bulunmaktadır.
11. Müzenin girişindeki bürodan, 5 pound karşılığında büyüteçler kiralanabilir.

d- Sağır ve Duyma Zorluğu Olan Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

12. Sağır ve duyma zorluğu olan ziyaretçilere, taşınabilir dinleme cihazları verilmektedir.
13. Müzede işaret dili kullanan rehberlik hizmeti mevcuttur.

e- Zihinsel Özürlü Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

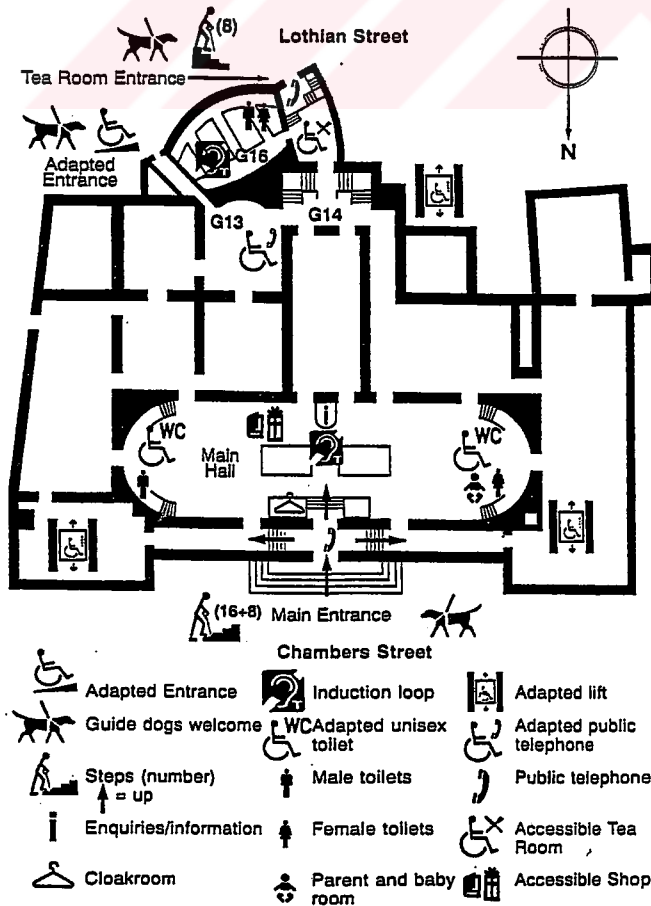
14. Müzede basit İngilizce ile hazırlanmış audio-tur kasetleri bulunmaktadır.
15. Dokunmaya izin verilir.
16. Özel rehberli turlar düzenlenir.
17. Özel teyp ve animasyonlu sunumlar yapılır.

4.3.2.4. İskoçya Kraliyet Müzesi :

İskoçya'nın en eski ve köklü müzelerinden biri olan Kraliyet Müzesi'nin de (the Royal Museum of Scotland) dahil olduğu İskoçya Ulusal Müzeleri (National Museums of Scotland) özürtlüler için ayrı bir politika belirlemiştir. Bu politikanın amacı, özürtlülerin müze ziyaretlerinden mümkün olan en fazla şekilde yararlanmasını sağlamak ve istihdamda fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır.

Aşağıdaki şekilde yerleşim planı bulunan Müzenin özürtlülere yönelik verdiği hizmetler şunlardır :

Şekil 25 :
İskoçya Kraliyet
Müzesi
Planı.

a- Genel :

1. İskoçya Kraliyet Müzesinin, internette bir web sitesi bulunmamaktadır. Ancak, Müzenin özörlölere yönelik hazırladığı müzeye erişim rehberi gerçekten çok iyi tasarlanmış olup, verilen hizmetlerin tümünü kapsayıcı niteliktedir. (Ek 1)
2. Müzenin özörlölere için düzenlenmiş ayrı bir park yeri yoktur.

b- Tekerlekli Sandalye Kullanan Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

3. Müze binasının arka tarafında tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçilerin yararlanması amacıyla rampalı giriş kapısı bulunmaktadır.
4. Binanın girişinde her hangi bir ücret ödenmeden, tekerlekli sandalye sağlanmaktadır.
5. Müzenin British Bird Hall galerisi hariç, tüm sergilerine tekerlekli sandalye ile erişim sağlanmıştır.
6. Müzede, tekerlekli sandalye kullanıcıları için tuvalet ve lavabolar bulunmaktadır.
7. Müzede, fiziksel engelliler için tasarlanmış telefonlar bulunmaktadır. Ancak, ABD'deki TDD benzeri telefon cihazları bulunmamaktadır.
8. Müzenin, kafeteryalarına tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçilerin erişimi sağlanmıştır.
9. Müzede bulunan 4 adet asansör özörlü ziyaretçilerin kullanımına açıktır.
10. Müzede bulunan eğitim salonunda (Lecture Theatre) tekerlekli sandalyeli ziyaretçiler için, ayrı yerler sunulmuştur.

c- Görme Engelli Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

11. Müze, rehber köpek kullanan ziyaretçilerin kullanımına açıktır.
12. Müzenin, Ek 1'de sunulan rehberinde müzede bulunan merdivenlerin basamak sayıları belirtilmiştir.
13. Müzede kasetlere kaydedilmiş ve görme özörlölere kullanım için hazırlanmış audio-tur paketleri bulunmaktadır.

d- Sağır ve Duyma Zorluğu Olan Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

14. Sağır ve duyma zorluğu olan ziyaretçilere taşınabilir dinleme cihazları verilmektedir.

e- Zihinsel Özörlü Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

15. Müzede basit İngilizce ile hazırlanmış audio-tur kasetleri bulunmaktadır.
16. Dokunmaya izin verilir.
17. Özel rehberli turlar düzenlenir.
18. Özel teypli ve animasyonlu sunumlar yapılır.

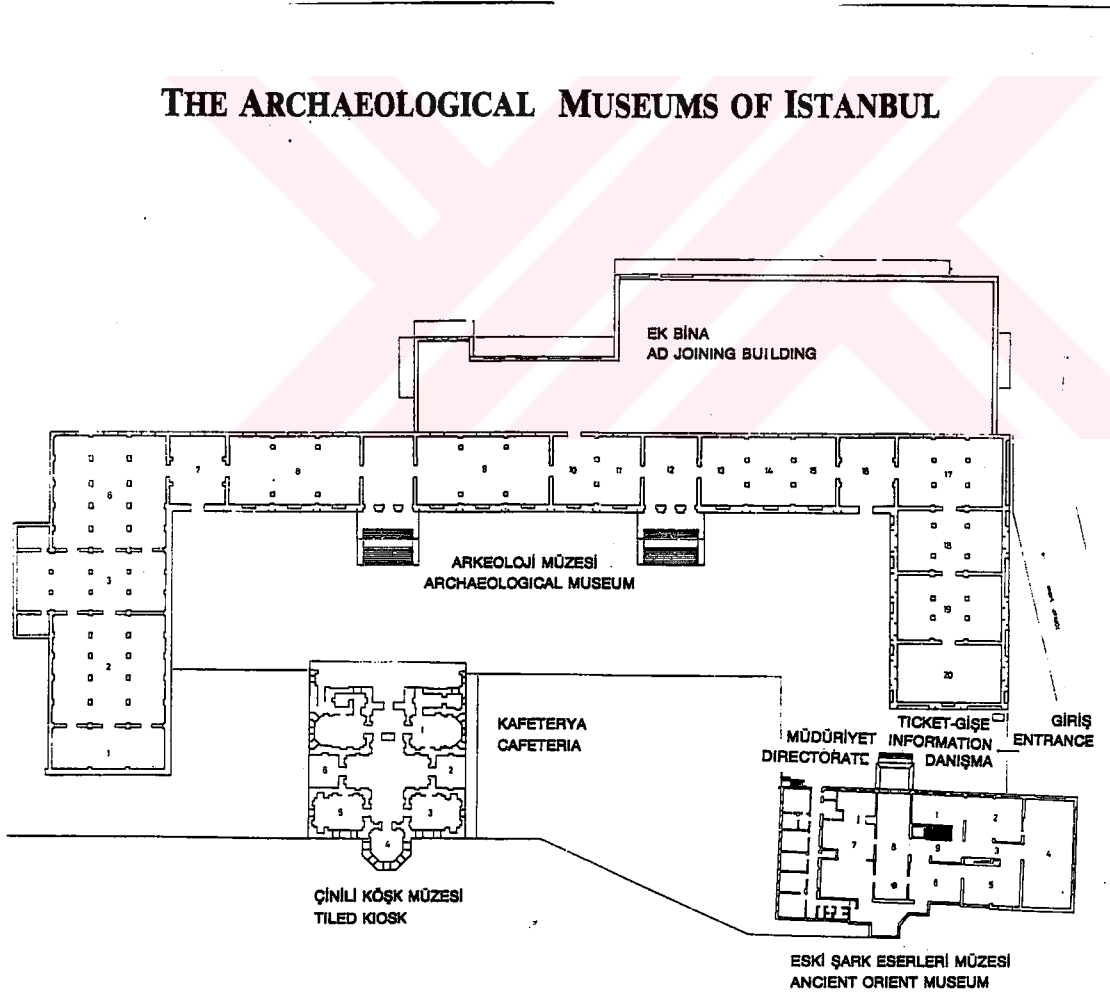
4.3.3. Türkiye’deki Müzelerin Özürlülere Yönelik Hizmet ve Uygulamaları :

Bu bölümde Türkiye’de bulunan iki müzenin özürlülere yönelik hizmet ve uygulamaları incelenecek ve öneriler sunulacaktır. Bu bölümün ardından incelenen 5 müzenin hizmetleri bir matriks halinde gösterilecektir. İncelenecek müzelerin ilki, İstanbul Arkeoloji Müzeleridir(İAM). Türkiye’nin ilk müzesi olan İAM’nin özürlülere yönelik hizmetlerini incelenmesinin nedeni, İAM’nin ülkenin en zengin koleksiyona sahip arkeoloji müzesi olmasıdır. İkinci incelenecek müze olan Harbiye Askeri Müzesi’nin seçiliş sebebi ise, yönetimi Türk Silahlı Kuvvetlerinde olması nedeniyle Devlet yönetimindeki diğer müzelerden daha geniş kaynaklara sahip olmasıdır ve hizmetlerini Türkiye’deki diğer müzelere oranla, çok daha modern tekniklerle sunmasıdır.

4.3.3.1. İstanbul Arkeoloji Müzeleri :

Tarihçesi :

Modern anlamda Türk müzeciliğinin temeli Tophane Müşiri Damat Ahmet Fethi Paşa’nın gayretleriyle 1846’da atılmıştır.

Şekil 26 : İstanbul Arkeoloji Müzeleri Planı.

1453'te İstanbul'un fethinden sonra Aya İrini Kilisesi, değerli harp silah, araç ve gereçlerinin toplandığı "Cebehane" olarak düzenlenmişti. 1846'da Aya İrini'deki revakların araları camekanlarla kapatılarak, sergileme mekanı haline getirilmiştir. Bu mekanlardan bir bölümünde eski harp silah, araç-gereçlerinden oluşan koleksiyonlar, diğer bölümünde ise arkeolojik eser koleksiyonları sergilenmiştir.

Ahmet Fethi Paşa'dan sonra Aya İrini'deki bu koleksiyonlar kısa bir süre içinde ilk defa, MÜZE adını almış ve "Müze-i Hümayun" olarak isimlendirilmiştir. Müze teşkilatının kurulmasından sonra özellikle arkeolojik eserlerin sayısının artması üzerine bu eserler 1880'de Çinili Köşk'e taşınmış ve bugünkü İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin temeli atılmıştır. Osman Hamdi Bey tarafından İmparatorluk Müzesi olarak yaptırılmış, 1891, 1902 ve 1908 yıllarında üç aşamada tamamlanmıştır. Dünyadaki en eski 8-10 müze binası arasında yer almaktadır.

Müzenin Koleksiyonu :

Müze'de çeşitli kazılardan elde edilmiş, tarih öncesi medeniyetler ile, Roma ve Bizans eserleri sergilenmektedir. İskender Lahdi (İ.Ö. 4. yy) dünyanın en ünlü arkeolojik yapıtlarından biridir.

Bugünkü müze; Arkeoloji Müzesi, Eski Şark Eserleri Müzesi ve Çinili Köşk'ten oluşmaktadır.

Eski Şark Eserleri Müzesi Osman Hamdi Bey tarafından 1883'te ilk "Güzel Sanatlar Akademisi" olarak yaptırılmıştır. 1917'den beri müze olarak hizmet vermektedir. Müzenin ek binası dört katlı olarak 1991'de açılmıştır.

En üst katında cam, metal, seramik, taş, v.b. malzemelerden yapılmış küçük eşyalar, 3ncü katında Kıbrıs, Suriye ve Filistin gibi Osmanlı İmparatorluğu'ndan kopmuş yakın kültürlerin, kalkolitik dönemden Roman Dönemi'ne kadar olan objeleri, 2nci katında antik çağdan günümüze Anadolu Kültürleri'ne ait eserler(Truva, Çanakkale, v.b.) sergileniyor.

İlk katında çocuklar için düzenlenen bölümde Çağlar Boyu İstanbul, Mimari Anıtlar, Thracian-Bithynian Kültürleri ve Bizans Sanatı konuları sergilenmektedir.

Çinili Köşk, 1472'de Sultan II. Mehmet döneminde yazlık saray olarak yaptırılmıştır. Osmanlı sivil mimarisinin en eski ve en güzel örneklerindendir. Selçuklu ve Osmanlı(İznik, Kütahya ve Çanakkale) çini ve keramiklerinin sergilendiği müze olarak korunmaktadır.

Arkeoloji Müzesi'nde zengin heykel, büst ve kabartmaların Anadolu'nun çeşitli bölgelerine ait en güzel örnekleri sergilenmektedir.(Müzenin koleksiyon ve sergilemesine ait diğer örnek resimler ek 6'dadır.)

Müze'nin özörlülere yönelik hizmetleri ilgili başlıklar altında aşağıda gösterilmiştir :

Resim 25 ve Resim 26 : İstanbul Arkeoloji Müzeleri Ön Girişi.

5. Binanın her katına erişimi sağlayan ve tekerlekli sandalyelerin kolaylıkla girip çıkacağı genişlikte asansörler bulunmamaktadır. Müzenin üst katına erişim merdivenle sağlanmaktadır.

Resim 27 ve Resim 28 : İstanbul Arkeoloji Müzeleri Merdiveni.

6. Müzede fiziksel özörlöler için bir tuvalet bulunmaktadır. Ancak tuvalet müzenin ana binası dışındadır. Tuvaletin bulunduğu girişte herhangi bir ayırıcı işaret bulunmamaktadır. Ayrıca, tuvaletin bulunduğu binanın girişinde seviye farklılığı olduğundan tekerlekli sandalyeli ziyaretçinin tek başına hareket etmesi oldukça zordur. Girişten sonra tuvalete giden yolda rahat manevra imkanı yoktur. Yol çok dar ve özörlö ziyaretçinin çarpabileceğı

sergilenmeyen tarihi eserler bulunmaktadır. Tüm bu engellerin ardından tuvalete ulaşıldığında ise tuvaletin kilitli olduğu görülmektedir.

Resim 29 : İstanbul Arkeoloji Müzeleri Tuvalet Girişleri.

Resim 30 ve Resim 31 : İstanbul Arkeoloji Müzeleri Tuvaleti.

7. Müzenin bahçesinde bulunan açık kafeteryada ziyaretçilere içecek ve yiyecek servisi yapılmaktadır. Ancak kafeteryanın girişi ve kafeteryanın ara yolları tekerlekli sandalyeli ziyaretçilerin erişimine müsait değildir.

Resim 32 : İstanbul Arkeoloji Müzeleri Bahçe Görünümü.

8. Müzenin giriş katında ihtiyaç duyabilecek ziyaretçiler için, tekerlekli sandalyeler bulundurulmamaktadır.
- c- **Görme Engelli Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :**
9. Görme zorluğu çeken ziyaretçiler için büyük puntolu basılmış broşürler bulundurulmamaktadır.
10. Müzenin galerileri hakkında bilgi veren ve görme engelli ziyaretçiler için hazırlanmış ses kasetleri bulunmamaktadır.
11. Müze koleksiyonu hakkında Braille alfabesiyle hazırlanmış kitapçıklar bulunmamaktadır.
12. Müzenin bazı galerilerinde eserler görme engelli ziyaretçilerin çarpabileceği şekilde sergilenmektedir.

*Resim 33 :
İAM
Sergi Alanı*

13. Müzede sergilenen eserlerin yanında bulunan ve eser hakkında bilgi veren levhalarda Braille alfabesi kullanılmamıştır.

Resim 34 : İstanbul Arkeoloji Müzeleri Sergi Alanı.

14. Müzenin, görme engelli ziyaretçilerin rehber köpekleriyle beraber müzeyi ziyaret etmeleri ile ilgili herhangi bir uygulaması yoktur.

15. Müzede sergilenen eserlere ziyaretçilerin dokunması yasaktır.

d- Sağır ve Duyma Zorluğu Olan Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

16. Sağır ve duyma zorluğu olan ziyaretçiler için, müze sergilerinin gösterildiği filmler sunulmamaktadır.

17. Müzenin girişinde bulunan interaktif bilgisayar sunumlarının işitme engelliler için yazılı kopyaları mevcut değildir.

18. Müzede işaret dili kullanılan rehberlik hizmeti yoktur.

e- Zihinsel Özürlü Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

19. Müzenin zihinsel özürlü ziyaretçiler için, herhangi bir programı bulunmamaktadır.

4.3.3.2. Harbiye Askeri Müzesi :

Tarihçesi :

1726'da Aya İrini Kilisesi'nde toplanan cebahanedeki tüm malzemeye bir düzen verilerek "Dar-ül Esliha" adı altında yeni bir kuruluş gerçekleştirilmiştir.

1846'da Tophane Müşiri Damat Ahmet Fethi Paşa'nın gayretleriyle Askeri Müze gerçek anlamda müze olarak kurulmuştur. Aya İrini'nin revakları arasında camekanlı bölümlerde sergilenen, eski harp silah, araç ve gereçlerinden oluşan koleksiyon Ahmet Fethi Paşa'dan sonra ilk defa, "Müze-i Humayun" adını alarak müze adıyla isimlendirilmiştir. Ahmet Muhtar Paşa zamanında silah koleksiyonları ilanlar ve resmi yazışmalarla zenginleştirilmiş; kütüphanesi, sineması, atış poligonu, yayınları, kıyafethanesi ve mehteri ile günümüz çağdaş müzecilik anlayışına uygun nitelikte bir müze oluşturulmuş; Esliha-i Askeriye adını almıştır.

1940'a kadar Aya İrini'deki faaliyetlerini sürdüren Askeri Müze 2. Dünya Savaşı tehlikesinin ortadan kalkmasından sonra, 1949 yılına kadar Maçka Silahhanesi'nde toplanan eserler, 1959'dan itibaren Harbiye Mektebi Jimnastikhanesi Binası'nda tekrar sergilenmeye başlamıştır. Eski Harbiye Binası'nın müze koleksiyonları ve müzecilik açısından gelişmeye yetersiz olduğu görülmüş; Müze olarak düzenlenmesine karar verilmiş ve 1966'dan itibaren restorasyon çalışmaları başlamıştır. 10 ŞUBAT 1993'te yeni bir düzenleme ile ziyarete açılmıştır.

1726'dan itibaren Dar-ül Esliha adıyla koleksiyonu oluşmaya başlayan müze, Ahmet Muhtar Paşa'nın müdürlüğünü yaptığı dönemde Esliha-i Askeriye adını almıştır.

Harbiye Askeri Müzesi Koleksiyonu :

Türk Kara Kuvvetleri'nin Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi'ne ait her çeşit silah, çadır, sancak ve kıyafetleri, savaşımlara ait tablolar, padişahlara ait büst ve modeller, Türk büyükleri ve Atatürk'e ait canlandırmalar, İmparatorluk ve Cumhuriyet dönemine ait madalya ve nişanlar, askeri hediyeler sergilenmektedir. Okçuluk ve binicilik salonu Atatürk'ün sınıfı, Atatürk Salonu, Genel Kurmay Başkanları Salonu, Kenan Evren Salonu, v.b. özel salonları da bulunmaktadır.

Harbiye Askeri Müze Binası ve Koleksiyonun Sergilenmesi :

Müzeye giriş, kat planında da görüleceği gibi kapının kapının iki yanında sağ ve sol tarafta yer alan çift taraflı geniş merdivenlerle sağlanmıştır. Merdivenlerde bedensel özürllüler ya da yürümeye zorluğu olanlar için herhangi bir önlem alınmamıştır. Geniş bir kapı ve temiz bir girişten sonra çok işlevli danışma bölümü yer almaktadır. Bilet satışı, emanet, vestiyer ve hediyeelik eşya satışı hizmetleri de danışma masasında verilmektedir.

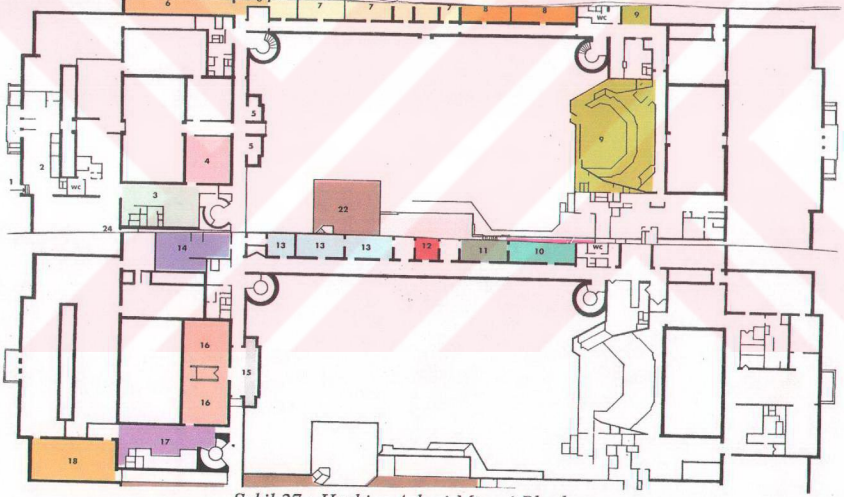
Gezinin başlayacağı tanıtım salonuna geçmeden önce vestiyeri takip eden koridorun solunda WC yer alıyor. Rahat bir alan ayrılmış, ancak bir özürllü WC'i ve bebek değişim bölümü bulunmamıştır.

Tanıtım salonunda Askeri Müze'nin tarihi 1846'dan günümüze dek uzanan dönemine ait çeşitli fotoğraf, belge ve yayınlar bulunmaktadır. Ayrıca müzenin tarihçesi, sergi salonları, kütüphanesi ve fiziksel engelliiler için yapılan düzenlemeleri, dokunmatik ekranlı bilgisayar sistemi ile İngilizce ve Türkçe olarak anlatılmaktadır.

Askeri Müze'nin koleksiyonu geniş koridorlardan geçilen salon ve galerilerde kronolojik olarak sergilenmiştir. Duvar, koridor ve salonlardaki vitrinlerde sergilenen eşyalar, kolayca seçilecek tarzda düzenlenmiştir. Vitrinler bir düğme yardımıyla aydınlanmakta, makul bir süre sonra da kendiliğinden sönmektedir. Vitrinlerin konumu dört taraflı görüşe açıktır; bedensel özürli arabalarının rahatça hareket edeceği açıklık vardır. Etiketler yazı karakteri, puntoları ve konuldukları yerde yükseklik ve eğim açısından göz konforuna uygundur. Konu ile ilgili örnek resimler Ek-6'dadır. Müze yeni sergileme tekniğinden de yararlanarak düzenlenmiştir. Rehberlik hizmetleri profesyonel düzeydedir. Salon girişlerinde yer alan levhalarla, broşürde numaralanan salon, galeri gibi bölümler isimleriyle belirtilmiştir. Örneğin : Atatürk Salonu v.b. kat planlarını gösteren şematik eski panolar, yeni açılan bölümleri de gösterecek şekilde yeniden düzenlenmektedir.

Genel Kurmay Başkanları Salonu olarak belirtilen bölümde, yakın bir gelecekte koleksiyonu zenginleştireceğinden, müzenin yeni sergileme alanları ihtiyacı doğacaktır.

Müzecilik uygulamalarının yanı sıra dünyanın en eski bandosu olan **Mehteran Bölüğü** ile, yerli ve yabancı, sivil ve asker her türlü kültür ve sanat faaliyetlerine açık **Kültür Sitesi** de Harbiye Askeri Müzesi bünyesinde yer almaktadır. Aşağıda yerleşim planı sunulan Müzenin özörlülere yönelik verdiği hizmetler sunlardır :

Şekil 27 : Harbiye Askeri Müzesi Planları.

a. Genel :

1. Müzenin tanıtıldığı ve hizmetleri hakkında bilgi verildiği internet web sitesi bulunmamaktadır.
2. Müzenin özörlülere ayrılmış bir otoparkı bulunmaktadır.
3. Müzenin özörlülere yönelik hazırlanmış bir bilgi rehberi yoktur.

b. Tekerlekli Sandalye Kullanan Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

4. Müzenin girişinde, tekerlekli sandalyeli ziyaretçilerin erişimi için herhangi bir rampa veya benzeri bir düzenleme yoktur.

Resim 35 : Harbiye Askeri Müzesi.

5. Binanın üst katına erişimin sağlandığı ve tekerlekli sandalyelerin kolaylıkla girip çıkacağı genişlikte asansörler bulunmaktadır. Ancak, asansör kilitli tutulmaktadır.

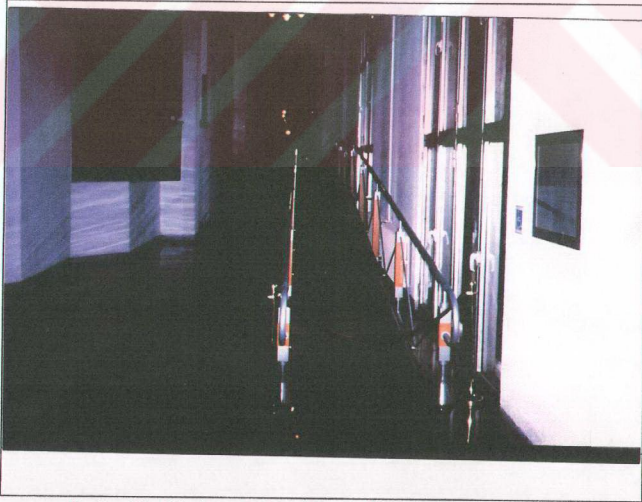

Resim 36 : Harbiye Askeri Müzesi Asansör Boşluğu.

6. Müzenin üst katında tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçiler için rampa bulunmaktadır. Rampa %10'luk bir eğime sahiptir. Ancak, rampanın bitişinde tekerlekli sandalyenin giremeyeceği ve rahat manevra yapamayacağı bir kapı bulunmaktadır.

Resim 37 : Harbiye Askeri Müzesi Rampa Sembolü.

Resim 38 : Harbiye Askeri Müzesi Rampa Durumu.

Resim 39 : Harbiye Askeri Müzesi Rampa Çıkışı.

7. Müzede tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçiler için tuvalet bulunmaktadır. Ama İstanbul Arkeoloji Müzelerinde olduğu gibi tuvalet kapısı kapalıdır.

Resim 40 : Harbiye Askeri Müzesi Tuvaletleri.

8. Müzenin ilk katından bahçeye açılan kapıda seviye farklılığı bulunmaktadır.

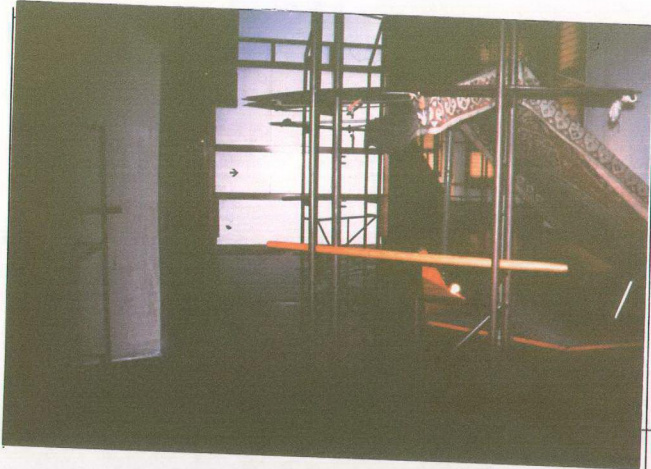

Resim 41 : Harbiye Askeri Müzesi Bahçe Çıkışı.

9. Müzenin giriş katında ihtiyaç duyabilecek ziyaretçiler için tekerlekli sandalyeler bulundurulmamaktadır.

c. Görme Engelli Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

10. Görme zorluğu çeken ziyaretçiler için büyük puntolu basılmış broşürler bulundurulmamaktadır.
11. Müzenin galerileri hakkında bilgi veren ve görme engelli ziyaretçilerin kullanımı için hazırlanmış ses kasetleri bulunmamaktadır.
12. Müzenin koleksiyonu hakkında Braille alfabesiyle hazırlanmış kitapçıklar bulunmamaktadır.
13. Müzenin bazı galerilerinde görme engelli ziyaretçilerin hareketini engelleyebilecek şekilde eserler sergilenmektedir. Bu engeller, tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçilerin de hareketlerini kısıtlamaktadır.

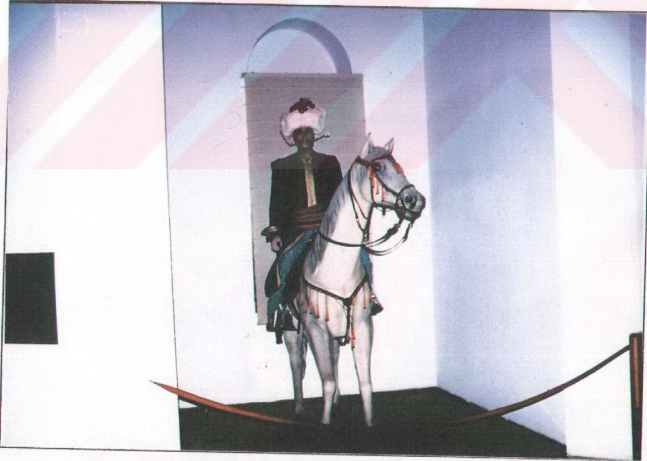

*Resim 42
Harbiye
Askeri
Müzesi
Sergi
Mekanı*

Resim 43 : Harbiye Askeri Müzesi Sergi Mekanı.

14. Müzede sergilenen eserlerin yanında bulunan ve eser hakkında bilgi veren levhalarda Braille alfabesi kullanılmamıştır.
15. Müzenin, görme engelli ziyaretçilerin rehber köpekleriyle beraber müzeyi ziyaret etmeleri ile ilgili herhangi bir uygulaması yoktur.
16. Müzede sergilenen eserlere ziyaretçilerin dokunması yasaktır.

Resim 44 : Harbiye Askeri Müzesi Sergilemesi.

d. Sağır ve Duyma Zorluğu Olan Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

17. Sağır ve duyma zorluğu olan ziyaretçiler için müze sergilerinin gösterildiğı filmler sunulmamaktadır.
18. Müzenin girişinde bulunan interaktif bilgisayar sunumlarının işitme engelliler için yazılı kopyaları mevcut değildir.
19. Müzede işaret dili kullanan rehberlik hizmeti yoktur.

e. Zihinsel Özürlü Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

20. Müzenin zihinsel özürlü ziyaretçiler için herhangi bir programı bulunmamaktadır.

MÜZELERİN ÖZÜRLÜLERE YÖNELİK HİZMETLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Ülkeler	ABD	AB		TÜRKİYE	
Müzeler	NASM	BM	RMS	İAM	HAM
• Genel Hizmetler					
1. İnternet Websitesi	Var	Var	Var	Yok	Yok
2. Park	Var	Yeterli Değil	Yok	Yok	Var
• Tekerlekli Sandalye Kullanan Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler					
3. Binanın girişindeki rampalar	Var	Yok (Asansör bulunmakta)	Var	Yok	Yok
4. Girişte ihtiyacı olan ziyaretçiler için tekerlekli sandalyeler bulunmakta	Var	Var	Var	Yok	Yok
5. Müzede özürllüler için asansör bulunmakta	Var	Var	Var	Yok	Yeterli Değil
6. Özürllüler için tuvalet bulunmakta	Var	Var	Var	Yeterli değil	Yeterli Değil
• Görme Engelli Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler					
7. Büyük puntıyla basılmış broşürler	Var	Var	Yok	Yok	Yok
8. Ses kasetleri	Var	Var	Var	Yok	Yok
9. Rehber köpekli ziyaretçilerin Kabulü	Bilgi yok	Var	Var	Yok	Yok
10. Braille alfabesiyle hazırlanmış kitapçıklar	Var	Var	Yok	Yok	Yok
11. Dokunmanın izin verildiği turlar	Var	Yok	Yok	Yok	Yok
• Sağır ve duyma zorluğu olan Ziyaretçilere sağlanan hizmetler					
12. Özürllüler için hazırlanmış filmler	Var	Yok	Yok	Yok	Yok
13. Bilgisayar sunumlarının yazılı kopyaları	Var	Yok	Yok	Yok	Yok
14. Taşınabilir dinleme cihazları	Yok	Var	Var	Yok	Yok
19. İşaret dili bilen rehber eşliğinde düzenlenen turlar	Var	Var	Yok	Yok	Yok
• Zihinsel Özürllüler İçin Hazırlanmış Ayrı Programlar	Var	Var	Yok	Yok	Yok

NASM : National Air and Space Museum
BM : the British Museum
RMS : the Royal Museum of Scotland
İAM : İstanbul Arkeoloji Müzeleri

HAM : Harbiye Askeri Müzesi

Hepimiz özürlü insanlara müzelerin açık olması ve bu imkanın geliştirilmesinin gerekliliğinin farkındayız, fakat çoğumuz bunu işimizi pek de ilgilendirmeyen belirsiz ve soyut bir konu olarak ele alıyoruz. Bu insanlara imkan sağlandığında ise, bu çoğu zaman sınırlı bir kolaylık olarak, tekerlekli sandalye-kullanıcıları için tuvalet ya da belki görme özürllüler için şöyle bir rahatlatma turu şeklinde olmaktadır. Özürlü insanların müzelere daha kolay gelmeleri için ne yapılması gerektiğini acaba ne kadar anlayabiliyoruz ve bunun müze işi ile ilgisini nasıl kuruyoruz sorusuna yanıt aramalıyız. Bu amaçla Fethiye Erbay 1992 yılında müzelerin planlama çalışmalarına yaklaşımlarını araştırırken, müzelerin özürllülere olan yaklaşımlarını da saptamaya çalışmıştır.⁵⁷ 12 ülkenin 70 müzesinde planlama çalışmaları kapsamında müze aktivitelerini belirlemiştir.

Müze aktiviteleri içerisinde de müzelerin çağdaşlaşmaya yönelik çalışmaları içerisinde özürllülerle ilgili aşağıda belirtilen çalışmaları yaptıklarını saptamıştır, yukarıda belirtilen cevaplar, müzelerde özürllü ziyaretçilere yönelik hizmetlerin yetersizliğini yansıtmaktadır.

Özürllü ziyaretçiler için çoğu müzede özel olarak uygulanan programlar olmasa da, bazı müzeler özürllü ziyaretçileri için aşağıda belirtilen aktivitelere sahiptir :

- *Özel atölye çalışması,*
- *Koleksiyon ve sergilere girebilirlik,*
- *Körler için tekstil koleksiyonlarına dokunabilirlik,*
- *Binadaki rampalar sayesinde tekerlekli sandalyeyle girebilirme,*
- *Rehberler eşliğinde turlar,*
- *Tuvaletlerde özürllü ziyaretçiler için dizayn farklılığı,*
- *Kasetle müze ve koleksiyonların tanıtımının yapılması,*
- *İhtiyaçlarına göre değişik ve özel aktiviteler düzenlemesi,*
- *Özel eğitim hizmetleri ve özel sergi dizaynı,*
- *Binalar körlerin rahatça gezmeleri için uygun yardımcı araçlarla donatılması,*
- *Özürllülerin yaptıklarını sergileme imkanları sağlanması,*
- *Özürllü ziyaretçilerin yanında, 70 yaşın üstündeki ziyaretçilerin de özel hizmet(ucuz bilet, asansör) gibi imkanlardan yararlanması.*

5. ÖNERİLER VE SONUÇ :

Çağdaş müzeler; hizmetlerini ve pazarlama stratejilerini geliştirirken, müşteri isteklerine öncelik vermeye başlamışlardır. 1970’li yıllarda başlayan bu gelişmeler yanında özürllülerin de ayrı müşteri grubu olarak, ihtiyaç ve istekleri gündeme getirilmiştir. Özürllülerin gündeme girmesi, sadece müzeler çerçevesinde düşünülemez.

Çevresel engellerde yeterli değişikliklerin ve topluma katılım şartlarında iyileştirmenin yapılmaması; nüfusun yaklaşık %10-15’lik bir bölümünü oluşturan özürllülerin toplumdan giderek soyutlanması sonucunu yaratacaktır. Toplumdan soyutlanma, özellikle yüksek eğitim almış ve kalifiye özürllülerin iş gücüne etkin şekilde katılamaması demektir. Özellikle kalifiye özürllülerin topluma katılımının sağlanamamasının toplam ekonomiye getireceği zarar, topluma katılımın (hem ekonomik hem de sosyal hayata) önündeki engellerin kaldırılmasının maliyetinden daha yüksek olacaktır.

Özürllülerin, bir başkasının desteğine gerek duymadan ve daha da önemlisi, kendilerine “özel” okullar, mekanlar veya kurumlar tanınmadan “normal” insanların oluşturduğu toplumsal yaşama “eşit” koşullarda katılması, sakatlığın yalnızca bir sağlık sorunu düzeyine indirgenebilmesini sağlayacaktır.

Ülkemizdeki özürllülere yönelik yasaların hem dili hem de ruhu; özürllüleri toplumun dışında ve bakıma “muhtaç” bir grup olarak kabul etmektedir. Bu yaklaşımın ortaya çıkardığı olumsuzluk giderilmek zorundadır. Bu grubun topluma katılımını artıracak unsurların devlet eliyle ve yasal düzenlemelerle oluşturulması gerekir. ABD ve AB’de, özürllülerin korunması değil; toplumsal yaşamda özürllülerin karşılaştıkları engellerin ve ayrımcılığın ortadan kaldırılması anlayışı ağırlık kazanmıştır. Bu anlayışa işlerlik kazandıran yasalar ve hizmetler geliştirilmiştir. Türkiye gibi deprem kuşağında olan ve yaklaşık 20 yıl belirli bir bölgesinde silahlı çatışma yaşanan ve trafik terörü ile yüzyüze olan bir ülkenin nüfusunun önemli bir bölümünün sakatlıktan etkilendiği veya etkileneceği gözardı edilmemelidir. Özürllülerin toplumun dışında tutularak korunması yerine; “normal” sosyal ve ekonomik yaşama katılımını hedefleyen politikaların oluşturulması, ülkemizin üstüne eğilmesi gereken öncelikli bir konudur.

Müzelerin büyük bilgi birikim merkezleri olarak bu birikimlerini tek tek aktarmak suretiyle çok etkili kurumlar olduğu konusunda derneklerin bilgilendirilmesi gerekir. Bilgi insanı özgürleştiren bir girdidir. İnsan bilgi sahibi oldukça bireysel anlamda özgürleşir. Özürllünün de, toplumun diğer üyeleri gibi bilmeye ve kafaca özgürleşmeye hakkı vardır.

Özürllü dernekleriyle özürllünün rehabilitasyonu programlarında ortak çalışmalar yaparak onları bu konunun da içine çekmek ve bilinçlendirmek, gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Özürllü bireyi sosyalleştirmek ve manevi destekle güçlendirmek müzelerin olduğu kadar derneklerin de amacı olmalıdır.

Müzeler, toplumun kültür ve eğitim hayatındaki rolü nedeniyle, özürllülerin toplum yaşamına katılımında önemli bir kurumdur. Tezde Türkiye’deki müzeler için getirilen önerilere verilecek ilk tepki; “ülkenin normal nüfusunun bile yeteri kadar ilgi göstermediği müzeler, neden özürllüler için göreceli olarak fazla maliyet getirecek yükümlülükler üstlensin” olacaktır. Yazar bu tepkinin bilicindedir. Bu tepkinin etkisini azaltıcı somut öneriler koymaya çalışmaktadır. Öneriler; müzelerimizde geliştirilmesi zorunlu olan kolaylıklar üzerinde yoğunlaşmıştır.

Müzelerin özörlölere yönelik vermesi gereken hizmetler, toplumun diğler alanlarındaki özörlölere yönelik politikalarından bağımsız düşünölemez. Bu politikaların en önemlileri de, istihdam ve eğitim politikalarıdır.

Toplumsal yaşam ve “normal” insanların sahip olduğı kişisel yaşam alanlarında “engelden arındırılmış” (barrier free) koşulların sağlanması sadece özörlölere yönelik bir iyileştirme olarak düşünölmemelidir. Böyle bir engelden arındırma politikasının geliştirilmesi ve uygulanması toplumun yaşlı nüfusunun da yaşam koşullarını iyileştirecektir. Özellikle ulaştırma ve telekomünikasyon sektörlerinin daha etkin çalışmasına, yeni iş alanlarının açılarak istihdam artışına neden olacaktır. Toplumun az veya çok dışında kalmış önemli bir nüfusun, toplumla yeniden bütünleşmesi ile yaratılacak sinerji; ülkenin hem ekonomik rekabet gücünü artıracak, hem de sosyal yaşamını zenginleştirecek ve çok kültürlü hale getirecektir.

İlgili bölümlerde çağdaş örneklerle sunulan önleler gecikmeden alınmalıdır; özörlölere için geliştirilecek hizmetler ve kolaylıklar, hızla ilerleyen gelişmiş teknoloji ürünleri ile de zenginleştirilmelidir.

Konu sivil toplum örgütleri ve medya kuruluşları aracılığıyla kamuya yansıtılmalı ve gündem oluşturulmalıdır. Müzecilik dalında yapılan akademik toplantılarda da dile getirilmelidir. Bu konuda akademik bir konsey oluşturulmalı ve yasal düzenleme taslakları oluşturulup, yetkililere sunulmalıdır.

Yapılacak bu çalışmalar, ülkenin özörlölere ilişkin tüm sorunları için çözümler getirebilecektir. İlke; özörlölüyü bir başkasının desteğinden kurtarmak; toplumun saygın ve normal bir üyesi kılmaktır. Bu konu, AB’yle entegrasyon çalışmalarında da gündeme getirilmeli; parasal ve teknolojik destek talep edilmelidir.

Türkiye AB’ye tam üyelik için; AB’nin sosyal politikasının bir bölümünü oluşturan özörlölere yönelik mevzuatı şimdiden incelemek ve önlemler geliştirmek zorundadır.

Ölkemiz müzeciliğinin özörlölere ilişkin hizmetlerini geliştirmelerine ışık tutacak ve somut öneriler belirlenmesinde yararlı olacak bazı uygulamaları ve kavramları burada belirtmek gerekir.

Çağdaş müzecilik anlayışında erişilebilirlik terimi açıklığa kavuşturulmuştur. Bu anlayışta; erişilebilirlik, sadece fiziki erişilebilirlik değil, fakat daha ziyade kuramsal, entellektüel ve çok duyulu erişilebilirlik olarak algılanmaktadır.

Erişilebilirliğin önemli bir boyutu da müzede özörlü çalıştırılmasıdır. Bu durum fırsat eşitliği yanında, özörlü çalışanların yararlı deneyimler sunmalarını da sağlayacaktır.

Yasaların ışığı altında çağdaş müzeler erişilebilirlik ve fırsat eşitliği konularını ciddi ve uyumlu bir tarzda ele almaktadırlar. Çoğu çağdaş müzede danışma komiteleri vardır. New York şehrindeki yedi büyük müze, **Müzelere Erişebilme Konsorsiyumu** oluşturmuşlardır.

Yukarıda belirtilen örnekler ve önceki bölümlerde çağdaş müzecilik uygulamalarına ait açıklamalar ışığında; somut önerileri bu bölümde belirlemek ve otoritelerin bilgisine sunmak üzere bir **öneriler listesi** oluşturmak yararlı olacaktır. Bu hususu yerine getirmek üzere öneriler; genel kapsamlı ve özörlölük türlerine göre aşağıda listelenmiştir.

MÜZELERİN ÖZÜRLÜLERE VEREBİLECEĞİ HİZMETLER :

Özürlüler İçin Genel Hizmetler :

- Broşür edinmeleri
- Reklam
- Özürlülere duyarlı personel eğitimi
- Personel yardımları

Görme Özürlüler İçin Hizmetler :

- Yönlendirici kasetler(teyp)
- Ziyaret öncesi bilgi
- Dokunma turları
- Eldiven giydirme durumu(eğer muhakkak gerekliyse)
- Belli zamanların ayrılması
- Somut planlar
- Grup çalışma organizasyonları
- Dokunulabilir şekil çizimleri
- Braille bilgisi
- Herkes için ellenebilecek(dokunulabilecek) nesneler
- Okunaklı etiketler
- Braille etiketler
- Etiket/panel metinlerinin büyük puntolu el ilanları
- Dükkanlık(satın almalık) malzemeler
- Dokunulabilir tebrik kartları
- İyi ışıklandırma
- Okunabilir levhalar(işaretler)
- Müzeye girişte yardımcı olacak rehber-köpekler
- Rehber köpekler için su

İşitme Özürlüler İçin Hizmetler :

- İşaret dili-yorumuna dayalı turlar
- Teybe alınmış turların basılı transcripti ve bilgisi
- İngiliz İşaret Dili'nde ve işitme/görme alfabesinde eğitilmiş personel
- Yanar-söner ışıklı yangın alarmı
- Sempatik duyma modeli
- Müzeye girişte duyma yardımcısı-köpekler
- Duyan köpekler için su

Hareket Engelli İnsanlar İçin Hizmetler :

- Bütün basamakların yakınında düzenli eğimli rampalar
- Hareketli asansör ve sandalyeler(A)
- Kamuya açık asansörler(mal ve eşya asansörü değil)
- İnsanlara açık tuvaletler
- İşaretler, levhalar ve ilan panoları, kapı kolları, bilgi sunulan tezgahlar ve kamu telefonları(tekerlekli sandalye kullananların erişebileceği yükseklikte)(bu tip şeyler ayrıca çocuklar için de faydalı olacaktır.)
- Tekerlekli sandalyenin de geçebileceği genişlikte kapı aralıkları
- Rehberlik turlarında kullanılacak tabureler

- Arkalıklı ve farklı yüksekliklerde ve sertlikte kamuya açık yerlerde ve galerilerde yeterli derecede oturaklar
- Müzeye girişte bekleme yeri
- Oturma düzenini gösteren haritalar
- Haritada açıkça gösterilmiş rampalı rotalar
- Basamak sayısının broşürde belirtilmesi
- Eşyaların bir yerden başka bir yere nakledildiği zamanlar(muhtemelen koleksiyonlarda geçerlidir)

Öğrenme Güçlüğü Çeken(Zihinsel Özürlü) İnsanlar İçin Hizmetler :

- Net okunur-görülür levha ve işaretler
- Büyük puntolu yazılar ve büyük resimler
- Özel olarak düzenlenmiş teybe alınmış turlar

TÜRK MÜZECİLİĞİ İÇİN ÖNERİLER :

Tez için örnek olarak alınan iki Türk Müzesi için; özörlöölere yönelik hizmetlerde geliştirilmesi gereken hususlara ilişkin önerile aşağıda sıralanmıştır.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri İçin Öneriler :

a- Genel :

Web sitesinin tasarlanarak müzenin koleksiyonları ve hizmetleri hakkında bilgi verilmesi halkla iletişimin en ucuz ve en etkin biçimidir. İyi tasarlanmış bir web sitesi, geniş halk kesimlerine ulaşabilecek ve onları müzeye gelmeye teşvik edecektir. Ayrıca, müzeye gelemeyecek özörlöölere müzeyi en azından, evlerinde sanal ortamda da olsa gezebilme olanağı sunacaktır.

Müzenin özörlöölere yönelik herhangi bir hizmeti olmasa da, sadece müzenin mevcut koleksiyonu hakkında bilgi veren (Braille alfabesiyle hazırlanmış, geniş puntolarla basılmış ve ses kasetlerine çekilmiş) rehberler hazırlanmalıdır. Ayrıca, müzenin özörlöölere yönelik hizmetleri zenginleştiği ölçüde; bu hizmetler, İskoçya Müzesi'nin hazırladığı gibi bir kitapçıkta sunulmalıdır.

b- Tekerlekli Sandalye Kullanan Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

Müze binasının tarihi özelliğini zedelemeyecek şekilde rampa konmalıdır. Rampanın eğimi 1:12'yi geçmemeli ve optimum eğimi ise yaklaşık 1:20 olmalıdır. Rampanın başlangıç genişliği en azından 1200 mm kare olmalı ve 1:15'ten daha büyük eğimler için, rampalarda tırabzan kullanılmalıdır. Rampanın genişliği 2000mm'den fazla ise tırabzan, rampanın ortasına da eklenebilir.

Müzenin üst katına erişimin sağlanması amacıyla, müzenin tarihi özelliğini bozmayacak şekilde asansör konmalıdır. Fiziksel özörlöölüler için tasarlanan asansörlerin iniş ve binış alanlarında tekerlekli sandalyelerin rahat manevra yapabilmesi için en az 1500mm karelik boş alan olmalıdır.

Müzenin ana binasında hem sağlam hem de özörlöölü ziyaretçiler için tuvaletin nerede olduğunu gösteren işaretler konmalıdır. Tuvaletler eğer ana binaya taşınmayacaksa ve mevcut yerinde kalacaksa giriş kapısındaki seviye farklılığı giderilmelidir. Tuvalete ulaşmak için kullanılan yolda ziyaretçilerin çarpabileceği sergilenmeyen eserler kaldırılmalıdır. Ayrıca tuvaletlerin kapı girişlerinin genişliği 775 mm'den dar olmamalı ve kapıdan sonraki geçitlerin genişliği en az 1200 mm olmalıdır. Ancak 1200mm'lik genişlikteki geçitler mümkün olduğu kadar kısa

mesafede olmalıdır. Bunun sebebi, tekerlekli sandalyenin tek kullanımı halinde manevra için 1800 mm'ye ihtiyaç olmasıdır.

Bahçedeki kafeteryanın girişindeki seviye farklılığı giderilmeli ve ara yollar genişletilmelidir. Müzenin girişinde ihtiyaç duyan ziyaretçilerin kullanımı için tekerlekli sandalye bulundurulmalıdır.

Müzeye tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçilerin engelsiz bir şekilde erişiminin sağlanması için müze hizmetlerinin tekrar düzenlenmesi gerekmektedir. Hizmetlerin düzenlemesi yapılmadan sergileme uzmanlarının, müzeyi tekerlekli sandalye kullanarak gezmeleri önerilmektedir.

c- Görme Engelli Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

Görme zorluğu çeken ziyaretçiler için büyük puntolu broşürler basılmalıdır.

Görme engelli ziyaretçiler için, sergilenen eserler hakkında ses kasetleri hazırlanmalıdır.

Braille alfabesi kullanılarak müzenin koleksiyonu hakkında kitapçıklar hazırlanmalıdır.

Müzede sergilenen eserler, görme engelli ziyaretçilerin çarpabileceği şekilde sergilenmemelidir.

Eserler hakkında bilgi veren levhalarda Braille alfabesi kullanılmalıdır.

Görme engelli ziyaretçilerin rehber köpek kullanmaları halinde; ziyaretçilere köpekleriyle beraber müzeyi ziyaret etme imkanı verilmelidir.

Müze yönetiminden önceden randevu alınması kaydıyla, bazı eserlere dokunmanın izin verildiği turlar düzenlenmelidir.

d- Sağır ve Duyma Zorluğu Olan Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

Sağır ve duyma zorluğu olan ziyaretçiler için hazırlanmış, müzenin belirli bir salonunda tüm gün kullanıma açık ve müze sergilerini kapsayan filmler gösterilmelidir.

İşitme engelliler için interaktif bilgisayar sunumunun yazılı kopyası hazırlanmalıdır.

Müze yönetiminden önceden randevu almak kaydı ile işaret dili kullanılan turlar düzenlenmelidir. Bu sebeple, müze bünyesinde işaret dili bilen bir rehber istihdam edilmelidir. Rehberin ilk dilinin işaret dili olması tercih sebebidir.

e- Zihinsel Özürlü Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

Müzede, basit Türkçe ile hazırlanmış (ek olarak yabancı dillerde de hazırlanmış olabilir), kavramları tekrar eden, slaytlı presantasyon, galeri ziyaretleri ve koleksiyonda sunulan bazı eserlere dokunma imkanı veren turlar gerçekleştirilmelidir.

Harbiye Askeri Müzesi İçin Öneriler :

a- Genel :

İstanbul Arkeoloji Müzeleri için yapılan önerinin, Harbiye Askeri Müzesi için de geçerli olduğu düşünülmektedir.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri ile karşılaştırılınca, özürllülere verdiği hizmetler göreceli olarak daha fazladır. Bu hizmetlerin yanı sıra, müzenin hizmetlerini tanıtan, özürllülere yönelik bir rehber kitapçık hazırlanmalıdır.

b- Tekerlekli Sandalye Kullanan Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

Ana giriş kapısının sağındaki küçük kapıdaki seviye farklılığı giderilerek ve kapının hemen arkasındaki basamaklara rampa eklenerek binaya erişim sağlanabilir.

Asansör her zaman açık tutulmalı ve ziyaretçileri asansöre yönlendirici işaretler konmalıdır.

Rampanın sonundaki işlevi anlaşılamayan kapı kaldırılarak, tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçilerin rahat erişimi sağlanmalıdır.

Tuvalet tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçilerin kullanımına uygundur. Ancak, tuvalet her zaman açık tutulmalı ve müzenin uygun yerlerine tuvaletin yerini gösteren daha çok işaret konmalıdır.

Kapıdaki seviye farklılığı giderilmelidir.

Müzenin girişinde ihtiyaç duyan ziyaretçilerin kullanımı için tekerlekli sandalye bulundurulmalıdır.

Müzeye tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçilerin engelsiz bir şekilde erişiminin sağlanması için müze hizmetlerinin tekrar düzenlenmesi gerekmektedir. Hizmetlerin düzenlemesi yapılmadan sergileme uzmanlarının, müzeyi tekerlekli sandalye kullanarak gezmeleri önerilmektedir.

c- Görme Engelli Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

Görme zorluğu çeken ziyaretçiler için, büyük puntolu broşürler basılmalıdır.

Görme engelli ziyaretçiler için, müzede sergilenen eserler konusunda ses kasetleri hazırlanmalıdır.

Braille alfabesi kullanılarak, müzenin koleksiyonu konusunda kitapçıklar hazırlanmalıdır.

Müzede sergilenen eserler, görme engelli ziyaretçilerin çarpabileceği ve hareketlerini engelleyecek şekilde sergilenmemelidir.

Eserler hakkında bilgi veren levhalarda Braille alfabesi kullanılmalıdır.

Görme engelli ziyaretçilere rehber köpekleriyle beraber müzeyi ziyaret etme olanağı sunulmalıdır.

Müze yönetiminden önceden randevu alınması kaydıyla, müze koleksiyonuna dokunmanın izin verildiği turlar düzenlenmelidir. Ayrıca, İstanbul Arkeoloji Müzelerinden farklı olarak Harbiye Müzesinde sergilenen bazı eserlere ziyaretçilerin dokunmasına daha kolaylıkla izin verilebilir. Örneğin, müzede sergilenen Fatih Sultan Mehmet'in ve Yavuz Sultan Selim'in birebir ölçekteki heykellerine ziyaretçilerin dokunmasına izin verilebilir.

d- Sağır ve Duyma Zorluğu Olan Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

Sağır ve duyma zorluğu olan ziyaretçiler için hazırlanmış, müzenin belirli bir salonunda, tüm gün kullanıma açık ve müze sergilerinin gösterildiği filmler hazırlanmalıdır.

İşitme engelliler için interaktif bilgisayar sunumunun yazılı kopyası hazırlanmalıdır.

Müze, önceden randevu almak kaydı ile işaret dili kullanılan turlar düzenlemelidir. Bu nedenle, müze bünyesinde işaret dili bilen bir rehber istihdam edilmelidir. Rehberin ilk dilinin işaret dili olması tercih sebebidir.

e- Zihinsel Özürlü Ziyaretçilere Sağlanan Hizmetler :

Müzedde, basit Türkçe ile hazırlanmış (ek olarak yabancı dillerde de hazırlanmış olabilir), kavramları tekrar eden, slaytlı presantasyon, galeri ziyaretleri ve koleksiyonda sunulan eserlere dokunma imkanı veren turlar gerçekleştirilmelidir.

Çağdaş müzelerin özellikle tanıtımla ilgili özörlölere hizmetleri, özörlö dayanışmaları ile örneğ olarak alınan Harbiye Askeri Müzesi için geliştirilen **Özörlöler Gezi Güzergahları** aşağıda gösterilmiştir.

f- Harbiye Askeri Müzesi Gezi Güzergahı Önerileri

FİZİKSEL ÖZÜRLÖLER İÇİN GEZİ GÜZERGAHI :

Fiziksel özörlölerin izleyebilecekleri gezi güzergahının üst kattan başlaması daha uygun görölmüştür. Güzergah ana girişten başlamakta üst kat gezildikten sonra alt kata inilmesini içermektedir.

Üst Kat :

Özörlö ziyaretçi, müzenin giriş katında 3 numaralı bölmede sesli bilgi veren dokunmatik ekranlı bilgisayardan ilk bilgileri alır. 3 numaralı bölmeye bir geçiş kapısıyla bağı asansörle üst kata çıkan özörlö ziyaretçi 17. ve 16. bölümlerden geçerek koridora ulaşır. Sergilemeyi kronolojik sırasıyla gezmek için 15. ve 16. bölümler arasında başlayan koridoru hiçbir salona uğramadan geçerek 10. salona ulaşır. Koridorlar özörlö arabalarının geçişi için engelsizdir. Aşağıda numaralarıyla belirtilen bölümleri özörlö ziyaretçi engelsiz bir şekilde gezebilir. Koridor üzerinde birbirinden bağımsız ya da kimi yerde ara geçişlerle bağı bölümler gezi güzergahında doğıal bir yönlendirme oluşturmaktadır. 10 numaralı salondan 15 numaralı salona ulaştığında, 19 numaralı galerileri gezmek isterse 15-19 numaralı bölümleri birbirine bağılayan rampayı kullanır ve yine rampa aracılığıyla koridora erişip 16. ve 17. bölümleri geçerek asansörle giriş katına inebilir. Özörlö tuvaleti üst katta 10. bölmenin yanındadır.

Giriş Katı :

Plandaki güzergah takip edildiğinde, 9 numaralı bölmeden koridor boyunca geri dönölerek 1 numaralı girişe ulaşılır. Girişe ulaşmak ve dışarı çıkmak için 8 basamaklı merdiven vardır. Burada herhangi bir rampa veya elle tutularak çıkılabilecek bir trabzan kolaylığı bulunmamaktadır. 9 numaralı bölmeden geriye dönmeden ilerlendiğinde engelsiz bir şekilde kafeteryaya gidilebilir. Kafeterya çıkışında 9 numaralı bölmenin yanında özörlöler için W.C. vardır. Koridorda 9 numaralı bölmeden geriye gidilerek çıkışa ulaşılabilir. Yürüme zorluğu olmakla beraber sandalyeye bağı olmayanlar baston v.b. destekler yardımıyla 11 basamak inebilir, 20 nolu kıyafetler galerisini, oradan yine 15 basamakla sancak (21) ve (22) çadırlar galerisini gezererek; 1 numaralı giriş yönünde ilerleyerek 8 basamak inecek ve müze bahçesine çıkacaktır. 21, 22, 23 numaralı bölümlere engelsiz ulaşabilmek için 23 numaralı son bölümden girmek ve çıkış için de ters yönde ilerlemek, 24'ten geçerek 1 numaraya bağılanmak gerekmektedir. 20 numaralı bölüm merdivenlerinden dolayı özörlö arabasına engel oluşturmamaktadır.

GÖRME ÖZÜRLÜLER İÇİN GEZİ GÜZERGAHI :

Giriş Katı :

1 numaralı girişle engelsiz bir şekilde 3 numaralı salona erişen görme zorluğu olan veya görme özürlü ziyaretçi, sesli bilgi veren dokunmatik ekranlı bilgisayardan bilgi alabilir. Ahmet Fethi Paşa, Osman Gazi ve Ahmet Muhtar Paşalara ait 3 büst 3 numaralı salonda, broşürde 1, 2 ve 3 nolu 5 numaralı salonda da Fatih Sultan Mehmet ve Yavuz Sultan Selim'in atlı birebir maketleri ile Bizanslıların Osmanlıları İstanbul'a sokmamak için Haliç'e gerdikleri zincir sergilenmektedir. Atatürk'ün büstü ile kütüphanesi ve bazı eşyalarının sergilendiği 7 numaralı bölümden sonra engelsiz ziyaret edeceği 8. ateşli silahlar bölümünde benzinle çalışan manyetik tüfek, gümüş kaplamalı silahlar v.b. vitrinsiz sergilenmektedir. 16. y.y.'dan 20. y.y.'a kadar ateşli silah mekanizmalarının gelişimi ile Avrupa ve Amerika'da imal edilmiş tüfek ve tabanca örnekleri izlenebilmektedir. 9 numaralı salonda Osmanlı top maketleri ile Çanakkale kahramanlık topu, tunç havan, demir gemi topu ve Avrupa devletlerine ait küçük çapta toplar bulunmaktadır. Üst kata çıkmak için W.C. karşısındaki merdivenler kullanılacaktır. Ancak çıkmadan önce ziyaretçinin engelsiz ulaşabileceği kafeteryada bir dinlenme sağlanabilir, buradan da 22 numaralı bölüme geçilebilir. Bu bölümde keçeden yapılmış bir Kırgız Çadırı ile Osmanlı Çadır direği (broşürde işaretli), alemi ve manşonları bulunmaktadır. Buradan üst kata çıkmak istenirse asansör kullanılabilir ve 10. Bölümden geziye tekrar başlanabilir. 10. Bölüm koridorunda sağa gidildiğinde bir obje yer almakta; Sola gidildiğinde 11, 12, 13 numaralı bölmelerde dokunmatik ekranlı bilgisayar sistemiyle 1. Dünya, Çanakkale ve Kurtuluş Savaşları hakkında verilen detaylı bilgiden yararlanılabilmektedir. Mahmut Şevket Paşa'nın makam arabası, çalışma masası, II. Abdülhamid'e Macar İmparatoru'nun hediyesi olan mobilya, v.b. koleksiyon sergilenmektedir. 12 numaralı Çanakkale Savaşı'nın projeksiyon gösterimli, panoramik maketli olarak anlatımının yapıldığı dia-roma da yer almaktadır. 13 numaralı salonda Mustafa Kemal Atatürk'ün "Ordular İlk Hedefiniz Akdenizdir İleri" emrini verişini canlandıran maketleri kompozisyonu ve savaş malzemeleri sergilenmektedir. Genelkurmay Başkanlığı Salonu'nda İsmet Paşa'nın büstü ile Mareşal Fevzi Çakmak'ın telefonlu maketi bulunmaktadır. Giriş katındaki gezi güzergahında kafeteryadan çadırlar galerisine geçilmemişse merdivenleri kullanmalarına yardımcı olunarak çadırlar galerisi gezdirilebilir. Gezi burada bitirilerek geli yönünün aksine geri dönülüp; 17 nolu bölmeye bağlı asansörle alt kata inilerek 1 nolu girişte merdivenler (8 basamak)den müze bahçesine inilebilir.

Kafeteryada kuru pasta ve bisküilerle içecekler bulunmaktadır.

Öneri : Kafeterya fiziksel özürllüler düşünülerek yapılmamıştır. Bu bakış açısıyla yeniden düzenlenmelidir.

Özürllülerin üst kata ve oradan da alt kata engelsiz erişiminin sağlanması için özürllü tuvaletinin yanındaki alana yeni bir asansör yapılması gerekmektedir.

Müzenin bahçesi oldukça büyük ve etrafında uzun top namlusu açık havada sergilenmiş. (Fatih Sultan Mehmet dönemine ait, 15. y.y. tunçtan Osmanlı topu) uygun bir alan bulunabilir ve açık havaya dayanıklı maket ve modeller yapılabilirse, özürllü ziyaretçiler ve çocuklar için model bir açık hava tarih müzesi oluşturulabilir.

Hediyelik eşya bölümünde okul çağı çocuklara ve gençlere özel üretilecek eşyalarla tarih eğitimi cazip hale getirilebilir. Yabancı turistler için de hediyelik üretilip bu bölüm genişletilebilir.

Sonuç olarak; Avrupa Birliği'ne entegrasyon sürecini yaşayan ülkemizde insan hakları kapsamında ayrımcılığı giderici önlemleri almak ve bu konuları yasal güvencelerle pekiştirmek bir zorunluluktur.

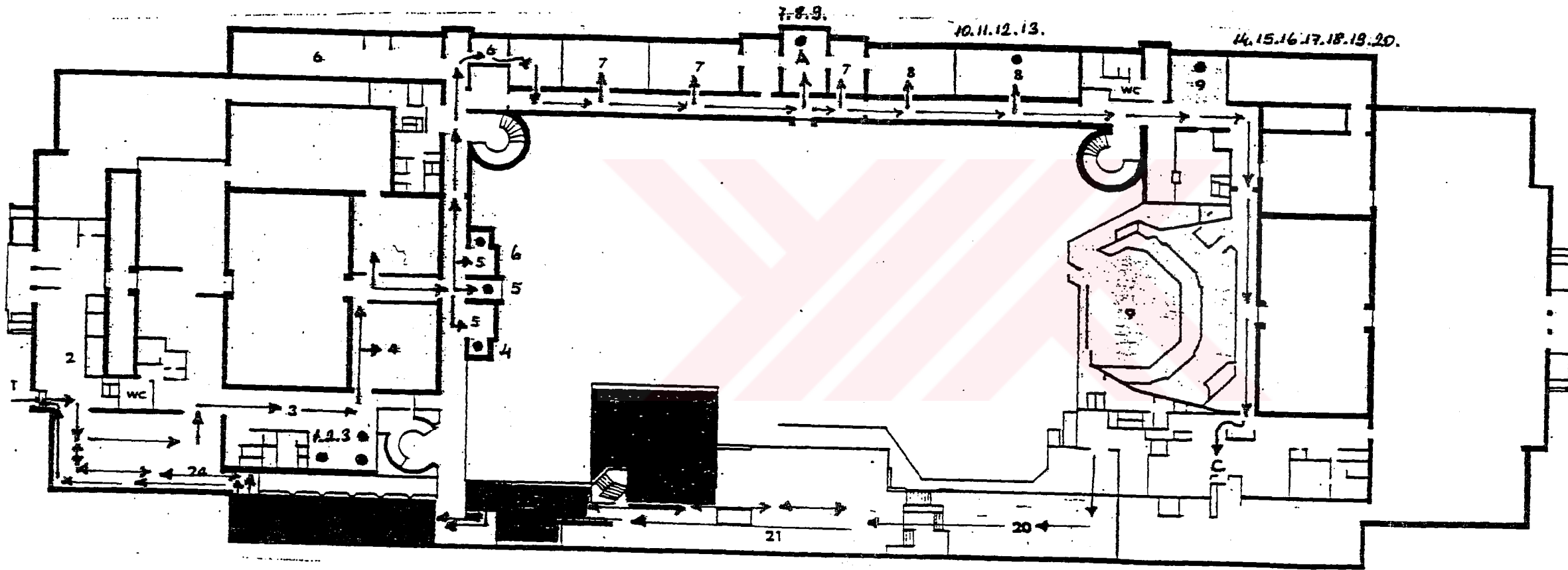
Ayrımcılığı gidermek ve önlemek çalışmaları yürütülürken toplumun önemli bir bölümünü oluşturan özürliülerin gözardı edilmesi düşünülemez. Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkeleri ile diğer gelişmiş ülkelerin yürüttükleri özürliülere ilişkin önlemlerden ve geliştirici hizmet çalışmalarından örnekler alınması yararlı sonuçlar verebilecektir.

Türk müzeciliğinin de, özürliülere ilişkin çalışmalarda etkin rol alması ve bu kapsamda özürliülere ilişkin hizmetler geliştirmesi gerekmektedir. Bu kapsamda yapılacak çalışmalarda gözönünde bulundurulacak husus; özürliüyü “**özel kişi**” olarak düşünmek yerine normal yaşamını diğer insanlar gibi bağımsız olarak sürdürmesini sağlamak olmalıdır.

Özürliünün yaşamını normal insanlar gibi sürdürmesindeki temel düşünce engelden arındırılmış, **erişilebilir ortamlar** yaratılması olmalıdır. Tez kapsamında özürliülerin erişilebilirliği esas alınmış ve bu kapsamda somut öneriler sunulmaya çalışılmıştır. Bu konuya yetkililerin ve müzecilerin özveriyle ve yoğun olarak eğilmeleri ile çok daha yararlı hizmetler ve kolaylıklar belirlenebilecektir.

Dileğimiz konunun geciktirilmeden ele alınması ve çağdaş müzecilik dünyasında Türk müzeciliğinin de saygın bir yer almasıdır.

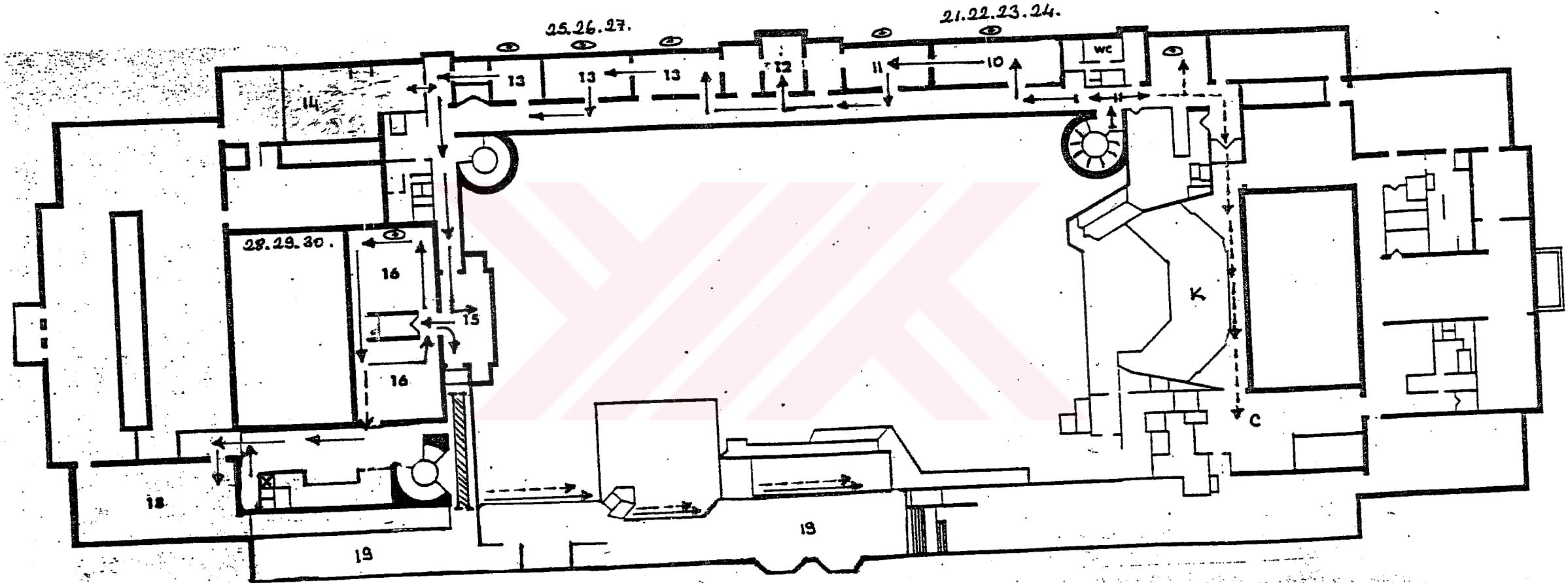
-
- ⁴³ Nur Nirven, "Halkla İlişkiler Kuramlarının Türkiye'deki Sanat Müzelerinde Uygulanabilirliği" YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi 1992, sf 33.
- ⁴⁴ Prof. Tomur Atagök, "Yeniden Müzeciliği Düşünmek", YTÜ Mimarlık Fakültesi SBE.MZE-99.001, 1999 sf131
- ⁴⁵ Prof. Tomur Atagök. a.g.e. sf 131
- ⁴⁶ Sola, Tomislav (March 1986) speech at the interregional UNESCO seminar on museums and education, Guadalajara, Mexico
- ⁴⁷ Şeniz Atik. "Müzelerin Tanıtımında Görsel-İşitsel Yönetemlerin Kullanımı ve İstanbul Arkeoloji Müzesinde Gerçekleme" YTÜ SBE Müzecilik Ana Bilim Dalı, 1996 sf 10-13
- ⁴⁸ Timothy Ambrose and Crispin Paine. "Museum Basics", ICOM, 1993, sf16-17
- ⁴⁹ Ambrose and Paine, age sf.26
- ⁵⁰ Prof. Tomur Atagök, "Yeniden Müzeciliği Düşünmek", YTÜ Mimarlık Fakültesi SBE.MZE-99.001, 1999 sf133-137
- ⁵¹ Fethiye Erbay, "Uluslar arası Düzeyde Devlet Otoritesinin Müzelerdeki Etkisi" et. al. Prof. Atagök age. Sf. 33
- ⁵² Ambrose and Paine, age sf.37
- ⁵³ Ambrose and Paine, age sf.37-38
- ⁵⁴ a.g.e. sf. 41-43
- ⁵⁵ Miles, R.S, "The design of educational exhibits", Allen & Unwin Inc., 1988, sf. 101-105
- ⁵⁶ Elian Hooper-Greenhill, "Initiatives in Museum Education", Department of Museum Studies University of Leicester, 1989 sf.22-23
- ⁵⁷ Fethiye Erbay, İÜ İletişim Fak., Çağdaş Müze İşletmesinde Planlamaya Yönelik Uluslararası Bir Çalışma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, ss 265-290
- ⁵⁸ Rebecca Mc Ginnes, Disabling Society, Museum Journals, 1994, ss 31-35
-

GİRİŞ KATI

- 1- Giriş
- 2- Vestiyer
- 3- Atıcılık Salonu
- 4- Binicilik Salonu
- 5- Fatih ve Yavuz Köşesi
- 6- Kesici Silahlar Salonu
- 7- Savunma Silahları
- ⇌ Bedensel özürliüler için yönlendirme

- 8- Ateşli Silahlar Salonu
- 9- Top Maketleri Salonu
- 20- Kıyafetler Salonu
- 21- Bayrak ve Sancaklar Salonu
- 22- Çadırlar Salonu
- 23- Şehitler Galerisi
- 24- Çıkış
- C- Kafeterya

1. KAT

- 10- Meşrutiyet Salonu
- 11- 1. Dünya Savaşı Salonu
- 12- Çanakkale Savaşı Salonu
- 13- Kurtuluş Savaşı Salonu
- 14- Cumhuriyet Dönemi Salonu
- K- Konser Salonu

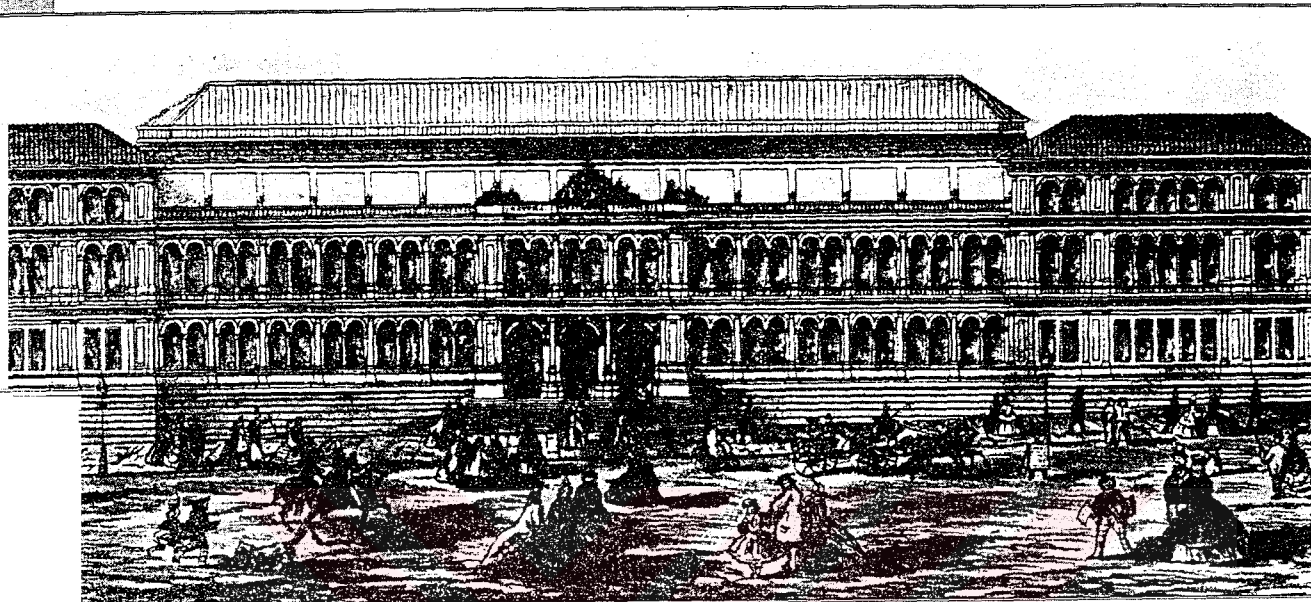
- 15- Etnografik Eserler Salonu
- 16- Genel Kurmay Başkanları Salonu
- 17- 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren Salonu
- 18- Atatürk Salonu
- 19-Çadırlar Salonu
- Rampa⇒ Görme engelliler için yönlendirme

EK-1
ÇAĞDAŞ MÜZECİLİK
BROŞÜR ÖRNEKLERİ

- 1- İSKOÇYA KRALİYET MÜZELERİ**
- 2- BRITISH MUSEUM**
- 3- HAVACILIK VE UZAY MÜZESİ**

**İSKOÇYA KRALİYET MÜZELERİ
BROŞÜR ÖRNEĞİ**

The Royal Museum of Scotland

Access Guide

Enquiries:

telephone (0131) 247 4219 (voice)

(0131) 247 4027 (text)

fax (0131) 220 4819

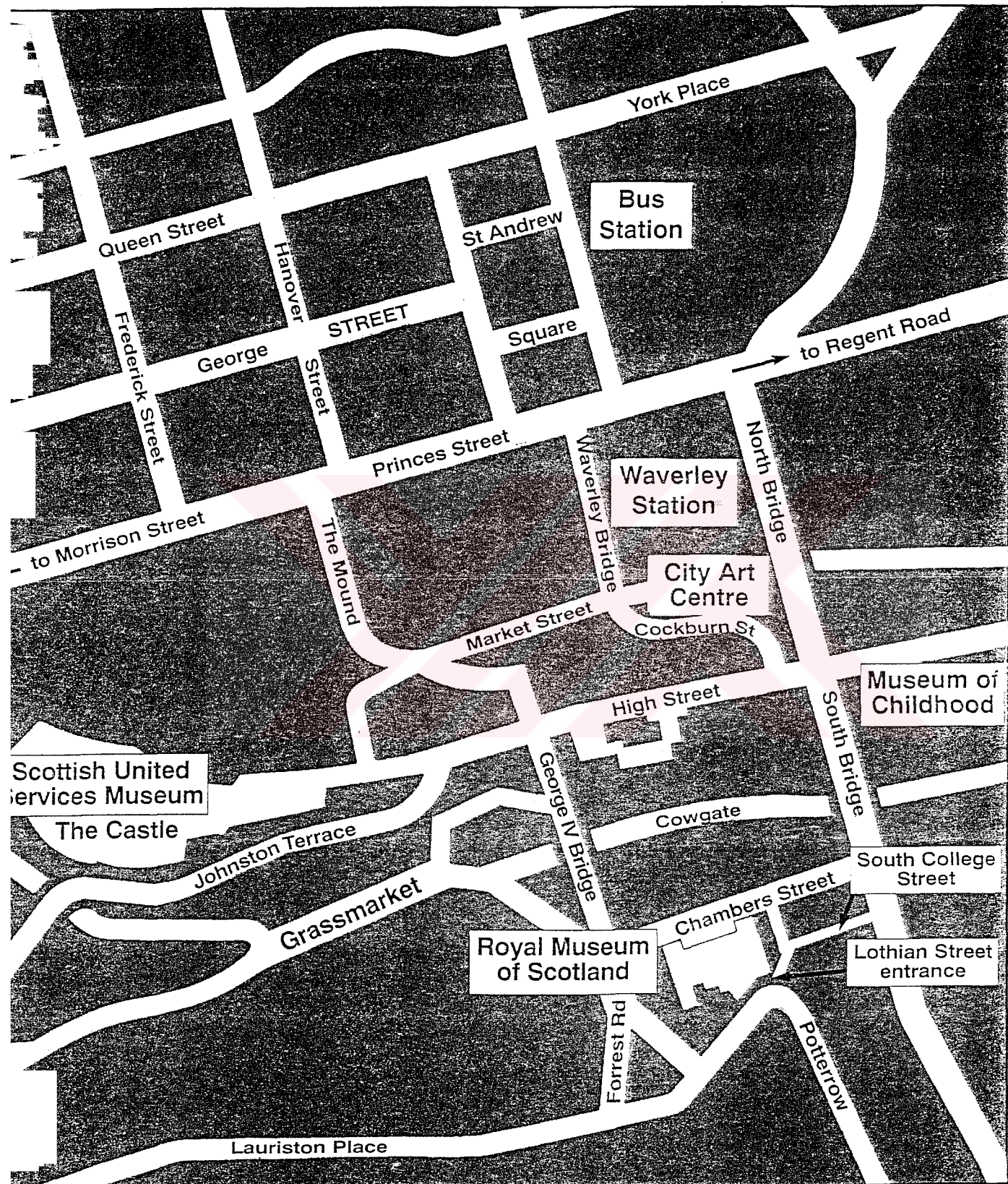
Department of Public Affairs

N-M-S

NATIONAL MUSEUMS OF SCOTLAND

Welcome Host

Map of central Edinburgh showing location of Royal Museum of Scotland and other city centre museums

The Royal Museum of Scotland

Access Guide

- Address:** Chambers Street, Edinburgh EH1 1JF
- Enquiries:** telephone (0131) 247 4219 (voice)
(0131) 247 4027 (text)
fax (0131) 220 4819
- Open:** Monday to Saturday, 10am-5pm
Sunday, 12 noon-5pm
Late opening, Tuesday till 8pm
- Closed:** Christmas Day
- Admission:** free (except for certain occasional temporary exhibitions)
- Wheelchairs:** the Museum is accessible by wheelchair via Adapted Entrance in Lothian Street at back of building.
Set-down point but no designated parking spaces.
- Animals:** guide, hearing and caring dogs welcome; no other animals admitted.

Visits by organised groups, or by individuals needing special help, should be booked in advance through Enquiries. You will be asked for some or all of the following:

- the date and time of your visit
- the number in the group
- the age range (if children)
- the name of the person in charge
- the nature of any special help required
- the galleries to be visited

NB If in doubt about anything you wish to see or do, **contact Enquiries.**

How to get to the Museum

Nearest railway station: Waverley (c 800 metres from Museum via steep streets or steps). Taxi rank at Station.

Nearest bus stops:

George IV Bridge (c 150 metres from Museum). Services include Lothian 23,27,28,37,40,41,42,45 and 47 and Fife X52 and 53 (1996 information)

South Bridge (c 250 metres from Museum). Services include Lothian 3, 5, 7, 8, 9, 14, 21, 30, 31, 33, 36, 69, 80, 81, 82, 87, and SMT C3, 64, 65, 70, 79, 80, 85 and 86 (1996 information).

For further information about buses: Traveline (0131) 225 3858 (voice and text), (0131) 469 3878 (fax).

Private coaches: loading and unloading, but no parking, possible in Chambers Street. Coach parks in Morrison Street or Regent Road (or Johnston Terrace in summer months).

Minibuses and cars: these may be driven (but not parked) on the pavement to load and unload at the Adapted Entrance in Lothian Street. (Designated parking spaces planned.)

Parking meters in Chambers Street and South College Street ("orange badge" scheme applies). "Pay and display" in Crichton Street Car Park (off Potterow, c 200 metres from Museum, no designated spaces for disabled people, opening hours Monday to Saturday, 7am-12.30am (0030 hours), closed Sunday).

Access to the Museum and its facilities

 (16+8) **Main Entrance:** Chambers Street. Sixteen steps with handrail from pavement to doors and eight more steps with handrail from doors to Main Hall and ground floor.
The main door revolves and is very awkward to use with a guide dog or a child's buggy. There are hinged doors either side of the revolving door. A warder will be more than happy to open one for you (usually the right-hand one as you face the entrance).

 Adapted Entrance: Lothian Street. Accessible by car or minibus for set-down only. Three wheelchairs available here for use in the Museum (no booking required). The entrance has a ramp, with handrail, on each side. At the door ring the bell. A member of staff will see you on closed circuit TV and will speak to you on the intercom. (If you are a childcarer with buggy you might be asked to use the Tea Room Entrance.) After a pause a warder will open the door. Inside, another ramp leads down to the Lecture Theatre (G.16), the British Bird Hall (G.13) and the ground floor.

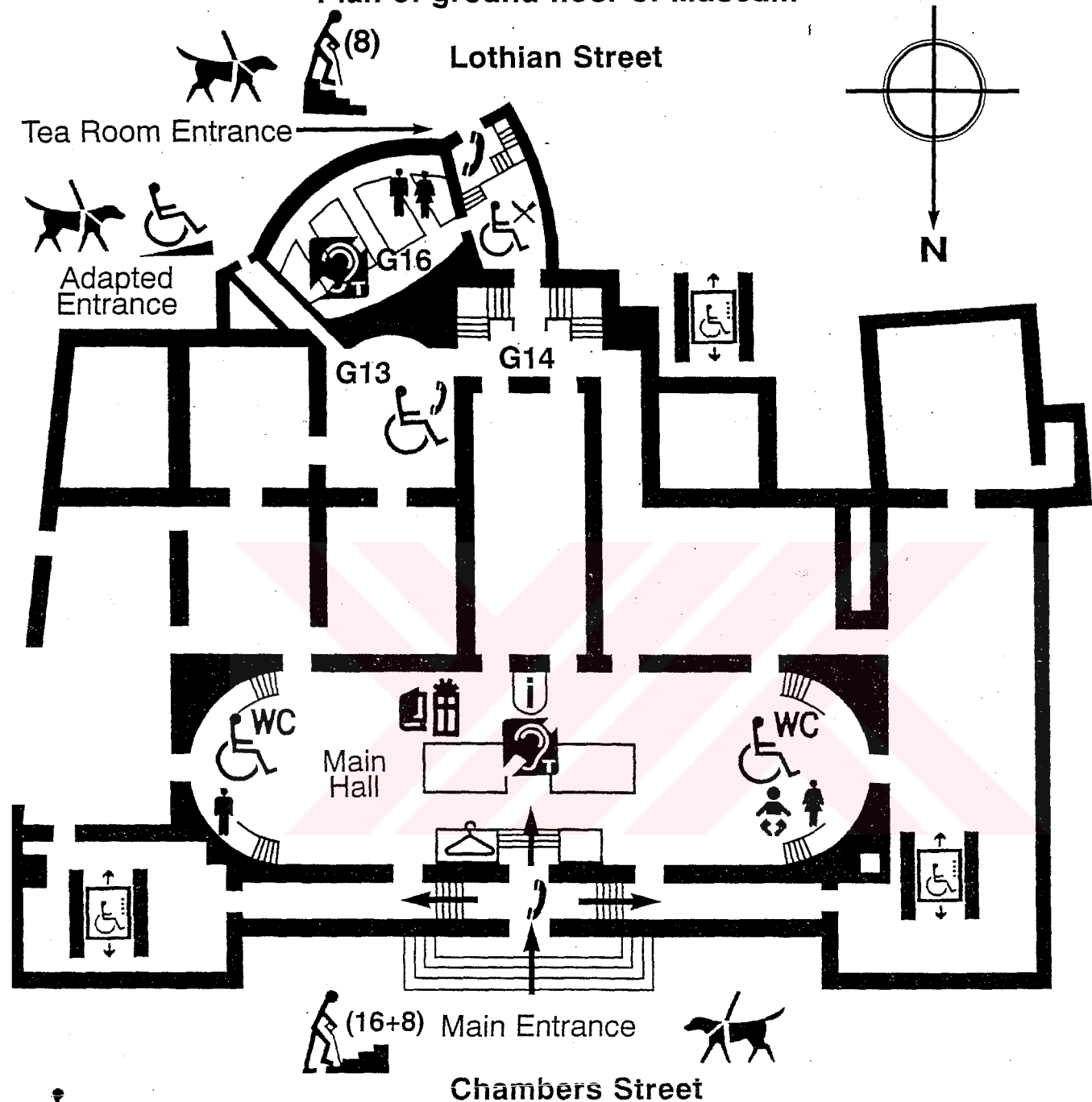
 (8) **Tea Room Entrance:** Lothian Street. Eight steps down with handrail to Tea Room and ground floor.

Access to upper floors: first, second and mezzanine floors all accessible by lifts and stairs (see **Lifts and Stairs** below). Seating provided in most galleries.

Access to exhibitions: all displays, except upper gallery of British Bird Hall (G.13), accessible by wheelchair.

Floor Surfaces: mixture of carpeted, vinyl, marble, wooden, tiled and stone floors.

Plan of ground floor of Museum

Adapted Entrance

Induction loop

Adapted lift

Guide dogs welcome

WC Adapted unisex toilet

Adapted public telephone

Steps (number)
↑ = up

Male toilets

Public telephone

Enquiries/information

Female toilets

Accessible Tea Room

Cloakroom

Parent and baby room

Accessible Shop

Information about facilities

 Enquiries and information: in Main Hall, at Enquiries Desk opposite Main Entrance. Induction loop. Recorded audio-tours for hire, including two for visually-impaired visitors and one in basic English.

 Cloakroom: near the Main Entrance, eight steps down with handrail from Main Hall. Unattended. Deposit of £1 coin secures belongings in locker or on coat hook. Assistance available at Enquiries Desk or from a warder if you cannot use the steps.

 Toilets:

Adapted • one locked, unisex toilet at each end of south side of Main Hall.

Female • west end of Main Hall, north side (24 steps down with handrail).
• Lothian Street entrance to Tea Room (three steps down, no handrail).

Male • east end of Main Hall, north side (24 steps down with handrail).
• Lothian Street entrance to Tea Room (six steps down, no handrail).

 Parent and Baby Room: next to female toilets in Main Hall (24 steps down with handrail).

 Telephones: coin-operated payphones at Main Entrance, Lothian Street entrance to Tea Room and in British Bird Hall (G.13). Latter mounted low on wall with perch seat and hand rails.

Card-operated payphone at south entrance to Education Centre for use by supervised groups in Education Centre or Lecture Theatre.

 Tea Room: level access from ground floor, ramped access from Adapted Entrance, access by eight steps down with handrail from Lothian Street entrance to Tea Room. (Also café in Main Hall.)

Open Monday to Saturday, 10am to 4.30pm and Sunday 12 noon to 4.30pm. (Main Hall café: summer only, check times with Tea Room Management.)

Hot and cold drinks, soup, sandwiches, home baking and light meals.
High-chairs for infants.

Accommodation by prior arrangement with Tea Room Management for disabled visitors wishing to eat own food in Tea Room.

School parties should give Tea Room Management advance notice of their intention to use the Tea Room. If they have their own food it can be eaten in certain galleries by prior arrangement with the Enquiries staff.

Tea Room Management: telephone (0131) 247 4111 (voice)

Shop: in Main Hall on ground floor. Level access.

Open Monday to Saturday, 10am to 5pm and Sunday, 1pm to 5pm.

Stairs and Lifts

Lifts:

Three public lifts, in Northeast Wing, Northwest Wing, and at back of building, near back staircase (G.14).

One staff/public lift, operable by staff only, to Education Centre and Library (by prior arrangement).

All four lifts adapted for use by disabled visitors.

Stairs:

Main Hall	● four staircases, two at each end, all with handrails.
Back of Museum	● one near internal Tea Room entrance (G.14) with handrail. Also serves Education Centre and Library (access by prior arrangement). ● one fire-escape staircase with handrail at back of Library and Education Centre leading to Tea Room Entrance on Lothian Street.

Emergency evacuation: signalled by loud two-tone alarms or by the warders (who will make sure everyone is alerted). **Do not use lifts.**

If you are unable to use the stairs, please tell a warder. He or she will take you to one of the smoke-resistant areas from where you can be evacuated safely by the Fire Service.

Library: on mezzanine floor between first and second floors.

Accessible by staff-operated lift from Tea Room or by back staircase.

Open (for consultation, not borrowing) during Museum opening hours by prior arrangement.

Library enquiries and appointments: telephone (0131) 247 4142 (voice); or ask at the Enquiries Desk.

Lecture Theatre: level access from ground floor, ramped access from adapted entrance, access by lift or stairs to top seats. Two spaces in front row for wheelchair users and their companions. Front three rows served by hand support. Induction loop.

Guided Tours: recorded audio-tours, including two for visually-impaired visitors and one in basic English, for hire at Enquiries. Some playback units have induction loops.

Programme of guided tours by Volunteer Guides. Tours also available in several languages besides English. Disabled visitors welcome.

National Museums of Scotland Disability Policy

It is the aim of the Trustees of the National Museums of Scotland to make access to the collections as available as possible to all. They therefore have a Disability Policy with these main aims:

1. to ensure that disabled visitors can enjoy the maximum benefit from their visit to the Museum; and
2. to ensure that equal opportunities in employment are provided to disabled people.

For further information about the NMS's Disability Policy please contact **Christine Thompson, Disability Liaison Officer, Royal Museum of Scotland, Chambers Street, Edinburgh EH1 1JF; telephone (0131) 247 4435 (voice), fax (0131) 220 4819.**

N-M-S

NATIONAL MUSEUMS OF SCOTLAND

**BRITISH MUSEUM
BROŞÜR ÖRNEĞİ**

General information

Admission is free
No charge may be made for any of the exhibitions.

Hours
Open 7 days a week
Monday to Saturday 10.00-5.30
Sunday 12.00-6.00.
26 December, 31 December 1999, and 21 April 2000. Due to staff shortages or other work may make it necessary to close some areas of the Museum. Clearance of the Museum begins 10 minutes before closing time.

Smoking
No smoking or drinking is permitted in the building. Visitors are advised that smoking is in operation. Eating and drinking are not allowed in the Museum. Please discard rubbish in the waste bins.

Security
No weapons, umbrellas and large luggage may be brought into the Museum but the Museum reserves the right to refuse to admit any items. All items are subject to search.

Visitors
The current exhibition will be accessible to all. Please ask for details prior to (020-7323 8299).

Hours of Museum
The Museum is open at the Information Desk. The Museum is free and charge. Talks and eye hours are available. See the current list.

Restaurant & Café
For tea, coffee, light refreshments and lunch. Open Monday to Saturday 10.00-4.30, Sunday 12.00-5.30.

Museum Shops
Souvenir guides (£5), books, postcards, posters, replicas and other items are available from the Museum shops.

Education Service
Teachers, schools and other educational groups should contact the Education Department (020-7323 8511) for advice, resource material, and visit bookings. Groups of more than 10 must book in advance.

Departmental Students' Rooms
Admission by prior arrangement. Ask for details at the Information Desk.

Photography, Video Recording, Filming
Permitted for private purposes only using *hand-held* equipment, except where otherwise indicated. Applications for commercial and professional facilities must be made to the Public Relations Office (020-7323 8661). Permission must also be obtained for sketching. Ask at the Information Desk for details.

Comments and Suggestions
Your comments are welcome. Please ask for a comment form at the Information Desk. A copy of the regulations governing the admission of visitors is available on request.

British Museum

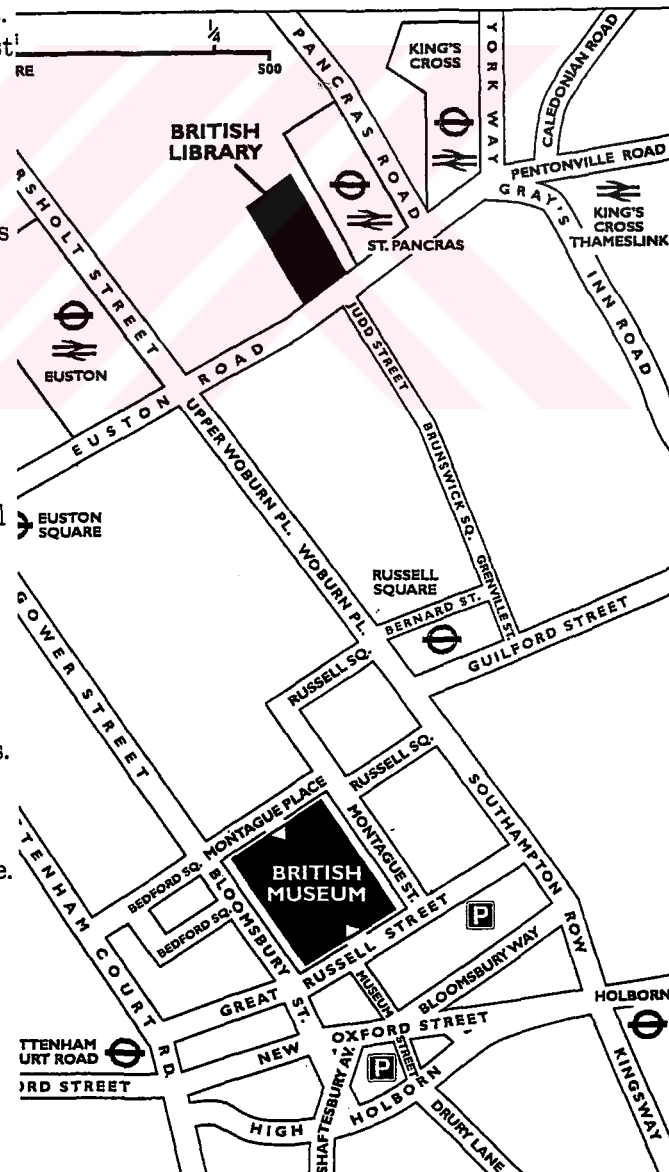
Russell Street, London WC1B 3DG
Phone 020-7636 1555
For disabled visitors 020-7637 7384
Fax 020-7323 8920
british-museum.ac.uk

For voice and minicom 020-7388 2227

Nearest underground stations
Tottenham Court Road, Russell Square

Routes
Tottenham Court Road, northbound, and Gower Street, southbound: 10, 24, 29, 73, 134;
Amptham Row: 68, 91, 188;
Oxford Street: 7, 8, 19, 25, 38, 55, 98, 242

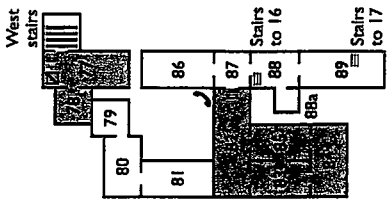

Permission to use the former British Rail symbol has been obtained from the Secretary of State for Environment, Transport and the Regions.

piars

support the Museum
currencies welcome
eo le agradece su apoyo.
plan todas las monedas.
Musée vous remercie
r votre soutien. Nous
ons toutes les monnaies
avec gratitude.
stützen Sie das Museum.
Bitte spenden Sie.
Währung willkommen.
voskro contributo sarà
lito. Qualsiasi valuta
sara apprezzata.
贈賛助博物館
歓迎各額貨幣
員をお願い致します。
目的通貨でも結構です。

of special interest

floor:

Art I
es from the Parthenon 8
um of Halikarnassos 12
Winged Bulls 16
ulpture 33

Basement floor

Rooms 77-89

- Antiquities from Greece and Rome
- 77 Greek and Roman architecture
- 78 The Wolfson Galleries: 78-85
- 79-81 Classical inscriptions
- 82 Closed temporarily
- 82 Ephesus
- 83 Roman sculpture
- 84 Townley sculptures
- 85 Portrait sculpture
- Antiquities from Western Asia
- 88 Temporary display
- 88a/89 Assyrian art

Ground floor

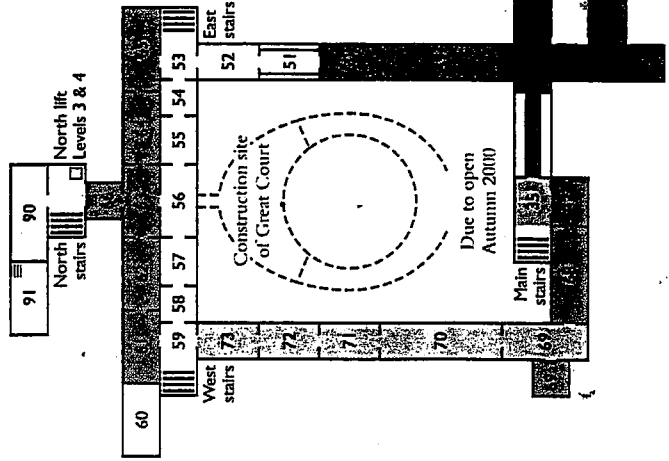
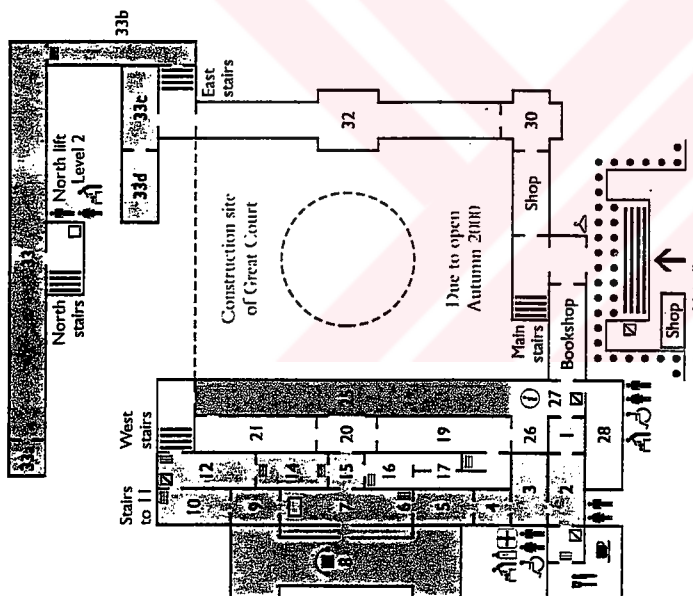
Rooms 1-34

- Antiquities from Greece and Rome
- 1 The Cyclades in the Bronze Age
- 2 Greek Bronze Age
- 3/4 The Arthur I Fleischman Gallery
- 5 Geometric and Archaic Greece
- 6 Greece: 6th century BC
- 7 Bassae sculpture (mezzanine)
- 7 Nereid Monument
- 8 The Parthenon Galleries
- 9 Greece: the Acropolis and the late 5th century BC
- 10 Greece: 4th century BC and the Payava Tomb
- 11 Later Greek vases (mezzanine)
- 12 Mausoleum of Halikarnassos
- 14 The Hellenistic world
- 15 Greek and Roman sculpture
- Antiquities from Western Asia
- 16 Khorsabad Palace reliefs
- 17 Assyrian sculpture
- 19/20 Nimrud Palace reliefs
- 21 Nineveh Palace reliefs
- 26 Assyrian sculpture
- Antiquities from Egypt
- 25 Egyptian sculpture
- 28 Temporary exhibitions
- 30-32 Library galleries
- Temporary exhibitions
- 33 Oriental Collections
- 33 China, South & Southeast Asia
- The Joseph E. Haring Gallery
- 33a Amaravati Sculpture
- The Asahi Shimbun Gallery
- 33b Temporary exhibitions
- 34 Islamic art
- The John Addis Gallery
- Ethnography
- 33c The Mexican Gallery
- 33d The Chase Manhattan Gallery of North America

Upper floors

Rooms 35-73, 90-94

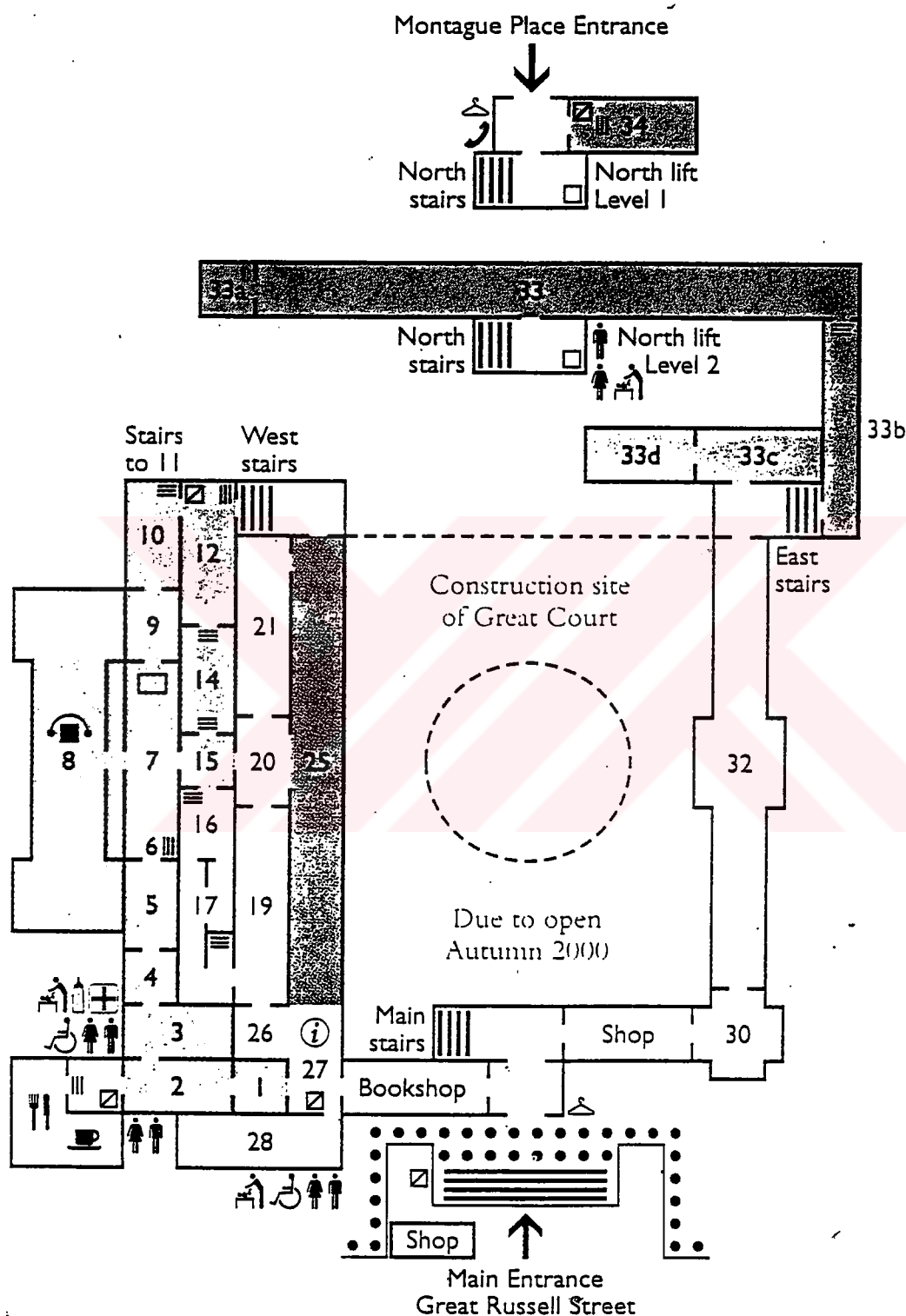
- Ethnography
- 35 BP Ethnography Showcase
- Prehistoric and Romano-British Collections
- 37 Earlier Prehistoric Britain
- 49 Weston Gallery of Roman Britain
- 50 Later Bronze Age & Celtic Europe
- Medieval, Renaissance and Modern Collections
- 41/42 Early medieval/medieval
- 43 Medieval tiles and pottery
- 44 Clocks and watches
- 45 The Waddesdon Bequest
- 46/47 Europe: 15th-19th centuries
- 48 Europe and America: 20th century
- Antiquities from Western Asia
- 51 Palmyra/South Arabian
- 52 Ancient Iran
- The Raymond and Beverly Sackler Galleries: 53-59
- 53/54 Ancient Anatolia
- 55/56 Early and Later Mesopotamia
- 57-59 The Ancient Levant
- Antiquities from Egypt
- 61 Temporary display
- The Roxie Walker Galleries
- Egyptian funerary archaeology
- The Raymond and Beverly Sackler Galleries
- 64/65 Early Egypt/Egypt and Africa
- 66 Coptic Egypt
- Antiquities from Greece and Rome
- 69 Daily life
- 70 Rome: City and Empire
- The Wolfson Gallery
- 71 Italy before the Roman Empire
- 72 Ancient Cyprus
- The A G Leventis Gallery
- 73 The Greeks in Southern Italy
- Coins and Medals
- 68 HSBC Money Gallery
- 69a Temporary exhibitions
- Prints and Drawings
- 90 Temporary exhibitions
- Oriental Collections
- 91 Closed temporarily
- 92-94 Temporary exhibitions

North lift
North stairs
Level 5

North lift
North stairs
Levels 3 & 4

rary
alleries now open

Ground floor

Rooms 1-34

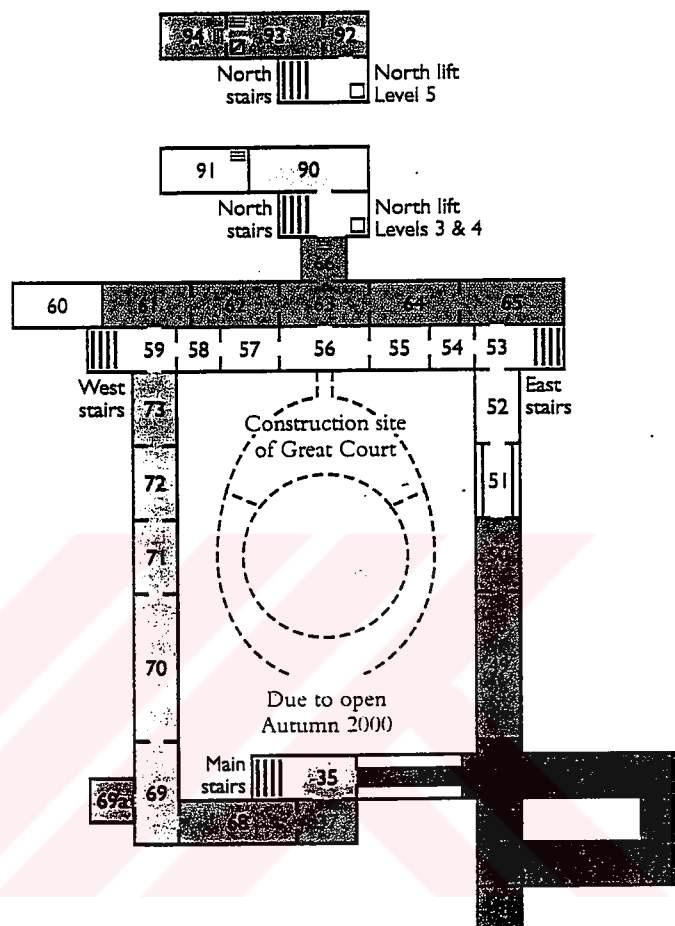
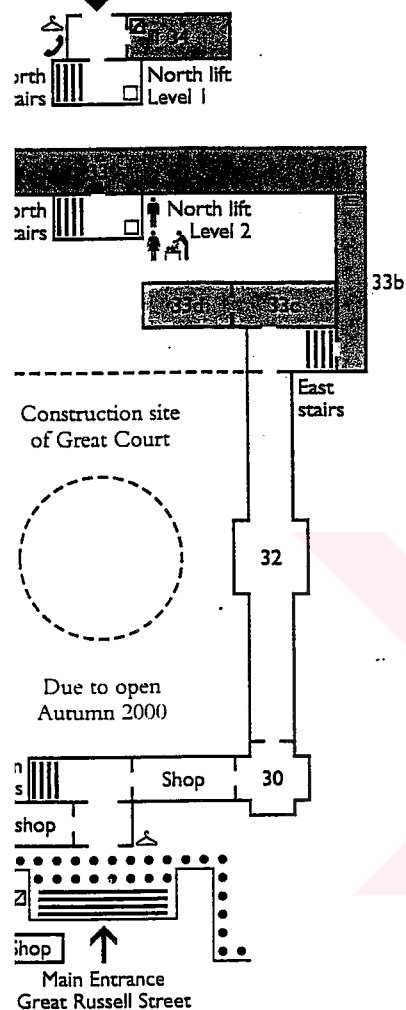
Antiquities from Greece and Rome

- 1 The Cyclades in the Bronze Age
- 2 Greek Bronze Age
- The Arthur I Fleischman Gallery*

Antiquities from Western Asia

- 16 Khorsabad Palace reliefs
- 17 Assyrian sculpture
- 19/20 Nimrud Palace reliefs
- 21 Nineveh Palace reliefs
- 26 Assyrian sculpture
- Antiquities from Egypt
- 25 Egyptian sculpture

Antique Place Entrance

Upper floors

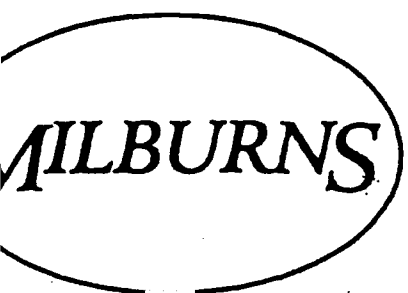
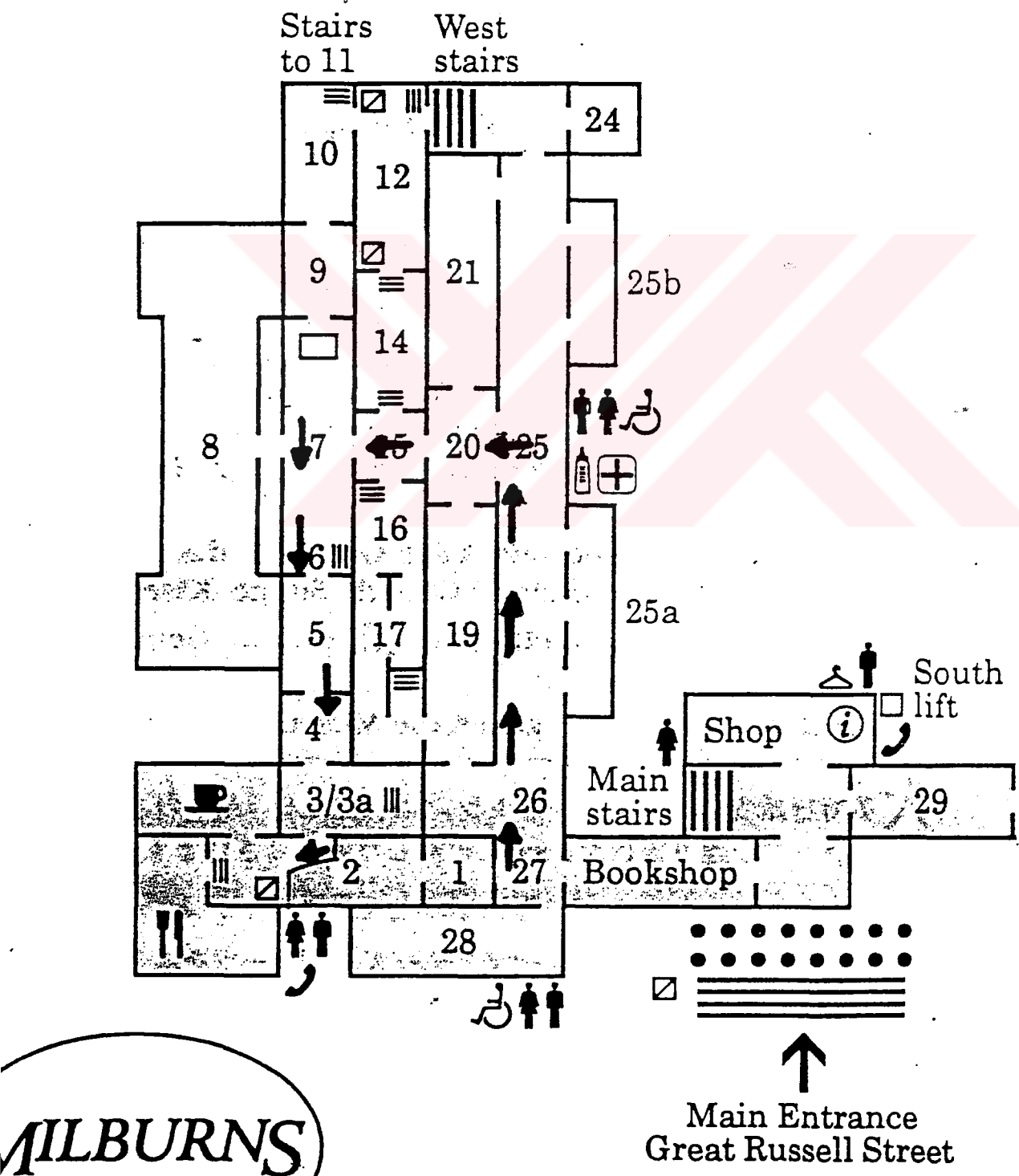
Rooms 35-73, 90-94

- Antiquities from Western Asia
- 16 Khorsabad Palace reliefs
- 17 Assyrian sculpture
- 19/20 Nimrud Palace reliefs
- 21 Nineveh Palace reliefs
- 26 Assyrian sculpture
- Antiquities from Egypt
- 25 Egyptian sculpture
- 28 Temporary exhibitions
- 30-32 Library galleries
- Temporary exhibitions
- Oriental Collections
- 33 China, South & Southeast Asia
- The Joseph E. Hotung Gallery*
- 33a Amaravati Sculpture
- The Asahi Shimbun Gallery*
- 33b Temporary exhibitions
- 34 Islamic art
- The John Addis Gallery*
- Ethnography
- 33c The Mexican Gallery
- 33d *The Chase Manhattan Gallery of North America*

- Ethnography
- 35 *BP Ethnography Showcase*
- Prehistoric and Romano-British Collections
- 37 Earlier Prehistoric Britain
- 49 *Weston Gallery of Roman Britain*
- 50 Later Bronze Age & Celtic Europe
- Medieval, Renaissance and Modern Collections
- 41/42 Early medieval/medieval
- 43 Medieval tiles and pottery
- 44 Clocks and watches
- 45 The Waddesdon Bequest
- 46/47 Europe: 15th-19th centuries
- 48 Europe and America: 20th century
- Antiquities from Western Asia
- 51 Palmyra/South Arabia
- 52 Ancient Iran
- The Raymond and Beverly Sackler Galleries: 53-59*
- 53/54 Ancient Anatolia
- 55/56 Early and Later Mesopotamia
- 57-59 The Ancient Levant •
- Antiquities from Egypt
- 61 Temporary display
- The Roxie Walker Galleries*
- 62-63 Egyptian funerary archaeology
- The Raymond and Beverly Sackler Galleries*
- 64/65 Early Egypt/Egypt and Africa
- 66 Coptic Egypt
- Antiquities from Greece and Rome
- 69 Daily life
- 70 Rome: City and Empire
- The Wolfson Gallery*
- 71 Italy before the Roman Empire
- 72 Ancient Cyprus
- The A G Leventis Gallery*
- 73 The Greeks in Southern Italy
- Coins and Medals
- 68 *HSBC Money Gallery*
- 69a Temporary exhibitions
- Prints and Drawings
- 90 Temporary exhibitions
- Oriental Collections
- 91 Closed temporarily
- 92-94 Temporary exhibitions

complement delicious sandwiches,
scones, pastries, soup, cheese and fruit.

The Self Service Restaurant offers hot
dishes at lunchtime, a cold table with
salad, and desserts.

**HAVACILIK VE UZAY MÜZESİ
BROŞÜR ÖRNEĞİ**

The National Air and Space Museum

The Smithsonian's National Air and Space Museum, opened in 1976, offers its visitors a dazzling array of flying machines and spacecraft never before assembled in one place. An average of 9 million people visit the Museum each year.

Twenty-three exhibit areas house artifacts ranging from the Wright brothers' original 1903 Flyer and Lindbergh's "Spirit of St. Louis" to a touchable moon rock and a Skylab Orbital Workshop which visitors may enter.

Also included are dozens of airplanes and spacecraft, missiles and rockets, engines, propellers, models, uniforms, instruments, flight equipment, medals and insignia. These items document most of the major achievements—both historical and technological—of air and space flight.

The Smithsonian's interest in aeronautics dates back to its early years. In 1861, the first Secretary of the Smithsonian

Joseph Henry, recommended to President Lincoln that balloonist Thaddeus Lowe be permitted to demonstrate the potential of the balloon for military observation.

The third Secretary of the Smithsonian, Samuel P. Langley, constructed and tested a number of heavier-than-air craft from 1887–1903. Two of these unmanned models succeeded in flying under steam power over the Potomac River for more than a half-mile (1 km).

Interest in rocket research was prompted by Charles Abbot, later the fifth Secretary of the Institution, when he supported the early work of the American rocket pioneer Robert H. Goddard. Goddard was one of the first to recognize the potential of the rocket for propelling vehicles through space.

The building was designed by the architectural firm of Hellmuth, Obata & Kassabaum. The exterior of the 680 ft. (280m) long, 90 ft. (27.7m) tall Museum is constructed of Tennessee marble of a pinkish hue. All the aircraft and spacecraft displayed were actually flown or were used as backup vehicles, unless the label specifically notes an exception.

Feature Attractions

Albert Einstein Planetarium

Is anybody out there? "Calling All Stars," the museum's new planetarium show, explores that question.

Join the search for extraterrestrial life and learn where we are likely to find it—and where we aren't. Visit the seething planet Venus, the snowy Saturnian moon Titan and the ice-bound oceans of Jupiter's moon Europa. Trace the evolution of life back to a stellar nursery and tune in to hear some of the messages we've been sending to the stars.

"Calling All Stars" will be shown every 40 minutes, seven days a week.

There is a nominal admission charge.

Langley Theater

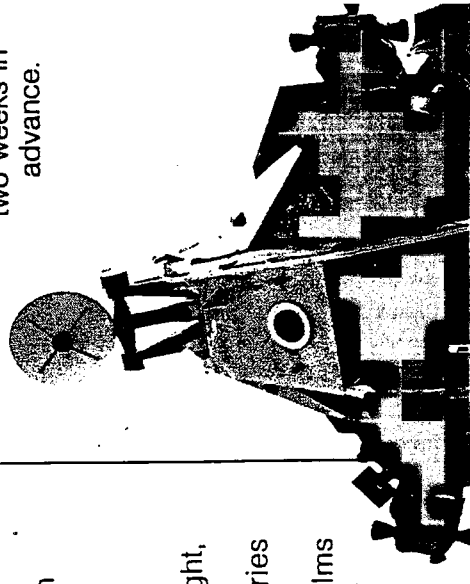
Special films related to flight, projected on a screen five stories high and seven stories wide, may be seen in the Langley Theater. Several films are offered each day: "The

Dream Is Alive," an inside look at America's space shuttle program; "To Fly!," a bird's eye view of America and "On The Wing," a depiction of flight in all its forms—from birds and insects to kites and aircraft. "Blue Planet" is a space film—about Earth and its delicate environment.

Double features of selected films will also be shown in the evening after the museum has closed.

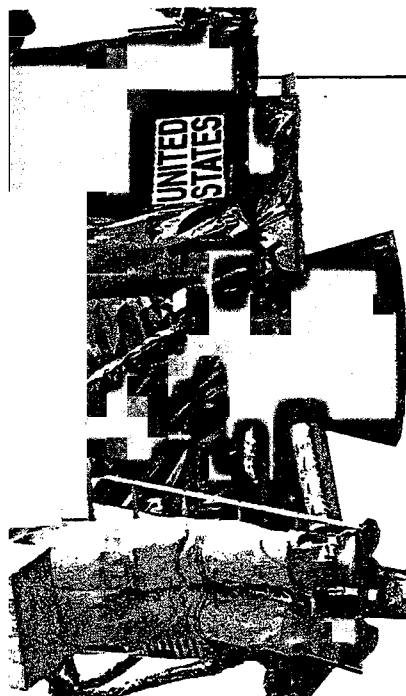
There is a nominal admission charge. For schedule information call (202) 357-1686.

Services for hearing- and mobility-impaired visitors are available. Inquire when purchasing tickets. Groups should contact the Tour Scheduler at least two weeks in advance.

foreign languages and may be rented from the Casselle Tour Desk in the South Lobby.

books, slides, postcards, posters, models and souvenirs for sale.

Checkroom

Free coatroom and checking facilities are next to the Langley Theater on the first floor.

Food Service

The Museum's dining facilities, located on the first floor, east end, include both a seated dining area and a cafeteria-style food service. No bag lunches, please.

Public Telephones

Public telephones are located in the South Lobby.

Library and Information Management

The Museum's research library has more than 24,000 books and journals, a rare book room, many original documents and an extensive photographic collection, much of which is available on videotisc.

Located on the third floor, it is open Monday-Friday, 10 a.m.-4 p.m. Please check in at the Information Desk on the first floor of the Museum. Telephone (202) 357-3133.

Membership

Become an Air & Space Associate and begin an adventure that will take you to the outer reaches of the universe. For more information on benefits, visit the membership desk located under the "Spirit of St. Louis" in Gallery 100.

Smoking Areas

Smoking is permitted in the dining area.

Lost and Found

Please report or return lost items to the Security Desk located in the South Lobby.

Public Tours

Free tours are offered daily to the general public at 10:15 a.m. and 1 p.m. Departure is from the Tour Desk in Gallery 100.

Parking

Street parking is available on Jefferson Drive, Independence Avenue and other surrounding side streets. Metro station: L'Enfant Plaza (Md. Ave. & 7th St. exit)

Services for Disabled Visitors

Tours for the mentally retarded, visually, hearing, and physically impaired may be arranged on request. Call (202) 357-1400 or TDD 357-1505. Materials to enhance the Museum visit in braille, large print and recorded form are available at the Information Desk in the South Lobby, as are adapted scripts of most audiovisuals. Wheelchairs may be obtained free of charge in Gallery 100. See checkroom attendant.

Group Reservations

Theater, planetarium and tour reservations are available for groups of 25 or more. Activities must be scheduled 3-8 weeks in advance. Write Tour Scheduler, NASM, Washington, D.C. 20560. Call (202) 357-1400 or TDD 357-1505.

First Aid

A health unit is located on the Museum's parking level. See a security officer for directions or assistance.

R Rest Rooms S Gift Shop

First Floor Galleries

- 100** Milestones of Flight: from the Wright brothers' Flyer and the Spirit of St. Louis to Apollo 11 and the Viking Lander
- 101** Museum Shop
- 102** Air Transportation: air transportation of people, mail and cargo
- 103** Vertical Flight: helicopters, autogiros and special vehicles
- 104** Special Exhibits: rotating exhibition
- 105** Golden Age of Flight: history of aviation between the two world wars (1919-1939)
- 106** Jet Aviation: traces the evolution of military and commercial jet aircraft
- 107** Early Flight: a 1913 indoor air show
- 108** South Lobby (Independence Avenue Lobby): aeronautical and astronautical trophies flanked by two large murals—Eric Sloane's "Earthflight Environment" and Robert McCall's "The Space Mural—A Cosmic View"
- 109** Flight Testing: the history of flight research—research aircraft, flight testing and ground testing
- 110** Looking at Earth: Practical uses of aerial photography—from early kite and balloon observations to sophisticated spacecraft and satellite imagery
- 111** Stars: a tour of the known universe—from ancient times to the present
- 112** Lunar Exploration Vehicles: the Apollo Lunar Module, Lunar Orbiter, Surveyor and Ranger
- 113** Rocketry and Space Flight: history of flight from the thirteenth century to

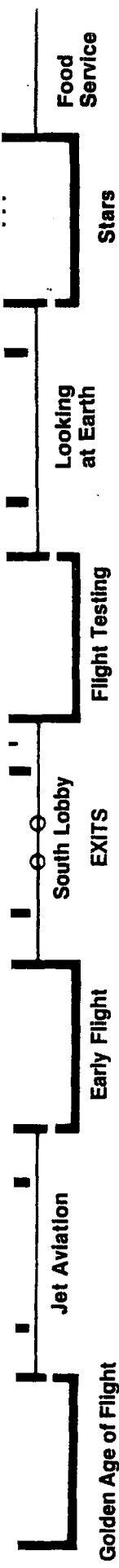
the present; rocket engines and space suits

- 114** Space Hall: space launch vehicles, manned spacecraft such as the Skylab Orbital Workshop, Apollo-Soyuz and Space Shuttle
- 115** Theater: large-screen motion picture presentations

Second Floor Galleries

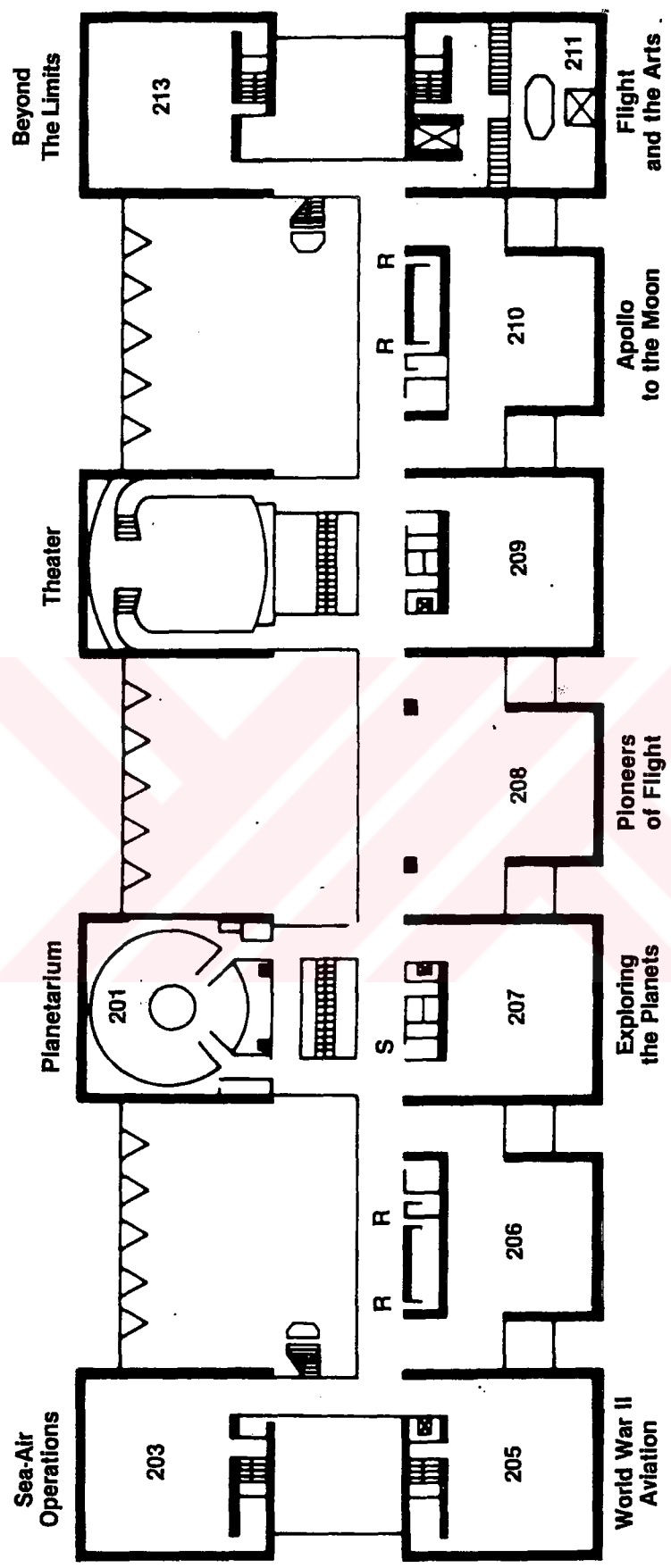
- 201** Albert Einstein Planetarium: multi-media presentations
- 203** Sea-Air Operations: a history of flight over water, featuring naval aircraft and simulations of an aircraft-carrier hangar deck
- 205** World War II Aviation: fighter aircraft from five countries
- 206** Future site of "Legend, Memory and the Great War in the Air," on World War I aviation (opens November 1991)
- 207** Exploring the Planets: a look at the planets, the tools of exploration and individual space missions. Includes a Voyager spacecraft
- 208** Pioneers of Flight: aircraft used on famous first flights and an exhibit blacks in aviation
- 209** Closed
- 210** Apollo to the Moon: the triumph of manned space flight, from project Mercury through the moon landings of the Apollo program
- 211** Flight and the Arts: works by leading artists that encompass the theme of flight
- 213** Beyond the Limits: Flight Enters the Computer Age: how computers have revolutionized the aerospace industry

R Rest Rooms B Baby Service Station T Public Telephones S Gift Shop E Entrance to Food Service

Second Floor

R Rest Rooms S Gift Shop

First Floor Galleries

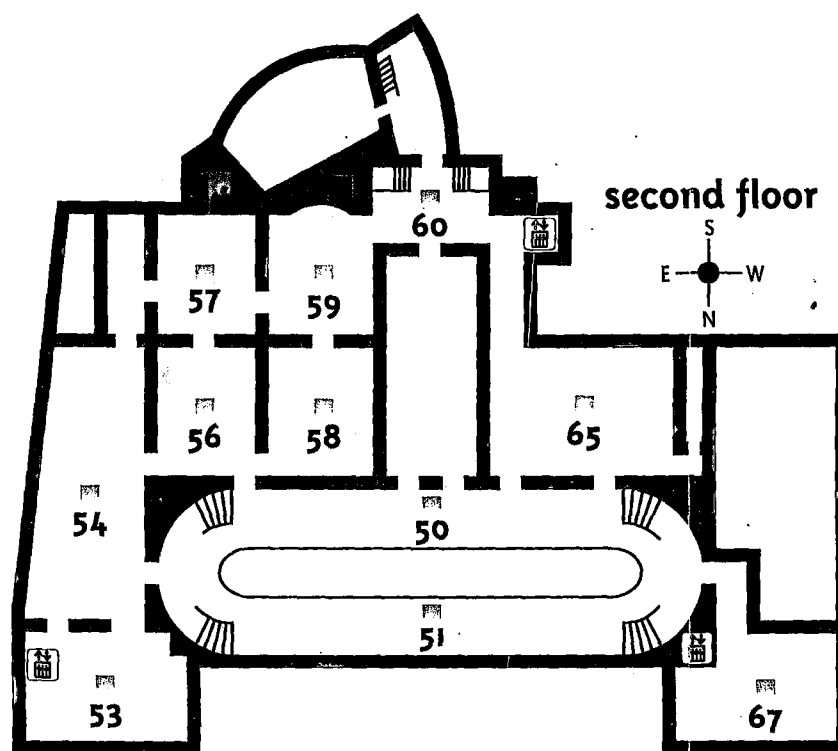
- 100 Milestones of Flight: from the Wright brothers' Flyer and the Spirit of St. Louis to Apollo 11 and the Viking Lander
- 101 Museum Shop
- 102 Air Transportation: air transportation of people, mail and cargo

- the present; rocket engines and space suits
- 114 Space Hall: space launch vehicles, manned spacecraft such as the Skylab Orbital Workshop, Apollo-Soyuz and Space Shuttle
- 115 Theater: large-screen motion picture presentations

EK-2

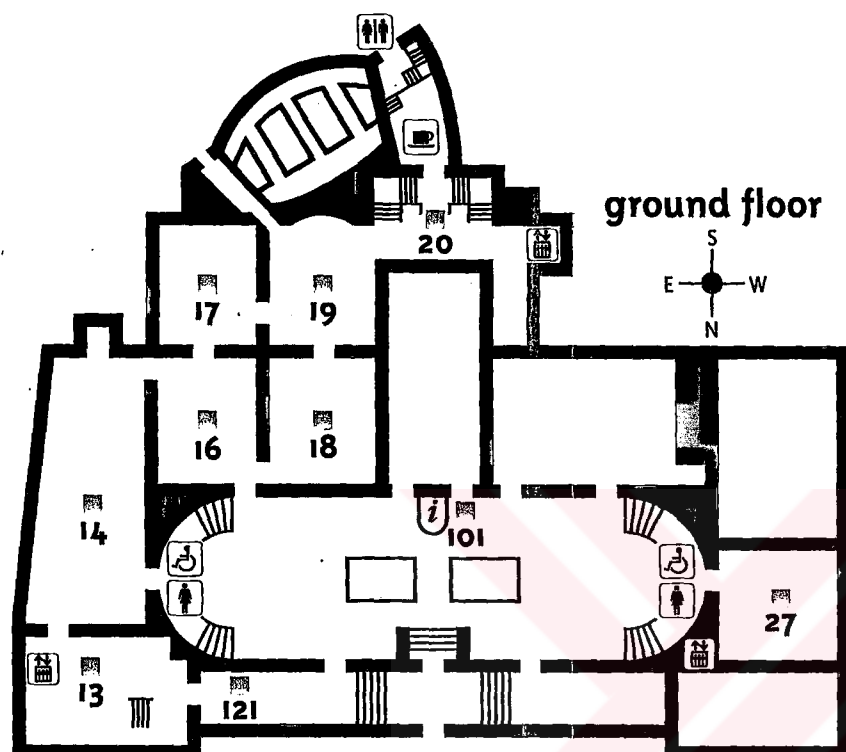
**İSKOÇYA KRALİYET MÜZESİ'NİN GÖRME
ÖZÜRLÜLER İÇİN SUNDUĞU CURATORS'
CHOISE VIP TUR PROGRAMI KİTAPÇIĞI**

The curators' choice VIP tour allows you to pick your own route around the museum. Commentaries are available for all of the numbered galleries shown on this floorplan. Within each gallery you will also find selected objects, for which the museum's expert curators have provided further recorded information. Look for the yellow squares. Use the gallery and object numbers shown by entering them on the keypad of your audiotour wand. Please remember to return your wand to the Information Desk when you have finished the tour. The tour lasts as long as you wish.

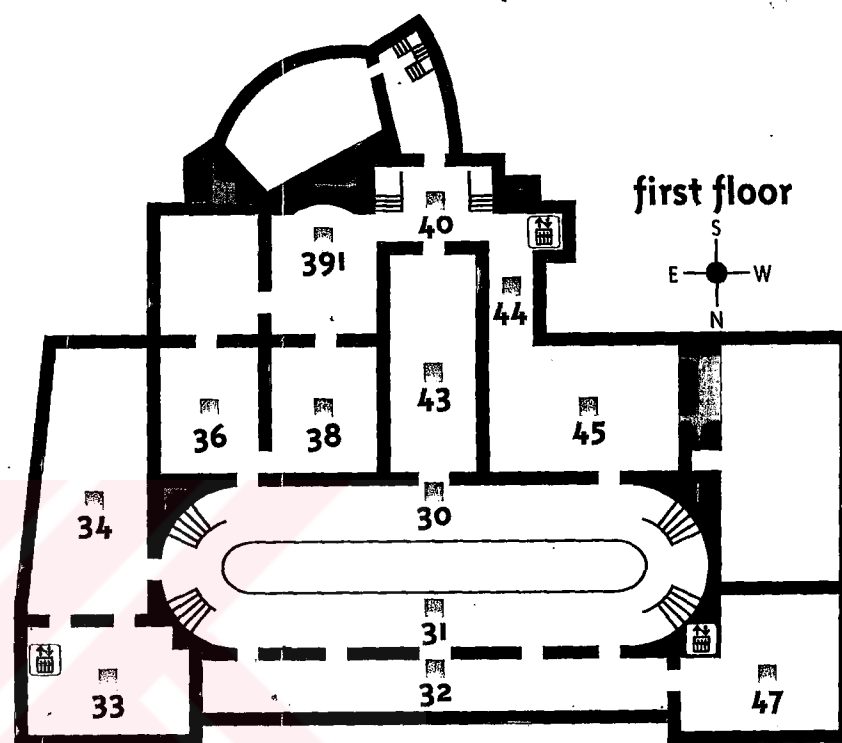
second floor

- 50 China
- 51 Islam & Japan
- 53 Minerals & Gems
- 54 Geology
- 56 Rocks & Minerals
- 57 Fossils
- 58 Within the Middle East: Textiles, dress & ornament
- 59 Invertebrates
- 60 South Staircase (Ironwork)
- 65 Instruments of Science
- 67 Tribal Art

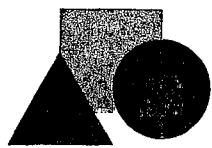
ground floor

- 101 Main Hall (Assyrian slab)
- 121 Natural Curiosity (Fossil fish)
- 13 Evolution
- 14 Mammals
- 16 World In Our Hands
- 17 Carnivores & Reptiles
- 18 British Animals
- 19 British Birds
- 20 Falkirk Town Clock
- 27 Museum of Scotland Project

first floor

- 30 Ceramics
- 31 Glass
- 32 Western Decorative Art: 1850-2000
- 33 Fish
- 34 Natural History
- 36 Bird Biology
- 38 Insects & Molluscs
- 39 Nature Study (Bird diorama)
- 40 South Staircase (Plaster casts)
- 43 European Art: 1200-1800
- 44 Modern Jewellery
- 45 Costume
- 47 Ancient Egypt

audiotours

There are three different **audiotours** available at the Royal Museum of Scotland.

The **highlights tour** guides you round the Museum on a journey of discovery, looking at some of the key objects from the collections - the best known, the most important and those with an amusing story to tell. The tour lasts about an hour. It is also available in Basic English.

curators' choice allows you to decide for yourself which galleries to explore and gives you complete freedom to wander at will amongst the collections. Throughout the Museum important galleries and key objects have been picked out by our expert curators. Every numbered gallery and object has a full commentary specially prepared by each individual curator. **curators' choice VIP** is an adapted version of curators' choice for visually impaired visitors.

The **visually impaired tour** - VIP for short - is specially designed for visitors with restricted vision. Similar to the highlights tour, the VIP selection will take you to some of the key objects in the collections, many of which can actually be touched.

audiotours are available from the Information Desk in the Main Hall.

Please remember to return your wand when you have finished, so that others can use it.

Produced for NMS by Soundalive Audio Tours, part of the International Heritage Corporation.

The National Museums of Scotland acknowledge grant aid from the Agnes H. Hunter Trust and The Adapt Trust for this curators' choice VIP tour.

**THE ROYAL
MUSEUM
OF SCOTLAND**
CHAMBERS STREET
— EDINBURGH —

N·M·S
NATIONAL MUSEUMS OF SCOTLAND

services & facilities

 audiotours: please remember to hand back your wand at the audio tour counter as soon as you have finished with it.

 general enquiries & reception is in the centre of the Main Hall.

 ladies' toilets are located at the west end of the Main Hall and in the tea room.

 men's toilets are located at the east end of the Main Hall and in the tea room.

 toilets for wheelchair users are located at both ends of the Main Hall.

 lifts are available in the northwest and northeast corners and towards the back of the building.

 the tea room is at the back of the building on the ground floor.

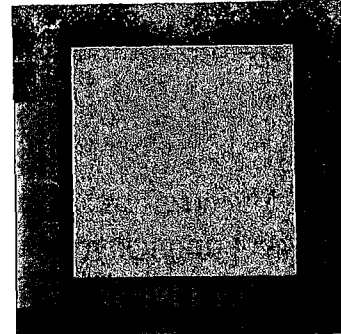
 the parent & baby room is next to the ladies' toilets at the west end of the Main Hall.

 the cloakroom is near the main entrance from Chambers Street.

 the shop is located in the Main Hall.

**THE ROYAL
MUSEUM
OF SCOTLAND**
CHAMBERS STREET
— EDINBURGH —

The Royal Museum of Scotland,
Chambers Street, Edinburgh
Telephone 0131 225 7534
Enquiries Desk: ext. 4219
Monday-Saturday 10am-5pm
Sundays 12noon-5pm.

for visually impaired visitors

curators' choice VIP

EK-3

**MUSEUM'S JOURNAL DERGİSİ'NİN
ÖZÜRLÜLÜKLE İLGİLİ ADRES KİTAPÇIĞI
ÖRNEĞİ**

Museums Journal's disability address book

● Museums and Galleries Disability Association (MAGDA)

Kathy Niblett, Secretary, City Museum and Art Gallery, Bethesda Street, Hanley, Stoke-on-Trent ST1 3DW

● Arts Council of England Disability Unit
14 Great Peter Street, London SW1P 3NQ.
Tel: 071-333 0100

● Artsline
5 Crowndale Road, London NW1 1TU.
Tel: 071-388 2227

Artsline provides a telephone service giving access information on arts venues in London.

● Jayne Earncliffe, London Museums Access Adviser

London Museums Service, Ferroners House, Barbican, London EC2Y 8AA.

Tel: 071-600 0219. Fax: 071-600 2581

● Access Committee for England
12 City Forum, 250 City Rd, London EC1B 8AS.

Tel: 071-250 0008. Fax: 071-250 0212.

Minicom: 071-250 4119

Centre for Accessible Environments
60 Gainsford St, London SE1 2NY.

Tel: 071-357 8182

● Royal Association for Disability and Rehabilitation (RADAR)

12 City Forum, 250 City Rd, London EC1B 8AS.
Tel: 071-250 3222

● Royal National Institute for the Blind (RNIB)
22-4 Great Portland Street, London W1N 6AA.

Tel: 071-388 1266. Tel: 071-383 4921

RNIB's leisure service has an arts section which

provides information on access to the arts and produces a monthly calendar of leisure events of interest to visually impaired people. RNIB also has a mobility unit which has information on building regulations and good design. Last year, an initiative on access to information, called See It Right was launched. The campaigns office can provide print guidelines, information on alternative formats such as large print, tape, braille, Moon and computer disk, and details on how to get in touch with visually impaired people.

● Partially Sighted Society

Queen's Road, Doncaster, South Yorkshire DN1 2NX. Tel: (0302) 323132

● Sense (The National Deafblind and Rubella Association)

11-13 Clifton Terrace, Finsbury Park, London N4 3SR. Tel: 071-272 7774. Fax: 071-272 6012

● Royal National Institute for Deaf People (RNID)

105 Gower Street, London WC1E 6AH.

Tel: 071-387 8033. Fax: 071-388 2346

Last year, RNID launched a campaign for access to information called Louder than Words.

● Sympathetic Hearing Scheme

Hearing Concern, 7-11

Armstrong Road, London W3 7JL. Tel: 081-740 4447

An awareness campaign which involves training the hearing population in the needs of people who are

deaf and hard of hearing. A symbol can be displayed at ticket offices and information desks to indicate that staff have been trained.

● Disability Scotland

Robert Pickles, Arts Development Officer, Princes House, 5 Shandwick Place, Edinburgh EH2 4RG. Tel: 031-229 8632

● All Clear Designs Ltd

107 The Chandlery, 50 Westminster Bridge Road, London SE1 7QY. Tel: 071-721 7480

● William Kirby, Consultant in Art and Design for Visually Impaired People

11 Eastgate Street, Winchester, Hampshire SO23 8EB. Tel: (0962) 854003

● Talking Newspaper Association of the UK (TNAUK)

90 High Street, Heathfield, East Sussex, TN21 8JD. Tel: (0435) 866102.

Fax: (0435) 865422

● National Endowment for the Arts (NEA)

Paula Terry, Co-ordinator, Office for Special Constituencies, 1100 Pennsylvania Avenue NW, Washington, DC 20506, USA

● Art Education for the Blind (AEB)

935 Madison Avenue, New York, NY 10021, USA. Tel: +1 212-879 5128.

Fax: +1 212 570 1807

● Hospital Audiences, Inc (HAI)

220 West 42 Street, New York, NY 10036, USA. Tel: +1 212 575 7676

HAI has produced a guide for people with disabilities to New York City's cultural institutions, called Access for All.

EK-4
ÖZÜRLÜLERE ÖZEL HİZMET VEREN
AMERİKAN MÜZELERİNE AİT BİLGİLER

- **The New Museum of Contemporary Art**

583 Broadway N.Y, N.Y.10012 212- 219. 1222

- **Harvard University Art Museums**

32Quincy Street Cambridge , MA 02138

- **Whitney Museum of American Art**

945 Madison Avenue at 75th street

NY, New York 10021 - 2790

0212- 570- 36- 41

(Sheduled education programs)

Open : Wednesday. 11-6

Thursday. 1-8

Friday- Sunday. 11-6

- **Branch Museums**

1- At Philip Morris

2- At Equitable Center

3- At Fairfield County- Connecticut

- **Museums of Fine Arts**

Boston Massachusetts 02115

(music at the M. Of F.A. Boston)

- **Esabella Steward Gardner Museum**

2 Place Road, Boston, MA 02115-5897

Add. 280 The Fenway, Boston, MA 02115

Tel: (617) -566- 1401

- **The Children's Museum**

300 Congress Street, Boston. MA 02210-1034

- **Museum of Fine Arts Boston**

465 Huntington Avenue, Boston

MA 02115, (617) 267-9300

Special Events for disabled visitor :

Call the department of Education, 300. School

Museum School : 230 The Fenway

Call : 267- 6100

- **M. H. De Young Memorial Museum**

The Fine Arts Museums of San Francisco
 For information or special appointment
 Call: 387-59-22
 Blind: 387-59-22

Visually disabled and sighted visitors on the first sunday of the month from
 1.00 p.m. to 3.00 p.m. or by appointment.
 Call: 387 -59-22

Lectures, concerts, demonstrations and films are scheduled by the program office to
 complement the museums exhibitions.
 Call: 387- 94-32

Scholl Program : 387 -21-05
 Temporary exhibitions : 387-21-05
 Additional information : 387-59-22

- **Asian Art Museum of San Francisco**

The Fine Arts Museums of San Francisco
 Golden Gate Park, San Francisco
 California 94 118

- **Docent Council**

The Oakland Museum 1000
 Oak Street. Oakland. California 94607

The Museum of California

Programs for handicapped visitors:

For your reservationsa infarmation call : (415) 273-35-14

- Total Communication Tours for the Deaf and Hearing Impaired.
- Wednesday & Thursdays by appointment school tours for children in primary grades through high school.
- Art through sculpture tours for the Bund and Visually Impaired.
 Sculpture & textures techniques subject matter, 273-35-14
- Groups with special Needs
 Members of the community who have special needs may call the Docent Center.
 For information on scheduling a tour.

Our docents, trained interactive guides, can offer tours tailored to the needs of your group. There is wheelchair access to the museum via ramps & an elevator. A tour reservation fee of 50 \$ Per person is charged to groups from outside of Oakland. Admission is free to the permanent galleries. Separate admission policies apply to changing exhibits in the Great Hall.

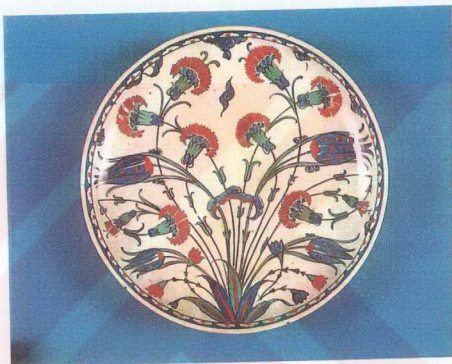
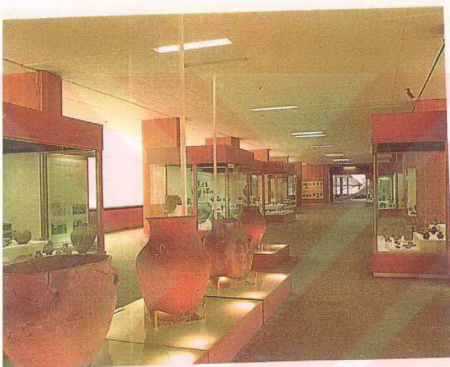
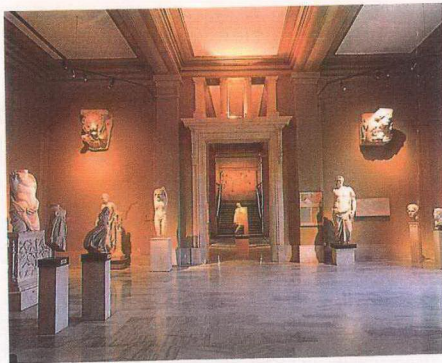
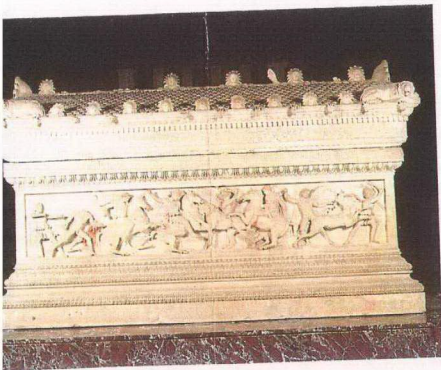

EK-5
MÜZE SERGİLEMELERİNE AİT
ÖRNEK RESİMLER

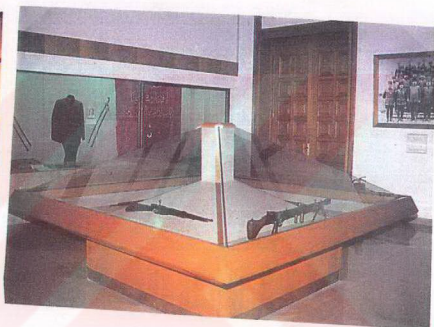
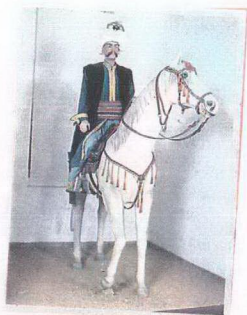
1- İSTANBUL ARKEOLOJİ
MÜZELERİ

2- HARBİYE ASKERİ MÜZESİ

**İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZELERİ
SERGİLEMELERİNE AİT ÖRNEK
RESİMLER**

**HARBIYE ASKERİ MÜZESİ
SERGİLEMELERİNE AİT ÖRNEK
RESİMLER**

KAYNAKÇA

- Abberley, P. Counting us out: a discussion of the OPCS Disability Surveys, Disability and Society, 1992, Vol. 7,
- Air Carrier Access Act of 1986, 49 U.S.C. §§ 41705
- Americans with Disabilities Act of 1990, 42 U.S.C. § § et seq.
- Atagök Tomur, “Yeniden Müzeciliği Düşünmek”, YTÜ Mimarlık Fakültesi 1999, SBE.MZE-99.001,
- Atik Ş. “Müzelerin Tanıtımında Görsel-İşitsel Yönetemlerin Kullanımı ve İstanbul Arkeoloji Müzesinde Gerçekleşme” YTÜ SBE Müzecilik Ana Bilim Dalı, 1996,
- Barnes, C. and Mercer, G. (eds.) Exploring the divide: illness and disability Leeds, The Disability Press, 1996,
- Barnes, C. and Oliver, M. Disability rights: rhetoric and reality in the UK, Disability, Handicap and Society, 1995, Vol. 10,
- Civil Rights of Institutionalized Persons Act, 42 U.S.C. §§ 1997 et. seq.
- Clement R. “ Education, employment and training policies and programmes for youth with disabilities in four European countries, Action Programme on Youth Unemployment”, Employment and Training Papers, ILO., 2000,
- Commission of the European Communities “Equality of Opportunity for People with Disabilities-A New Community Disability Strategy” COM, 1996, 406 Final,
- Commission of the European Communities “Communication from the Commission Strategies for Jobs in the Information Society”, COM, 48, 04.02.2000
- Commission of the European Communities Communication From The Commission To The Council, The European Parliament, The Economic and Social Committee and The Committee of The Regions “Towards a Barrier Free Europe for People with Disabilities” Brussels,. COM , 2000, 284 final.
- Commission of the European Communities, “Communication From The Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions-Towards a Barrier Free Europe for People with Disabilities”, Brussels. COM, 2000, 284 Final

- Council Decision 93/136/EEC, establishing the third Community action programme to assist disabled people, 25 February 1993
- Devlet İstatistik Enstitüsü Türkiye İstatistik Yıllığı, 1999
- Devlet İstatistik Enstitüsü İstatistiklerle Türkiye, 2000
- Devlet İstatistik Enstitüsü Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumlar, 2000
- Erbay Fethiye, Müzelerde Planlamanın Önemi, Deniz Müzesi Komutanlığı, I. Müzecilik Sempozyumu Bildirisi, Dz.K.K. Basımevi, İst. 1994, ss.33-35
- Erbay Fethiye, Çağdaş Müze İşletmesinde Planlamaya Yönelik Uluslararası Bir Çalışma, İ.Ü. İşletme Fak., Yayınlanmamış Doktora Tezi, ss. 265-290
- Erbay Fethiye, Uluslararası Düzeyde Devlet Otoritelerinin Müzelerdeki Etkisi, Yeniden Müzeleri Düşünmek, (Derleyen : Tomur Atakök), İ.T.Ü. Yayını, 1999 ss. 33-45
- Fair Housing Amendments Act of 1988, 42 U.S.C. §§ 3601 et. seq.
- Finkelstein, V. Attitudes and disabled people: issues for discussion, New York, World Rehabilitation Fund, 1980
- Hansen F. "Mandatory employment or equal opportunities?", 1994
- Hooper-Greenhill E. "Initiatives in Museum Education" , Department of Museum Studies University of Leicester, 1989
- II. Müzecilik Semineri Bildirileri, 1994
- Individuals with Disabilities Education Act, 20 U.S.C. §§ 1400 et seq.
- Mc Ginnis, Rebecca Disabling Society, Museum Journals, 1994, ss. 31-35
- Miles, R.S, "The design of educational exhibits", Allen & Unwin Inc., 1988,
- N. Lunt ve P. Thornton, "Employment policies for disabled people". University of York, 1993
- National Voter Registration Act of 1993, 42 U.S.C. §§ 1973gg et seq.
- Nirven N. "Halkla İlişkiler Kuramlarının Türkiye'deki Sanat Müzelerinde Uygulanabilirliği" YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1992
- Sola T. speech at the interregional UNESCO seminar on museums and education, Guadalajara, Mexico, 1986

- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 1983
- The Rehabilitation Act of 1973, 29 U.S.C. §§ 791
- The United Nations “Standard Rules on the Equalisation of Opportunities for Persons with Disabilities”, 1994
- Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı “2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi”, 1995
- US Department of Education National Institute on Disability and Rehabilitation Research “Chartbook on Work and Disability in the United States”, Washington D.C., 1998
- Voting Accessibility for the Elderly and Handicapped Act of 1984, 42 U.S.C. §§ 1973ee et seq.
- World Health Organization “International Classification of Functioning and Disability” Beta-2 Draft, Full Version. Geneva, 1999

ÖZGEÇMİŞ :

1965-1967 yıllarında iki yıl süre ile Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğrenim gördüm.

1980 yılında, Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE), Sevk ve İdare Yüksek Okulu(Lisans Programı)'ndan mezun oldum.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar ve Kararlar Daire Başkanlığı'nda uzman ve Dışışleri Komisyonu'nda raportör olarak görev yaptım.

1988 yılından bu yana TBMM, Milli Saraylar Daire Başkanlığı'nda uzman olarak hizmet yürütmekteyim.

1978-1980 yılları arasında Londra, İngiltere'de Askeri Ataşe olarak görev yapan eşimle birlikte bulundum.

1985-1986 yıllarında bir yıl süre ile ABD Kara Harp Koleji(US Army War College, Carlisle-Pensylvania)'nde aile programlarına katıldım.

İngilizce biliyorum.